ولسي مبارزه

(عدم تشدد)

احمد الله ارچیوال

Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ولسي مبارزه

(عدم تشدد)

لیکوال:

احمدالله ارچیوال

۱۳۹۴ کال

کتاب پېژندنه:

د کتاب نوم: ولسي مبارزه

لیکوال: احمدالله ارچیوال

خپرندی: د افغانستان ملي تحریک، فرهنگي څانگه

وېبپاڼه: www.melitahrik.com

کمپوز/ډیزاین:

پښتۍ ډیزاین: فیاض حمید

چاپشمېر: ۱۰۰۰ ټوکه

چاپکال: ۱۳۹۴ ل کال/ ۲۰۱۵م

د تحریك د خپرونو لړ: (۸۵)

یادونه: د چاپ حقوق له ملي تحریک سره خوندي دي او د کتاب د محتوا مسولیت لیکوال پورې اړه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډالۍ

د خپل خدای ببنلي پلار اراوا ته یې ډالۍ کوم،
چې د زړه په وینو یې پاللی یم، او او سمهال یې د
یخ سیوری په ارمان یم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لړلیک

ګڼه	سرلیک	مخ
۱	د کتاب په اړه د استاد اسدالله غضنفر سریزه	۱
۲	یو څو خبرې	۲
۳	عدم تشدد یا ولسي مبارزه	۷
۴	اعتدال او ولسي مبارزه	۱۹
۵	افغاني او اسلامي ارزښتونه او ولسي مبارزه	۲۵
۶	شخړه	۳۲
۷	تاوتریخوالی (تشدد)	۳۹
۸	ولسي مبارزه د وسله والې مبارزې په پرتله	۴۶
۹	د ولسي مبارزې د ترسره کولو لارې چارې	۵۴
۱۰	ستراتیژي	۵۷
۱۱	ستونزه	۶۰
۱۲	د راتلونکې لپاره لرلید	۶۴
۱۳	موخې	۶۶
۱۴	ګډ پوهاوی	۶۹
۱۵	وخت	۶۹
۱۶	مهارتونه او وسایل	۷۰
۱۷	تاکتیکونه	۷۰
۱۸	روزنه	۷۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۹	افهام او تفهیم	۷۲
۲۰	مخاطبین	۷۵
۲۱	د پیغام جوړول	۷۷
۲۲	رسنۍ	۸۱
۲۳	ټولنیزې رسنۍ	۸۵
۲۴	بیا پخلاینه	۹۰
۲۵	یووالی	۹۲
۲۶	رهبري	۹۳
۲۷	د مبارزینو تاوتریخوالي نه کولو ته ژمنتیا	۱۰۰
۲۸	واک او د واک سرچینې	۱۰۹
۲۸	په ټولنه کې د واک سرچینې	۱۱۸
۲۹	ولس ولې حکومت ته غاړه ږدي	۱۲۳
۳۰	دولسي مبارزې تاکتیکونه	۱۳۴
۳۱	په افغانستان کې دولسي مبارزې ځینې	۱۴۸
۳۲	ځینې هغه تاکتیکونه چې د	۱۵۵
۳۳	مظاهره کول	۱۶۰
۳۴	ستراتیژیکه کړنه	۱۶۷
۳۵	په اسلامي نړۍ کې ولسي مبارزې	۱۷۲
۳۶	خدایي خدمتګار	۱۷۶
۳۷	ماخذونه	۱۸۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تحریك یادښت

د افغانستان ملي تحریك د (۱۳۹۳ ل) کال په پیل کې له خپلو ګرانو هېوادوالو سره ژمنه کړې وه چې د دې کال په بهیر کې به (شل عنوانونه) بېلا بېل دیني، علمي، ادبي او ټولنیز اثار خپلې ټولنې ته وړاندې کوي. ملي تحریك دا ژمنه د یاد کال د کب پر (۲۸)مه نېټه پوره او د یوې پرتمینې غونډې په ترڅ کې یې شل عنوانونه علمي اثار هېوادوالو ته وړاندې کړل. ملي تحریك په یاده غونډه کې ژمنه وکړه چې د (۱۳۹۴ ل) کال په بهیر کې به انشاء الله د خدای (ج) په نصرت ټول ټال سل (۱۰۰) عنوانه بېلابېل علمي اثار ټولنې ته وړاندې کوي. طبیعي خبره ده چې دا اسانه کار نه دی، ډېر زیات زیار او زحمت ته اړتیا لري، خو ملي تحریك ټینګ هوډ کړی چې خپله دا ژمنه به هم د تېرې ژمنې په څېر عملی کوي. دا اثر چې ستاسو په لاس کې دی د همدې (سل عنوانونو) ژمنه کړو اثارو له جملې څخه دی، چې د چاپ جامه اغوندي. ملي تحریك هیله لري چې له دې اثر څخه به زموږ هېوادوال په زړه پورې ګټه پورته کړي. ملي تحریك له ټولو هغو لیکوالو، ژباړونکو، سمونچارو، مالي او معنوي مرستندویانو او چاپ چارو څخه چې ددې اثارو د چاپ په دې ټول بهیر کې یې یو بل سره مرسته او ملګرتیا کړې او دا فرهنګي بهیر یې بریالی کړی، د زړه له کومې مننه کوي او کور ودانی ورته وایي.

د هېواد د فرهنګ د ښېرازۍ په هیله

د افغانستان ملي تحریك فرهنګي څانګه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کتاب په اړه د استاد اسدالله غضنفر سریزه

مونږ ان تر اوسه پورې رومي عسکرو ته ورته یو چې د سولې د لارې د مبارزینو پر سر باندې د اغزیو تاجونه ږدو او په جهر او یا په زړونو کې ورپورې خاندو، زموږ په ټولنه کې په عدم تشدد باندې د باور کموالی مختلف عوامل لري، چې البته یو لوی عامل یې دا هم دی، چې ولسي مبارزه په ربښتنیني بڼه نه ده معرفي شوې.

دا کتاب مو ددې ډول مبارزې له طریقو، له ګټو، له حقانیت او ضرورت ښخه خبروي. لیکوال ټینګار کوي. چې خلک باید د ظلم او بې عدالتۍ په وړاندې غبرګون وښایي، خو دغه غبرګون دې د تشدد په بڼه نه وي، چې باغ عدن په کې نه جوړیږي خو د پښتنو کوڅې په کې ویجاړیږي.

استاد اسدالله غضنفر

د ولسمشر کلتوري او فرهنګي سلاکار

(c) ketabton.com: The Digital Library

يو څو خبرې!

تاريخ ګواه دی چې جګړې د يوې ټولنې مادي او معنوي بنسټونه داسې لړزوي چې تر پېړيو يې بيا رغول نه يوازې دا چې ستونزمن وي بلکې ناشوني هم وي. د افغانستان ۳۸ کلنې جګړې وښودله، چې جګړه نه يوازې زموږ د ټولنې فزيکي زيربنا له منځه وړی، بلکې زموږ د ټولنې معنوي ارزښتونو باندې يې ژورې منفي اغېزې شيندلې د جګړې په معنوي زيانونو خبرې کول د دې کتاب د وس خبره نه ده خو شاعر د جګړې د زيانونو ديوارېخ په اړه داسې وايي:

چا يې پلو ليدلی نه و

اوس د شمشاد په غاښې ځي سر تور سرونه

د دغه شعر شاته د افغانانو د پت، عزت او ناموس ډېرې ناخوالې، په زرهاوو اورېدل شوې او نااورېدل شوې، خو بوږنوونکي کيسې پرتې دي. جګړه او تاوتريخوالی تر کلونو کلونو د ولس ټولنيز، اقتصادي او ټولنيز حالات داسې زيانمنوي، چې د ټولنې رواني پايښت له منځه وړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د جګړې بر عکس ولسي مبارزه نه یوازې دا چې د وسله والې مبارزې په پرتله ډېره اغېز منه ده، بلکې دغه ډول مبارزه ټولنیز ارزښتونه او معنویات غښتلي کوي او د ټولنې اوږودمهاله ټکاوته لاره اواروري خو، ستونزه دهده چې موږ د ولسي مبارزې په اړه اړین پوهاوی نلرو، او نه هم داسې علمي ماخذونه لرو چې ددغه ډول مبارزې دلارویانو تنده ماته کړي په پښتو ژبه کې د ولسي مبارزې په خپله بڼه دا لومړی کتاب دی، چې نه یوازې د ولسي مبارزې تیوریکي اړخونه روښانه کوي، بلکې د ولسي مبارزې عملي اړخونه هم څېړي. دا د ولسي مبارې کتاب دویم چاپ دی، که څه هم تر ډېره بریده مې هڅه کړې، چې د کتاب د لومړي چاپ نیمګړتیاوې او تېروتنې په دې هغه کې له منځه یوسم، خو بیا هم د موضوع اړوند زموږ په چاپېریال کې د علمي څېړنو کمښت او د ځینې نورو ستونزو په پام کې نیولو سره لدې کتابه باید د یو قوي علمي کتاب د معیارونو د پوره کولو طمع ونه شي، له بل پلوه د کتاب هر عنوان دومره پراخه دی، چې په اړه یې باید یو ځانګړی کتاب ولیکل شي. د ولسي مبارزې په څېر د یو پراخه مضمون په یو کتاب کې راټولول په کوزه کې دسیند د ځایولو مانا لري. دا کتاب په پښتو ژبه د موضوع په اړ لا ډېرو څېړنو کولو لپاره یو پیل

(c) ketabton.com: The Digital Library

دی، که څه هم دویم چاپ دی بیا هم د دې کتاب د بهبود او غنا لپاره تل چانس موجود دی.

زه هیله من او باوري یم، چې دغه کتاب به د موضوع په اړه لا ډېرو څېړنو ته لاره اواره کړي. د کتاب ټول موضوعات د افغان کلتور په رڼا کې روښانه شوي، لدې امله زموږ په هیواد کې لدې کتابه تر ډېره بریده د ولسي مبارزې په برخه کې په پوره ډول ګټه اخیستل کېدی شي. ولسي مبارزه نه یوازې د سیاسي موضو بلکې د اقتصادي او ټولنیزو ناخوالو لپاره هم کارېږي.

د کتاب لیکلو لومړنی موخه داده؛ چې زموږ د ټولنې د سیاسي اقتصادي او ټولنیزو ناخوالو د له منځه وړلو لپاره ځوانانو، د مدني ټولنې فعالانو او نورو وګړو ته یوه داسې وسیله چې له متشددې مبارزې موثره وي برابره شي. که د افغانستان د اوسنیو حالاتو له مخې د پراخه ولسي مبارزه پیلول امکان نه لري، خو کتاب مبارزین په وړه کچه د مبارزو لپاره په اغېزمنه توګه چمتو کوي. دا کتاب د هغه اصل له مخې چې لومړی باید پوهاوی رامنځته شي او بیا مبارزه وشي، د تحقق په لار کې یو وړوکې خو غښتلی ګام دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کتاب د ليکلو دويمه موخه د ولسي مبارزې په اړه زموږ هېواد کې د علمي څېړنو ترسره کولو لپاره د يوې علمي مرجع رامنځته کول دي.

په پښتو ژبه کې د ولسي مبارزې په اړه د يوه هراړخيز کتاب نه شتون يوه ستره نيمگړتيا وه، څو د ولسي مبارزې په اړه زموږ د ټولنې اړتيا پوره او د مينه والو تنده خړوب کړي.

د کتاب ليکل ډېر وخت او څېړنو ته اړتيا لري، د پخوا په څېر يو ځل بيا زما کاري بوختياوې او د ژوند سره تړلې منډې ترړې که لږې کمې وای کېدی شي، چې د کتاب منځپانگه لا ډېره غني وه. خو زما شخصي او کاري بوختياوې د دې لامل شوې، چې کتاب په هغه ډول چې ما غوښتل ونشم ليکلی.

بيا هم په پښتو ژبه د ولسي مبارزې په اړه د يو علمي سرچينې رامنځته کول زما ارمان و، چې ديو کتاب په بڼه مې کال وړاندې چاپ کړی وو. خو نږدې يو کال په تېرېدو سره زه اړ شوم چې کتاب کې نورې زياتوونې وکړم او دا دی دويم ايډيشن (چاپ) د موضوع د مينه والو مخې ته ږدم، ددې مانا هرگز دا نه ده چې د کتاب دويم ايډيشن نور کار ته اړتيا نه لري. زه ډاډه يم چې دکتاب د غنا لپاره بايد نور کوټلي گامونه پورته شي، بيا هم د کتاب دويم ايډيشن اغېزمنتيا او قضاوت د لوستونکو او د هغو ولسي مبارزينو په لاس کې دی څوک چې لدې

(c) ketabton.com: The Digital Library

کتاب استفاده کوي. خدای (ج) دې وکړي، چې دغه کتاب د ولسي مبارزې په اړه د مبارزینو د ذهنیتونو په روښانه کولو کې لا ډېره مرسته وکړي.

د کتاب لیکل په لوی سر کې ډېر سخت کار دی، او د زړه وینې غواړي. له ښاغلو نصیرالله رښتین او مسعود پښتون څخه نړۍ مننه کوم، چې د کتاب په کمپوز او سمونه کې یې زما غبرګ ته هر وخت لبیک ویلی او له ما سره یې مرسته کړې ده. همدارنګه له ګران ملګري وفاالرحمن وفا څخه هم مننه کوم چې د کتاب د سمونې درونډ بار یې پورته کړې او د خپلو ټولو بوختیاوو سره سره یې خپل قیمتي وخت د کتاب سمونې ته وقف کړی.

د ګران افغانستان د سوکالۍ په هیله

احمدالله ارچیوال

کابل – افغانستان

د سلواغې میاشت ۱۳۹۴ ل کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی څپرکي

عدم تشدد یا ولسي مبارزه:

عـدم تشـدد اوس پـه بېلابېلـو نمونـو سـره یـاد او پېژنـدل کېـږي. د عـدم تشـدد یـو شـمېر کارپوهـان اوس د عـدم تشـدد د اصـطلاح پرځـای د (سـتراتېژیک عـدم تشـدد) اصـطلاح کـاروي. ځینـې پوهـان ورتـه د انګلیسـي معـادلې کلمـې Civil Resistance, People's Power, Nonviolent Civic Mobilization, او Nonviolence, هـم کـاروي. دوی استدلال کوي، چې که یو شخص له تشدده کرکه کوي او تشدد نه غواړي، نو د شخص د دغه حالت د بیانولو لپاره د عدم تشدد اصطلاح کارول کېږي، خو که یو شخص یا ګروپ یا ټولنه دیوې موخې د لاسته راوړلو لپاره له تشدد او فزیکي ځواک پرته مبارزه کوي، د عدم تشدد کارپوهان دغه ډول مبارزې ته ستراتېژیک عدم تشدد وایي.

د ډېرو خلکو لپاره عدم تشدد د ژوند تیرولو یوه لاره ده او دوي عدم تشدد ته د روحانیت سره تړاو ورکوي. عدم تشدد د وسلې په شان یوه

(c) ketabton.com: The Digital Library

وسيله ګڼي. لکه څنګه چې په وسله واله مبارزه کې له وسلې څخه کار اخيستل کېږي، په ورته شکل په ولسي مبارزه کې د حالاتو، چاپېريال او د خلکو د ټولنيزو او سياسي حالاتو په پام کې نيولو سره د يو لړ تاکتيکونو په مرسته ولسي مبارزه هم تر سره کېږي.

ډېرى وخت د عدم تشدد د فلسفې سره نا اشنايي ددې لامل ګرځي، چې ستراتيژيک عدم تشدد د پاسيپيزم (دخلکو غلي کول، ارامول او چپول دي) سره يو ډول وګڼل شي، پاسيپيزم خلک له جنګ او جګړې څخه منع کولو ته وايي. په داسې حال کې چې ستراتيژيک عدم تشدد د خلکو غلي کول يا چپول نه، بلکې هغې مبارزې ته د خلکو سوق او هڅولو ته وېل کېږي، چې فزيکي زور په کې نه وي. د دې لپاره چې د ولسي مبارزې په اړه دغه ناسم پوهاوى په بشپړه توګه له منځه لاړ شي، کارپوهان اوس ستراتيژيک عدم تشدد د فعالې مبارزې يو ډول ګڼي او (ولسي مبارزه) نوم يې ورکړى دى.

ولسي مبارزه په ټولنه کې د بدلون راوستلو لپاره له رواجي سياسي لارو چارو لکه رايې ورکولو، ټاکنو او قانون جوړونې څخه د باندې رامنځته کېږي. ددې لامل دا دى، چې زياتره وختونه ولسي مبارزه د رواجي سياست په مټ رامنځته شويو ادارو لکه حکومت او پارلمان پر خلاف تر سره کېږي. خلک د رواجي سياست له لارې پارلمان او

(c) ketabton.com: The Digital Library

حکومتي چارواکي واک ته رسوي، خو بیا دوی ځیني وختونه پخپله داسې کړنې تر سره کوي، چې د زغم وړ نه وي او باید ایسته کړل شي، نو ځکه دغه مهال رواجي سیاست ګټور نه وي او باید له رواجي سیاست څخه بهر نورې کړنې ترسره شي او دغه نورې هغه د ولسې مبارزې په نامه یادېږي.

په ولسي مبارزې د سم پوهیدلو لپاره اړینه ده، چې موږ د ځواک او زور تر منځ په توپیر پوه شو، ځکه همدغه ځواک او زور د ولسي او وسله والې مبارزې تر منځ توپیر رامنځته کوي. په وسله واله مبارزه کې زور کارول کېږي او په ولسي مبارزه کې ځواک کاروول کېږي. د زور نه زموږ موخه فزیکي او رواني تاوتریخوالی دی، خو ځواک بیا فزیکي زور نه دی. د بېلګې په توګه که د هېواد په کچه پولیس یو دم پرېکړه وکړي، چې نور خپلو دندو ته نه ځي، نو دوی دلته خپل ځواک وکارولو او زور یې ونه کاروه، یا دا چې که ولس پرېکړه وکړي، چې په بازارونو کې د ځانګړي لامل په وجه د کوم ځانګړي هېواد تولیدات نه اخلي، دلته ولس ځواک وکاروو.

یا که د کابل ښاریان دیوې اونۍ لپاره د خپلې ځانګړې غوښتنې د لاسته راوړلو په موخه له خپلو ورځنیو کارونو څخه پرېکون وکړي، نو په دغه حالت کې په ښار کې ورځنۍ ژوند په ټپه درېږي، دغه کار

(c) ketabton.com: The Digital Library

حکومت ته یوه ستره ضربه ده او دغه ډول مبارزه ولسي مبارزه ګڼل کېږي. په یادو شویو بېلګو کې که پولیس، ولس یا د کابل ښاریان کوتکونو او یا تاو تریخوالي ته مخه کړي، مانا داده چې دوی زور کارولی، او بیا دغه مبارزه وسله واله مبارزه ده.

په ولسي مبارزه کې پرته له دې چې زور وکارول شي، ولسونه چې په کې د هر عمر او هر ډول فکر او نظر لرونکي خلک (سړي او ښځې) شامل وي، دیو لړ تاکتیکونو له لارې برخه اخلي. له همدې امله ورته ولسي مبارزه وېل کېږي. ولسي مبارزین دیوې لارې په توګه هغه څه کوي، چې رواج او قانون یې خلکو ته د نه کولو امر کوي، د بېلګې په توګه کېداى شي یو ځانګړی رنګ لرونکې کمیس او یا جامې اغوستل، په یوه ټولنه کې بد وګڼل شي او رواج یې د نه اغوستلو حکم وکړي، خو ولسي مبارزین له دې امله چې رواج او یا قانون مات کړي، دغه رنګ کمیس یا جامې اغوندي. یا که دیوې سیمې خلک دحکومت له ادارو سره متوازي اداري رامنځته کړي، چې قانون د دغه کار دنه کولو امر کوي، دغه د ولسي مبارزې یوه بله بېلګه ده.

د ولسي مبارزې د عملي کولو بله لار داده؛ چې ولس هغه څه نه کوي چې قانون یې د کولو امر کوي، د بېلګې په توګه قانون خلکو ته وایي؛ چې چارواکو ته غاړه کېږدي او له حکومت سره همکاري

(c) ketabton.com: The Digital Library

وکړي خو ولسي مبارزین حکومت ته غاړه نه ږدي او همکاري ورسره نه کوي. همدا رنګه که دیوې سیمې ټول خلک پرېکړه وکړي، چې دخپلو ستونزو د حل لپاره حکومت ته نه ورځي او حکومتی دوایر تحریم (پرېکون) کړي، دغه هم د ولسي مبارزې یو ډول دی.

دغه تعریف ډېر خلک اړ کړي، چې په ولسي مبارزه له دې امله نیوکې کوي، چې دغه ډول مبارزه ولسونه قانون ماتولو ته هڅوي او یا په بل عبارت دغه ډول مبارزه په اصل کې له قوانینو سرغړاوی دی. دغه نیوکې یو فلسفي بحث ته اړتیا لري. سقراط په دې باور و، چې ټولنیز تړون Social Contract د عدالت سرچینه نه ده. Social contract : د ټولنې د افرادو تر منځ یو نا ویل شوی تړون موجود وي، چې له مخې د ټولنې افراد اخلاقي او سیاسي مسولیت لري، چې یوه د ژوند لپاره یوه ګډه ټولنه رامنځته کړي. هابس بیا د ټولنیز قرارداد تیوری داسې تشریح کوي: چې انسانان فطرتاً د خپل ځان د ګټې په لټه کې دي. د دوی کړنې معقولې دي، دوی ځکه یو پاچا یا حاکم ته غاړه ږدي، چې په یوه مدني ټولنه کې چېرته چې د دوی ګټې خوندي دي د اوسېدو اړتیا پیدا کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ټولنيز تړون له مخې د حکومت ټول قوانين منل او يا دو اکمنو هرې غوښتنې ته غاړه ايښودنه د اعتدال رامنځته کولو لامل نه دی. د ولسي مبارزو موخه اکثرو وختونه د بې عدالتۍ محوه کول او معتدله ټولنه رامنځته کول وي، نو له دې امله که ديو قانون پياده کول د بې عدالتۍ، ستونزو او زحمتونو د رامنځته کېدو لامل ګرځي، دغه ډول قانون بايد له سره تعبير، تفسير او يا تغيير شي. ولسي مبارزين بيا اړ نه دي، چې ناروا قوانينو ته غاړه کېږدي.

مارټين لوتر کينګ هم دغه نيوکې ته ځواب ويلی، نوموړي په ۱۹۶۳م کال کې د امريکا د بر ميګهم زندان نه د خپل وتلي ليک کې ليکلي: ((يو ظالم قانون به حقيقت کې قانون نه دی)).

ولسي مبارزې له دې فلسفې چې اقتصادي، ټولنيز، سياسي او پوځي واک د ټولنې د وګړو په رضا او غاړه ايښودو ولاړ دی، سرچينه اخلي. يا په بل عبارت که ولس غاړه کېنږدي، واکمنان حکومت نه شي کولای، دا فلسفه د ولسي مبارزې اساس دی. حکومتي واکمن او ولسي مبارزين دواړه په دغه حقيقت خبر دي.

کله چې ولسي مبارزين يوې ولسي مبارزې ته مټې راونغاړي دواړه خواوې (واکمنان اوولسي مبارزين) هڅه کوي، چې د خلکو

(c) ketabton.com: The Digital Library

وفاداري راخپله کړي او هره ډله غواړي، چې د خلکو د وفادارۍ په لاسته راوړلو کې بریالۍ شي. بریالي ولسي مبارزین د واک د لاسته راوړلو لپاره هڅه کوي، چې د ولس ژمنتیا راخپله کړي او یا ولس اړ کړي، چې واکمن ته له غاړه ایښودو څخه ډډه وکړي.

ولسي مبارزه دومره پخوانۍ ده، لکه څومره چې انساني تاریخ زوړ دی، خو د دې فلسفې پوهان وایي: سره له دې چې د تاریخ په اوږدو کې زیاتې ولسي مبارزې شوي او ځینې یې بریالۍ شوي هم دي، خو بیا هم له دې مبارزې سره ظلم شوی او په تاریخ کې یې هومره یادونه نه ده شوې څومره چې په کار وه.

شلمې پېړۍ ته د ولسي مبارزې پېړۍ ویل کېږي. دا ځکه چې په دغه پېړۍ کې د دې مبارزې سترو مبارزینو لکه ګاندهي، مارټین لوتر کینګ، عبدالغفار خان (باچاخان)، نیلسن منډېلا او نورو د دې مبارزې پر مټ داسې سترې لاسته راوړنې درلودې، چې بېلګې یې په انساني تاریخ کې کمې لیدل کېږي.

د ولسي مبارزې نورې بېلګې د فلسطینیانو انتفاضه او د عربو پسرلی دی. د ولسي مبارزې په لاره اچولو لپاره اړینه ده، چې هره ټولنه د خپلو شرایطو په پام کې نیولو سره سمه مبارزه تنظیم کړي. موږ نه شو

(c) ketabton.com: The Digital Library

کولای د کوم بل هېواد او کلتور ولسي مبارزه په بشپړه توګه کاپي یا نقل کړو. هغه تاکتیکونه چې په یوه ټولنه کې د ولسي مبارزې لپاره کارول کېږي، ضرورنه ده، چې په بله ټولنه کې هم وکارول شي، دا ځکه چې په ولسي مبارزه کې ټولنیز، سیاسي او اقتصادي وسایل کارول کېږي. دغه وسایل د ټولنې له ټولنیزو، اقتصادي او سیاسي حالاتو سره ژورې اړیکې لري. دیوې ټولنې دغه حالات او شرایط د بلې ټولنې له هغو سره توپیر لري، خو بیا هم د دې مانا دا نه ده، چې موږ نه شو کولای دیوې ټولنې د ولسي مبارزې څېړل او مطالعه بې ګټې وګڼو.

ولسي مبارزه یوازې د سیاسي موخو د لاسته راوړلو یوه وسیله نه ده. بلکې په اصل کې ولسي مبارزه د ټولنیزو او اقتصادي موخو د لاسته راوړلو لپاره دومره اغېزمنه ده، لکه څومره چې دا مبارزه د سیاسي موخو د لاسته راوړلو لپاره ګټوره ده. د دې ادعا ښه بېلګه په یو شمېر هېوادونو کې د اختلاس پر وړاندې ترسره شوې ولسي مبارزې دي. د ۱۹۹۶م کال په اوږدو کې د ترکیې د خلکو ولسي مبارزه بریالۍ مبارزه وه، چې په اختلاس ککړ حکومت یې له واکه ګوښه کړ.

د ولسي مبارزې په اړه غالب فکر دا دی، چې دغه ډول مبارزه یوازې په ولسواکه نظامونو کې ترسره کېدی شي، ولې د دغه فکر برعکس،

(c) ketabton.com: The Digital Library

ولسي مبارزه نه یوازې دا چې په ولسواکه نظامونو کې ترسره کېدی شي، بلکې په هر ډول سیاسي نظامونو کې د تر سره کېدو چانس لري. له ولسواکه نظامونو بر علاوه دغه ډول مبارزه دیکتاتوري نظامونو لکه شاهي، پوځي او استعماري او نورو نظامونو کې هم تر سره کېدی شي، چې ښه بېلګه يې په برتانوي هند کې د ګاندي او باچا خان ولسي مبارزې دي.

بله بېلګه يې په عربي شاهي حکومتونو کې د عربو پسرلی دی. د پخواني شوروي اتحاد د بالتیک په درېیو جمهوریتونو (لاتویا، لېتوانیا او استونیا) کې د ۱۹۹۰ یمې په لومړیو کې د ولسي مبارزو بریا ښيي، چې ولسي مبارزې یوازې او یوازې تر ولسواکه نظامونو محدودې نه دي. په دیکتاتوري ټولنو کې ولسي مبارزه دومره اغېزمنه ده، لکه څومره چې په ولسواکه نظامونو کې مؤثره ده.

د ولسي او وسله والې مبارزې تر مینځ بل توپیر د پایلو او وسایلو تر منځ اړیکي په اړه د دواړو ډولو مبارزو تر مینځ د نظر اختلاف دی. وسله واله مبارزه کې پایلې وسایل توجیه کوي، د دې معنی دا ده، چې په وسله واله مبارزه کې د مثبتو پایلو لاسته راوړلو په خاطر د هر ډول وسایلو څخه استفاده کول، روا دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مارشال میک لوهن هم د همدغه خبرې پخلی کوي او وايي، چې ناسم وسايل هرګز د سمو نتايجو د رامنځته کېدو لامل نه ګرځي؛ نوموړی په دې اړه وايي:

.The Medium is the Message یانې وسیله پخپله پیغام دی. د دغه خبرې بېلابېل تعبیر ونه کېږي، یو تعبیر یې دا دی، چې وسیله د پایلې سره اړیکه لري. یانې د یو سوله ییز راتلونکي او خوندي چاپیریال د رامنځته کولو لپاره د پرامنه وسایلو څخه کار اخیستل اړین دي یا په بل عبارت متشددې لارې چارې هرګز پرامنه او خوندي چاپیریال نشي رامنځته کولای. څه چې کرې هغه به رېبې؛ پښتو دا متل د مارشال میک لوهن د خبرې بل تفسیر دی، که غنم وکرې غنم به ترې اخلې او که جوار وکرې، جوار به ترې تر لاسه کوې.

دغه خبرې ته ګاندي هم اشاره کړې، ګاندي وايي وسايل د تخم سره او پايلې د ونې سره ورته والی لري. لکه څرنګه چې د تخم او ونې ترمینځ نه بېلېدونکې اړیکه ده، په دغه ډول د وسیلې او پایلې ترمنځ اړیکه موجوده ده. یانې د مالتې له تخم څخه د مالتې ونه او منې له تخم څخه د منې ونه زرغونېږي. ګاندي باوري دی، چې وسیله مهم شی دی او د وسیلې او پایلې ترمنځ هرګز جدایي نشته، ګاندي وایي، که وسایلو ته جدي پام وشي نتایج په خپله خپل ځان سموي.

ولسي مبارزې په ټولنو کې د ټولنيز اعتدال د رامنځته کېدو په پار رامنځته کېږي، موخه یې دا وي، چې په ټولنه کې د ظلم تیارې د تل لپاره پای ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورسيږي او په ټولنه کې ثبات رامنځته شي. په حقيقت کې ولسي مبارزې د تاوتريخوالي په وړاندې يو غبرګون وي. د ولسي مبارزې موخه په ټولنه کې د موجود تاوتريخوالي د له منځه وړل دي. او لدغه امله دوی له تشدده خالي لارو چارو استفاده کوي.

وسلوال مبارزين په ټولنه يا نظام کې د دوی په اصطلاح د موجود تاوتريخوالي د له منځه وړلو لپاره له تاوتريخوالي استفاده کوي او همدا لامل دی، هغه ټولنه چې پکې د جګړې په پايله کې سوله رامنځته شي قوي امکان لري، چې پيڼځه کاله وروسته بېرته کورنۍ جګړې ته ستنه شي، دلته د پښتو هغه متل، چې وايي، وينه په وينه نه وينځل کيږي، رښتيا کيږي.

په داسې حال کې چې ولسي مبارزين بيا هم د وسايلو او پايلې ترمنځ د قوي اړيکې موجوديت ته قايل دي. دوی وايي، چې د دوی لپاره پايله وسايل نه توجيه کوي. ولسي مبارزين وايي، چې په ټولنه کې د ثبات رامنځته کولو لپاره پکار ده، چې د تاوتريخوالي خالي وسايل وکارول شي او د دوی په اند زور سوله او ټيکاو نه شي رامنځته کولای. د وسله والو مبارزينو برخلاف دوی په ټولنه کې د موجود تاوتريخوالي په زور نه بلکې په پرامنه وسايلو سره له منځه وړي. ولسي مبارزې منتقدينو ته ولسي مبارزه د لانجې څخه د تېښتې په مانا ده، خو ولسي مبارزه د لانجې له نظره غورځول نه بلکې د لانجې سره د چلند لپاره يو ستراتيژيک انتخاب دی. مانا يې داده چې که د مبارزې لپاره ان که نور وسايل موجود هم وي. يوازې له ولسي مبارزې استفاده کيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اعتدال او ولسي مبارزه

عدل او اعتدال د ډېر پخوا راهیسې د انسانانو تر منځ د فکر او بحث مهمه موضوع ده. اعتدال په بېلابیلو وختونو کې بېلابېل مفهومونه او معناوې درلودلې دي. سوفسطایان د مسیح ع د میلاد نه وړاندې په یونان کې هغه خلکو ته ویل کېدل چا چې په ټولو علومو د پوهیدو دعوه کوله. دوی په حقیقت کې یو ډول ښونکي وو چې د تقریر په فن یې ډېر زور کولو. دوی کومو ځانګړو ټولنیزو اصولو ته پابند نه وو. د دوی علم سطحي وو او اولني خلک وو چې تعلیم سره یې دیو مسلک په توګه چلند کولو. د افلاطون په وخت کې سوفیسطایان پدې باور وو چې عدالت د طاقتور واکمن لپاره د ولس د ایل کولو یوه وسلیه ده. دوئ ویل چې عام ولس سیاسي واک نه لري او یوائې واکمن دغه ډول واک لري نو ځکه یو واکمن داسې قوانین رامنځته کوي چې د هغې له لارې عام ولس د خپل ځان تابع کړي او دغه کار دوی عدل بللو.

افلاطون د سوفسطایانو بر عکس استدلال کوي او عدالت د ټولنې د ټولو افرادو، اشخاصو او د ټولې ټولنې لپاره د خیر او د بریا شرط ګڼي. افلاطون وایي چې په ریاست کې اعتدال هغه وخت رامنځ ته کېږي چې د ریاست له امکاناتو ټول ولس ګټه پورته کړي. واک په ریاست

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې یوې ډلې پورې تړاو ونه لري بلکې دټول ولس او پرګنو ترمنځ په ریاست کې همغږي موجوده وي. د اسلام له نظره عدل یوه پراخه او جامع اصطلاح ده. دغه اصطلاح له هغو نظریاتو او تبصرو چې مونږ یې د خلکو په اړه کوو څخه واخله تر هغو لارو چارو چې مونږ یې د خپل مسولیت په ترسره کولو او د خلکو سره د معاملاتو په ترسره کولو کې کاروو بیاتر په ټولنه کې زمونږ د چلند او د اختلافاتو سره د چلند کولو پورې ټول دربرنیسي. دا اصطلاح عادي ژوند، رسمي ژوند، د حاکم ژوند، محکوم ژوند، واکمن ژوند او د عام وګړي ژوند ټول دربرنیسي. په اسلام کې اعتدال د ظلم نه کولو، په ترتیب اینښودلو، برابرۍ او انصافکولو ته ویل کیږي.

زمونږ د بحث په خاطر دلته په ځای ددې چې د اعتدال په لغوي معنی خبری وشي، ښه به دا وي چې د اعتدال په مفهوم باندی خبری وشي. د اعتدال مفهوم د واکمنو په ګډون د ټولنې د ټولو افرادو ترمنځ د قانون په وړاندی برابري او د هیواد او ټولنې د افرادو داساسي سیاسي، اقتصادي او ټولنیزو حقونو ته یو ډول لاس رسی دی. د اعتدال په مفهوم د لاښه پوهیدلو لپاره موږ کولای شو چې داعتدال په متضاد، باندی پوه نشو . دغه پوهاوی زمونږ سره مرسته کوي تر څو داعتدال په مفهوم پوه شو .

(c) ketabton.com: The Digital Library

يو فرد، افراداو يا ګروپ د مدني، سياسي، اقتصادي او نورو قانوني حقونو څخه د رنګ، ژبې، سيمې، سمت او يا بل کوم تړاو له امله محرومولو دبې عدالتۍ يوه بېلګه ده. په ولس د دوی د خوښي او د منل شويو موازينو او قوانينو برخلاف حکومت کول هم بې عدالتي ده. په ولس د ظالمانه قوانينو نافذول، يا د واکمنو لخوا د خلکو د ګټو د خونديتوب په خاطر قوانين نافذول بې عدالتۍ يوه بله بيلګه ده . د واکمنو لخوا د مالي نه ورکول او يا دا چې د واکمنو لخوا د ځان لپاره د مالي ورکولو لپاره يو معيار او د عام وګړو لپآره د مالي ورکولو لپاره بل معيار ټاکل هم بې عدالتي ده. د اختلاس کول، چې دولس په حقونو تيری دی، چې دا هم بې عدالتي ده.

اعتدال او د سولې يا ټکاو ترمنځ ژوره اړيکه موجوده ده. د اسلام ستر پيغبر ص فرمايي: که يو نظام کې کفر وي هغه دوام کولی شي، ولی که يو نظام کې ظلم او بې عدالتي وي هغه نظام دوام نه شي کولای. لدې معلوميږي چې بې عدالتي د کفر نه هم بد عواقب لري.

د روم امپراتوري د باربريانو د امپراتورۍ په پرتله او د پېغمبرع لخوا په مدينه کې رامنځته شوې اسلامي رياست د خپل عصر د نورو واکمنيو په پرتله عدل ته ډېر ژمن وو. همدا لامل وو چې د روم امپراتورۍ تر ډېر مهاله دوام وکړ او اسلامي رياست ډېر ژر نورو سيمو ته خپور

(c) ketabton.com: The Digital Library

شو. او ډېرو سیمو ته یې اسلام د توري په زور نه بلکې د عدل په زور ورساوه.

ابن خلدون هم په المقدمه کې د ملتونو بقا او عدل تر منځ د ډېرې ژورې اړیکې د موجودیت په اړه خبرې کوي. نوموړی وایي چې په تاریخي لحاظ سیاسي او اقتصادي ځواک کمښت د ملتونو د زوال لامل نه دی ګرځېدلی بلکې ملتونه هغه وخت زوال سره مخ شوي کله چې په ټولنه کې بې عدالتي رواج شوې او واکمنې طبقې خپلې ګټې د ولس له ګټو مقدمې ګڼلې. نوموړی د خپلې ادعا په ننګه وایي "هره اندازه چې په ټولنه کې عدالت ته ژمنتیا قوي وي، په هماغه اندازه هغه ټولنه قوي وي او ددې برعکس." لکه څنګه چې ابن خلدون یې په المقدمه کې وړاندوینه کړې وه، د مسلمانانو زوال هغه وخت پیل شو، کله چې اعتدال ته د دوئ ژمنتیا مخ په زوړ شوه.

پوهانو اسلامي اصولو ته ژمنیتا او سولې رامنځته کولو تر منځ تړاو په اړه لویدیځوالو یو لړ څېړنې کړې دي .دوی وایې چې اعتدال ،چې د اسلام یو بنسټیز اصل دی، او سولې تر منځ یوه ژوره اړیکه موجوده ده. مسلمانو او لودیځو څېړونکو د اسلامي اصولو لکه مهربانۍ، شفافیت، د انسانانو تر منځ په برابرئ، د نورو حقونه په رسمیت پېژندل او هغوی ته درناوی کولو باندې ژورې څېړنې کړې دي. که دغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

اصول په عمل کې پياده شي ديوې معتدلې ټولنې رامنځته کېدو او بالاخره په ټولنه کې ټکاو رامنځته کولو ته لاره اواروي.

داسلام يو مهم پيغام د معتدلې ټولنې رامنځته کول دی. د بېلګې په ډول په قران شريف کې څه دپاسه سل ځل د بې عدالتۍ چې په ظلم، اثم، اوضل په نومونو سره ياد شوی، په اړه وعيد ياد شوی دی. خادوری وايي چې د الله تعالی له وحدانيت وروسته هغه اخلاقي اصل چې په قران شريف او اسلامي تعليماتو کې پرې زيات ټينګار شوی دی هغه ټولنيز او انفرادي ژوند کې عدالت او برابري ده.

ابن خلدون هغه افراد چې په پټو سترګو بې عدالتي قبلوي او يايي په اړه غلی پاتي کېږي غندلي. ارسطو د عيسی^ع له زيږيدو ډېر وړاندې دغه ډول خلک ملامته کړي او ويلي يې دي، چې هغه خلک چې د بې عدالتۍ په وړاندی نه درېږي هغوی بزدله او يا هم په بې عدالتۍ کې يې ګټې خوندي دي. اسلام بيا د بې عدالتۍ په وړاندی ودريدل او مبارزه کولو ته غوره جهاد ويلی دی.

په تاريخي لحاظ د ولسي مبارزو او اعتدال ترمنځ ژوره اړيکه موجوده ده. د پښتنو له سيمو تر امريکا او له هنده بيا تر منځني ختيځ او شرقي

(c) ketabton.com: The Digital Library

اروپا پورې څومره ولسي مبارزې چې ترسره شوي، موخه يې د اعتدال رامنځ کول او د ظلم پر خلاف مبارزه ده.

دغه مبارزې د غلامۍ د زنځير د ماتولو، د تعصب پر خلاف، د اختلاس پر خلاف، د ظالم واکمن پر خلاف او د انسان سره د غيرانساني سلوک پر خلاف ترسره شوي. لدې امله د ولسي مبارزو موخې اکثره وختونه په اعتدال ولاړې ټولنې رامنځته کول او ټولنه د ټکاو طرف ته سوق کول دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغاني او اسلامي ارزښتونه او ولسي مبارزه

د ولسي مبارزې سره بشپړه نابلدتيا ددې لامل ګرځي، چې يو شمېر خلک ولسي مبارزه د افغان کلتور لپاره يوه پردۍ پديده وګڼي، د دوی دا فکر ولسي مبارزې او افغان کلتور په اړه د دوی د سرسري مالوماتو زېږنده ده. ولسي مبارزه په اصل کې د افغان ولس په متن کې پالل شوې پديده ده، چې هرې شخړې ته د تاوتريخوالی څخه د خالی لاروچارو لکه د جرګې له لارې د حل کولو توصيه کوي.

په مصر، تيونس او ليبيا کې ولسي مبارزې ددې لامل شوې، چې مستبد واکمنان له واکه ګوښه شي. همدارنګه په ۱۹۹۰م کې د نجم الدين اربکان پر خلاف ولسي مبارزې د نوموړي د ګوښه کېدو لامل وګرځېدې تاريخي او داوس وخت اسلامي ولسي مبارزې د افغانستان لپاره عواقب لري. هغه څه چې داسلام پر خلاف وي، هغه د افغانستان د کلتور پر خلاف هم دي او همدا لامل دی، چې افغانان د نورې اسلامي نړۍ له پښښو اغېزمنېږي. د عربو له پسرلي وروسته په افغانستان کې هم مدني ګروپونو او سياسي ګوندونو د ولسي مبارزو د

(c) ketabton.com: The Digital Library

موثریت په اړه بحثونه کول پیل کړل، ځینو خو آن په وړه کچه ولسي خوځښتونو هم پیلولو ته لستوڼي بډ وهل.

یو شمېر افغان ځوانانو د ځانګړو موخو د لاسته راوړلو لپاره د فېسبوک ګروپونه جوړ کړل او د نورو ځوانانو د ملاتړ تر لاسه کولو لپاره یې مبارزې پیل کړې. افغان کلتور د ولسي مبارزې ځینې داسې تاکتیکونه لري، چې په دې لاره کې ډېر موثر تمامېدی شي.

له دې پرته افغانانو د تاریخ په اوږدو کې د بېلابېلو موخو د لاسته راوړلو په خاطر د ولسي مبارزې بېلابېل تاکتیکونه کارولي، افغان مجاهدینو له روسانو سره د جهاد پر مهال د ۱۹۸۰ یمې په وروستېو کې په پېښور کې منځ مهالی حکومت جوړ کړ، چې په حقیقت کې یې موخه د کابل له ادارې سره یوه متوازې اداره رامنځته کول وو. که څه هم د دغه منځمهالي حکومت جوړول ډېره بریالی تجربه نه وه، خو دغه کار د کابل حکومت د تضعیف لپاره د ولسي مبارزې یو ښه تمرین و. که له ملي کچې راتېر شو، په سیمه ییزه کچه د ولسوالیو او ولایتونو په کچه د ولسي مبارزو د پیاده کولو لپاره د متوازي ادارو رامنځته کول په هر کلتور کې پیاده کېدی شي او د هېڅ کلتور پر خلاف نه دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په بېلابېلو وختونو کې د نورو اسلامي ټولنو، اشخاصو او تحريکونو له خوا متوازي اداري جوړې شوي دي. د ايران رضاشاه دواک له پرېښودو وروسته په ۱۹۷۰م کال کې يو لومړی وزير په خپل ځای پرېښود. خمېني او د شاه پر خلاف مارکسيستو مبارزينو هم په ګډه خپل لومړی وزير وټاکه. په ايران کې د لږ وخت لپاره دوه لومړي وزيران وو، له يوې خوا د خمېني او مارکسيستانو لومړی وزير او له بلې خوا د شاه له خوا ټاکل شوی لومړی وزير، چې د شاه لومړی وزير بالاخره لږ وخت وروسته تېښتې ته اړ شو او د خمېني لومړي وزير يې ځای ونيو.

د طالبانو له حکومته وروسته په تېرو لسو کلونو کې د ولسي مبارزې بېلابېل تاکتيکونه کارول شوي دي. په دغو تاکتيکونو کې د جرګو جوړول، داعتصابونو او مظاهرو کول او نور شامل دي. لويه جرګه په افغانستان کې د شخړو د حل يوه مهمه لار ده. دغه تاکتيک د سياسي، اقتصادي او ټولنيزو ستونزو د حل يوه موثره طريقه ده. په سيمه ييزه کچه جرګه د دوو افرادو، کورنيو او قومونو تر منځ د لانجو داوارۍ په موخه جوړېږي .

لويه جرګه د هېواد د ټولو قومونو تر منځ د نظر ورته والی او توافق رامنځته کوي. کله چې په کندهار کې ګورګين ووژل شو او افغانانو د

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوځانګړي حکومت اعلان وکړ، نو لومړی مشر يې میرویس نیکه وټاکلو دغه دواړه پېښې د جرګې له خوا تصویب شوې وې .

همدارنګه د معاصر افغانستان لومړنی پاچا احمدشاه ابدالي په ۱۷۴۷م کال کې دیوې لویې جرګې په نتیجه کې غوره شو. په اوس وخت کې دافغانستان ولسمشر حامد کرزی په ۲۰۰۲م کال کې د اتلسو میاشتو لپاره دافغانستان د منځمهالې ادارې د مشر په توګه دلویې جرګې له خوا وټاکل شو.

وروسته په ۲۰۰۴م کال کې د اساسي قانون لویې جرګې په افغانستان کې نوی اساسي قانون تصویب کړ. دافغانستان له بېلابېلو برخو د جرګې ګډونوالو په دغه دواړو جرګو کې ګډون وکړ. د دغه جرګو غړي د هېواد له بېلابېلو سیمو راټول شوي وو، بېلابېل پس منظرونه يې درلودل او کلونه کلونه يې له یوه بل سره جګړې کړې وې. دوی د افغانستان د راتلونکې لپاره په یو داسې میکانیزم توافق وکړ چې ټولو اړخونو ته د منلو وړ و.

په ۱۹۳۰ مه لسیزه کې د انګریزانو پر خلاف د خان عبدالغفار خان تر مشرۍ لاندې د خدایي خدمتګارو مبارزه په سیمه کې لومړۍ ولسي

(c) ketabton.com: The Digital Library

مبـارزه وه. د خـدايي خـدمتګارو د مبـارزې بريـا دا نظـر چـې ګـواکې پښتانه متشدد دي، منفي ثابت کړ.

د پاکستان او افغانستان ترمنځ د لويې جرګې جوړېدل او په ۲۰۱۰م کـال کې له مخالفينو سره د خبرو اترو لپاره د سولې شورا د جوړېدو لپـاره د لويې جرګې جوړول، د جرګو نورې بېلګې دي.

د لويې جرګې حيثيت تـه د افغانسـتان د اساسـي قـانون لـه خـوا جـواز او قـانون منـدي ورکـړل شـوې ده. د اساسـي قـانون پـه ۱۱۰ مـه مـاده کـې راغلـي، چـې يـوازې لويـه جرګـه د اساسـي قـانون د تعـديل واک لـري او همدارنګه لويه جرګه د دې واک لري، چې په مهمو مسـايلو کـې افغـان حکومت ته مشوره ورکړي. د اساسي قانون ۱۱۱ مه مـاده کـې راغلـي، چې لويه جرګه د ولسمشر د مواخذې د غوښتلو حق لري.

جرګـه د يـوې ځـانګړې مـوخې لپـاره لـه تشـدده خـالي تاکتيـک دی. د افغانسـتان د اساسـي قـانون ۳۴ مـه مـاده لويـه جرګـه تعريفـوي او وايـي، چې لويه جرګه د پارلمان د دواړو جرګه ګيو او د ولايتي شورا لـه غړو او د ولسوالېو د شوراګانو له مشرانو څخه جوړېږي. خو له تاريخي پلوه په لويه جرګه کې د حکومت د مداخلې هېڅ ډول جواز نه شته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کلو، ولسواليو، ولايتونو او بالاخره په ملي کچه جوړېدونکې جرګې يوازې له قومي متنفذينو، عالمانو او نورو اشخاصو څخه جوړې شوي دي. که څه هم د افغانستان د حکومتونو د لاسوهنې له امله د لويو جرګو پر ماهيت او پرېکړو تاثير شوی او حکومت د جرګو پر پرېکړو اغېز لري، خو جرګې د افغانانو په سياسي او ټولنيز ژوند ژوره اغېزه لرلی. همدارنګه جرګه اسلامي ملاتړ هم له ځانه سره لري. څه باندې ۱۴۰۰ کاله پخوا اسلام د شوراګانو د جوړولو امر کړی او الله ج په سورت شورا کې فرمايي : ((او په کارونو کې يو له بل سره مشوره کوئ)). جرګه دستورا افغاني بڼه ده.

د نورو کلتورونو په پرتله افغاني کلتور داسې ډېر تکتيکونه لري، چې په ولسي مبارزه کې ترې ګټنه (استفاده) کېدای شي. لدې بر علاوه د ولسي مبارزې نور تاکتيکونه لکه اعتصابونه، مظاهرې، شلونه، اقتصادي تحريمونه، د موازي ادارو رامنځته کول، حکومتي چارواکو ته غاړه نه ايښودل، همکاري نه کول او دې ته ورته د ولسي مبارزې نور تاکتيکونه په افغاني کلتور کې رواج دي.

د ولسي مبارزې په اړه ناسم پوهاوی ددې لامل ګرځېدلی، چې دغه ډول مبارزه زموږ په ټولنه کې يوه نا اشنا پديده وګڼل شي او ولسونه او نخبه ګان دغه مبارزه زموږ په ټولنه کې د پلي کېدو وړ نه ګڼي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو څرنګه چې بدلون یو اوږد وخت ته اړتیا لري، نو په افغانستان کې هم باید د ذهنیت او رویې بدلون ورو وي. بیا هم افغانان باید د مؤثرې وسیلې په توګه او د ټولنیزو ستونزو د حل په موخه د ولسي مبارزې په اړه جدي فکر وکړي.

دغه مبارزه باید په سیمه ییزه کچه وي، یوځل چې مبارزین د دغه ډول مبارزې په اړه کافي تجربه او پوهاوی ترلاسه کړي او د دغه ډول مبارزې په اړه پوهاوی عام شي،یوازې هغه وخت بیا ولسونه کولای شي چې دغه مبارزه په ملي کچه د ملي مسایلو د حل لپاره وکاروي. له پوهېدو پرته د دغه ډول مبارزې کارول به خطرناکې پایلې ولري .

(c) ketabton.com: The Digital Library

شخړه

په فطرت کې تنوع او اختلاف د کايناتو د جوړولو يو اصل دی، دغه خبرې ته په قران شريف کې هم اشاره شوې: (ومن ايته خلق السموات والارض واختلاف السنتکم والوانکم ان فی ذالک لايت للعالمين) ژباړه: او د خدای له نښو څخه ځينې يې پيداکول د اسمانونو او ځمکو او رنګونو ستاسې کې اختلاف دی بې شکه په دغه کار کې نښانې لپاره د مخلوقاتو دي.

د نړۍ هر انسان له بل انسان څخه متفاوت دی، د نړۍ هيڅ دوه انسانان يو ډول نه دي، د هر انسان خيالات، احساسات، تجربه، پوه، فطرت او ميلانات له بل انسان څخه مختلف دي. په نړۍ کې تنوع او اختلاف د نړۍ سيستم د چلولو لپاره مهم دي يا په بل عبارت که ژور فکر ورته وکړو، تنوع د نړۍ د نظام د چلولو لپاره اړين دی.

يو وګړی د نړۍ ټول هنرونه او علمونه نشي تر لاسه کولای، يو شخص انجينر وي، بل ډاکټر وي، بل معلم وي، بل قاضي وي، بل تجار وي او نور بيا نور کسبونه کوي او دغه تنوع ددې لامل ګرځي، چې انسانان د يو بل اړتياوې پوره کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

راځئ د یو څو ثانیو لپاره فکر وکړو، چې د نړۍ ټول انسانان یو ډول مخونه لري او ټول یو ډول خواړه خوښوي، یو ډول دندې خوښوي، آیا په دغه ډول حالت کې به د انسانانو د پیژندګلوي لپاره څومره ګډوډي وي؟ یو ډول خوراکونه به خوړل کېدل نور خوراکونه به له منځه تلل او خرابیدل او د هغه خوراک پر سر به تل د انسانانو تر منځ جګړه روانه وه، کوم، چې د ټولو خوښیده. د موضوعاتو په اړه د بیلا بیلو نظریاتو درلودل او ډیر او ژور فکر کولو ته لاره هواروي او په ټولنه کې د خوشحالۍ، د فکر د پراخیدو، د ټولنې د پرمختګ او یو بل ته د درناوي لامل ګرځي

له دې امله د انسانانو تر میځ د فکر او نظر اختلاف یو طبعي پدیده ده .

شخړې او لانجې د انسان په خټه کې اغږل شوي دي، نړۍ ته دانسانانو له راتګ سره سم دوی تر منځ شخړې پیل شوې. حمزه بابا دغه حقیقت ته پخپل یو شعر کې داسې اشاره کړې :

چې دنیا د اب وګل ته انسان راغی

مینه راغله، فتنه راغله، طوفان راغی

لومړی شخړه د آدمؑ د دوو زامنو هابیل او قابیل تر منځ وشوه. قابیل غوښتل خپله هغه خور ځان ته په نکاح کړي، چې د هغه وخت له

(c) ketabton.com: The Digital Library

قانون سره سم باید هابیل په نکاح کړې وای. له دې امله د دواړو ورونو ترمنځ شخړه رامنځته شوه. آدم (ع) د دریم ګري په توګه له خپلو دواړو زامنو وغوښتل؛ چې قرباني وکړي.دچا قرباني چې اسماني اور وخوړله، هغه سلامت او دچا چې اسماني اور ونه خوړله، هغه ملامت دی.

وروسته له هغه چې دواړو ورونو قربانی وکړې، دهابیل قرباني اور وخوړله، چې مانايې دالله (ج) له طرفه دهابیل د حقانیت تصدیق و. خو دقابیل قرباني اسماني اور و نه خوړله. له دې امله قابیل خپل ورور هابیل ته په غوسه شو، شخړه یې ورسره وکړه او هغه یې وواژه.

سقراط وایي، چې ټول متضاد شیان لکه کم زیات، قوي ضعیف، لوي وړوکې، ژوند او مرګ داسې یو له بل سره تړلي دي، چې له یو وروسته بل رامنځته کېږي. لکه څرنګه، چې ویده کېده په پاڅیدلو سره تعقیبېږي، همدارنګه له ژوند وروسته مرګ راځي. که مخالف او متضاد شیان یو ځای نه وای اوژوند بغیر له مرګه وای بالاخره هر څه به له منځه تللي وای، ویلای شو، چې تضاد د ژوند یو حقیقت دی.

اروپوهان وایي؛ چې ددوو ورونو او ان د دوه کیانو (غبرګونو) ترمنځ هم د ځینو شیانو په اړه د نظر اختلاف موجود وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(جین شارپ) وایي چې په ټولنو او سیاست کې د نظر اختلاف نه بوازې حتمي دی، بلکې ځینې وختونه مطلوب هم دی .داسې باور کېږي؛ چې د خلکو نیمګړې اړتیاوې، ارزښتونه، ناسمې انګېرنې، پېژګلوي، سمبولونه ، حقونه او نور د شخړو له ځینو سترو لاملونو څخه دي.

دعام فکر پر خلاف د شخړې موجودیت ستونزه نه ده او باید ورته دیوه نا آشنا څیز په سترګه و نه کتل شي . شخړې ته د منفي پدیدې نه بلکې دیوه داسې حقیقت په سترګه باید وکتل شي، چې له ځانه سره ښېګڼې لري . شخړه دیوګروپ او بل ګروپ په داخل کې د عینې ګروپ افرادو ترمنځ یوالی رامنځته کوي یاني شخړه دیووالي رامنځته کوونکې ځواک هم دی. په هره اندازه چې شخړه دوام کوي، په هماغه اندازه د ګروپ پېژندګلوي قوي کېږي. شخړې ډېر وختونه کمزوري ملتونه او ګروپونه غښتلي کوي، له استعمار او استثمار څخه یې خلاصوي او بې عدالتي هم له منځه وړي. که شخړې نه وای هېڅکله به بې عدالتي نه وای ننګول شوې، جبر او ظلم به دوام کولای. د شخړې پایلې ډېر وختونه د افرادو او ګروپونو یا ډلو د روحي او مادي خوشالی لامل ګرځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تضاد او شخړه د ژوند په هر ډګر کې د تکامل لامل ګرځي، کله چې تکامل رامنځته شي د یو څه وخت لپاره خاموشي رامنځته کېږي. لدغه خاموشۍ وروسته بیا تضاد رامنځته کېږي، چې دغه تضاد تکامل رامنځته کوي او پدې توګه انساني ژوند تیریږي.

هغه ټولنې چې خلکو ته په کې د مخالف نظر د څرګندولو او د مخالفو افکارو د درلودلو ازادي وي، د هغو ټولنو په پرتله ډېرې پرمختللې دي چېرې چې د مخالف نظر د څرګندولو ازادي نه وي. دغه ټولنې نه یوازې په اقتصادي، بلکې په علمي ډګر کې هم د پرمختګ کوي.

د شخړو په اړه ناسمه انګېرنه؛ له شخړې او هم له شخړې سره د چلند کولو ترمنځ په توپیر نه پوهېدلو څخه رامنځته کېږي، چې دا دوه بېلا بیلې مفکورې دي. شخړه هغه وخت ستونزمنېږي، چې د اوارۍ لپاره یې له زوره کار واخیستل شي.

یوه اصطلاح چې کله د یو مضمون یا متن قالب ته ورولویږي هغه اصطلاح یا د مضمون او یا متن په رنګ رنګیږي ددې مانا داده چې یوه اصطلاح په بیلابیلو ځایونو کې بیلابیلې ماناوې لري.

شخړه: په ولسي مبارزه کې اختلاف نظر د افکارو تنوع او د انسانانو د چال چلند ترمنځ توپیر ته ویل کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لکه څنګه چې اکثریت خلک شخړې یو نامطلوبه پدیده ګڼي، نو ځکه د شخړو اړوند اړخونه او اشخاص اکثره وختونه له دې مسؤلیته خپلې اوږې سپکوي او مقابل لوری د شخړې په پیلولو تورنوي. له دې پرته که یو څوک زموږ د فکر خلاف خبره وکړي، موږيې اوریدل نه غواړو او تل غواړو، چې خلک زموږ د فکر مطابق خبرې وکړي. یانې موږ لانجې ته د یوې طبعي پدیدې په توګه نه ګورو .

له شخړو سره دغه ډول چلندد خلکو د هغه فکر زېږنده ده، په کوم کې چې خلک زور زیاتی او شخړه مترادفې پدیدې ګڼي، خو دا دواړه دوه مختلفې پدیدې دي. زور زیاتی د شخړو د خرګندولو لاره ده او یا دا چې د شخړې کولو یوه وسیله ده .

شخړې به په نړۍ کې تر هغې دوام کوي، چې انسانان د ځمکې پر مخ ژوند کوي. د شخړې شته والی ته د یو حقیقت په سترګه کتل په کار دي، چې باید منطقي چلند ورسره وشي.

ولسي مبارزه د انسانانو تر منځ د شخړو موجودیت ته د یو حقیقت په سترګه ګوري او د ټولو انسانانو د برابرو حقونو او د مخالفو نظرونو د درلودلو ننګه کوي، د هغو خلکو او نظامونو پر خلاف تر سره کیږي، چې په نورو خپل نظرونه او افکار تپي. ولسي مبارزه همدارنګه د

(c) ketabton.com: The Digital Library

انسانانو تر منځ د شخړو د حل لپاره د زور زياتي نه د خالي مبارزې پر مټ د تر سره کولو وړانديز کوي او آن که موږ غواړو چې په ټولنه کې لانجې له بېخه وباسو دا کار امکان نه لري.

په ټولنه کې په هېڅ ډول د لانجې د رامنځته کېدو مخنېوی نه شي کېدای او په ټولنه کې هغه يو حتمي شی دی. پکار ده؛ چې له لانجې څخه د ستونزو د حل لپاره ديوې وسيلې په توګه ګټنه(استفاده) وشي.

يا په بل عبارت لانجه له تخريبي يا ورانوونکي لانجې څخه تعميري يا جوړوونکي لانجې ته واړوو. په دغو حالاتو کې لانجه د ټولنيز سمون د رامنځته کولو لپاره کارول کېږي.لانجه په خپله نه بد او نه ښه شی دی .اصلاً د لانجې سره چلند مهم او بايد فکر پرې وشي اکثره وخت خلک لانجه په زور زياتي سره حل کوي، ولسي مبارزه کې ټينګار پدې دی چې ستونزې بايد له تاوتريخوالی څخه خالي لارو چارو پر مټ حل شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تاوتريخوالی (تشدد)

د عدم تشدد د تشريح لپاره اړينه ده، چې متضادېې، روز زياتی، تاوتريخوالی، يا تشدد تشريح کړو. ډېر وختونه يو شی د هغه د متضاد نه په اسانۍ سره پيژندل کېږي، هر شی په اصلي صورت موجود وي، چې د دغه شی متضاد د لومړي شي بدل شوی حالت وي. سقراط وايي، چې نيکي يو اصل دی حقيقي شي دی، بدي د نيکۍ خراب شوی يا بدل شوی حالت دی. **د** يوې ټولنې سياسي، ټولنيز او اقتصادي حالت په هغه ټولنه کې د تشدد پر تعريف ژوره اغېز لري، په يوه ټولنه کې شايد يوه پديده او عمل تشدد وګڼل شي، خو ښايي په بله ټولنه کې بيا همدغه عمل او پديده يو مطلوب او سم عمل وګڼل شي. د بېلګې په ډول، ډېر کلونه پخوا به چې په هندي ټولنه کې د يوې ښځې مېړه مړ شو، نو د هندوانو د رسم (ستي) له مخې به ښځه له خپل مېړه سره يوځای ژوندۍ سوځول کېده او دغه کار په هندوانو کې پوخ دود و چې اوس له منځه تللی، خو ډېر خلک له دغه رواجه په خبرېدو ګوته په غاښ پاتې کېږي.

هغو ټولنو ته چې کلونه کلونه يې د شاهي او ديکتاتوري نظامونو لاندې ژوند تېر کړی وي او د ولسواکۍ له خونده ناخبره پاتې وي، ښايي له خپلو سياسي حقونو لکه د رايې ورکولو، د ګوندونو جوړولو

(c) ketabton.com: The Digital Library

او يا د ځان د کانديدولو له حق څخه محروميت ورته تشدد ښکاره نشي، خو هغه ټولنې چې په ولسواکه نظامونو کې يې ژوند کړی وي او د سياسي حقونو خونديې ځکلی وي، هغوی ته بيا له يادو حقونو څخه محروميت تشدد ښکاريږي. په ځينو ټولنو کې ښځې له دې امله چې د ټولنې ټولنيز حالت اجازه نه ورکوي؛ ښايي د روزګار او د زده کړو له حقه محرومې کړای شي او دغه کار په دا ډول ټولنو کې يوه عادي خبره ده. خو په نورو ټولنو کې بيا ښځې له سياسي او اقتصادي حقونو څخه محروموول تشدد ګڼل کيږي.

د دې بحث موخه دا نه ده، چې کلتورونه او رواجونه د ښه والي په تله وتلو، بلکې د بحث موخه ديو لړ رواجونو په اړه د بېلابېلو ټولنو مفکورې روښانه کول دي. کله چې له تاوتريخوالي څخه بحث کيږي، دډېرو خلکو ذهن ته وهل، وژل، وېرول، ګوابښل او شکنجه راځي. په داسې حال کې چې ياد شوي موارد د تشدد ډولونه دي، له دې پرته تشدد ډېر نور اقسام هم لري، چې هغو ته خلک د تشدد په نظر نه ګوري.
د تشدد داډولونه په ټولنه کې دومره عام دي، چې خلک ورته د تشدد په سترګه نه ګوري. که څه هم د تشدد داډولونه ښکاري او مشاهده کيږي، خو د تشدد پټ ډولونه ورته ويل کيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ځينو ټولنو او اشخاصو ځيني احساسات، ارزښتونه او چال چلند د تاوتريخوالي لامل ګرځي، چې په ټولنه کې نفرت، وېره، بې باوري، توکمپالنه، جنسيت پرستي او بې صبري را منځته کوي. دغه موارد په خپله تاوتريخوالی يا تشدد دی، خو دا چې د تشدد په دغه ډولونو کې ښکاره فزيکي زور زياتی نشته، نو ځکه ور ته خلک د تاوتريخوالي په نظر نه ګوري او يا ور ته دغه موارد له سره تشدد نه ښکاري.

ځيني وختونه سيستمونه او جوړښتونه هم د تاوتريخوالي لامل ګرځي، دغه تاوتريخوالی په تعليمي ادارو، دندو، روغتيايي خدماتو او ان د خلکو په ورځني ژوند کې د تبعيض لامل کېږي او نور وختونه بيا د خلکو د حقونو د پايمالېدو لامل ګرځي، چې دغه دواړه موارد هم د تاوتريخوالي ډولونه دي. تاوتريخوالی يوازې عمل نه بلکې فکر او چلند ته هم وېل کېږي. د تاوتريخوالي يو جامع تعريف د اشخاصو او افرادو بنسټيزو، سياسي او ټولنيزو حقونو پايمالول دي.

که د تشدد ياد ډولونه په غور سره مطالعه شي، دې پايلې ته رسېږو؛ چې تشدد درې اړخونه لري، ښکاره تاوتريخوالی، غير مستقيم تاوتريخوالی او کلتوري تاوتريخوالی. په لومړي ډول کې د تشدد هغه ډولونه څېړل کېږي، چې ښکاري لکه وهل ټکول، شکنجه کول او نور ...

(c) ketabton.com: The Digital Library

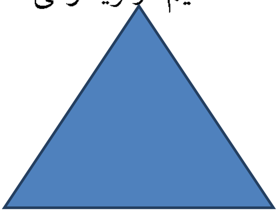

په دویم ډول کې د تشدد هغه ډول دی، د کوم تر سره کوونکي چې نه ښکاري، لکه د کارخانو له خوا د هوا ککړتیا، یا هغه قوانین چې د ټولنې یوه برخه منزوي کوي .

کلتوري تاوتریخوالی د کلتور هغه برخه ده، چې د یو شمېر افعالو د توجیه کولو لپاره کارول کېږي. د ناسمو سیاسي، اقتصادي او ټولنیزو جوړښتونو له امله رامنځته شوی تاوتریخوالی د جګړې له لارې د رامنځته شوي تاوتریخوالي په پرتله په څو څو ځله زیات وي. شمېرنو ښودلې چې په جګړو کې په اوسط ډول هره ورځ ۳۰۰ نفره چې په کال کې ۱۰۰۰۰۰ نفر کېږي، مري. خو د درملنې وړ ناروغیو له امله په نړۍ کې هر کال ۶۰۰۰۰۰۰ شپیته ملیونه خلک مړه کېږي. د روغتیا نړیوال سازمان وایي؛ چې د دغو مړینو نیمایي یې د خوړو، اوبو او د سرپناه د نشتوالي له امله رامنځته کېږي. لدې امله د تګلارو او

(c) ketabton.com: The Digital Library

ناسمو سیستمونوله لارې رامنځته شوي تاوتريخوالی د جګړو له امله رامنځته شوې تاوتريخوالی په پرتله په مراتبو زيات دی خو د تاوتريخوالي په اړه د پوهاوی د نه موجوديت له امله دغه ډول تاوتريخوالي ته ډېر کم پام شوی دی.

نړيوالې روغتيايي ادارې تاوتريخوالی له يوې بلې زاويې څخه په درې ډوله ډلبندي کړی: پر ځان تاوتريخوالی کول، په دې کې پخپله د انسان لخوا پر خپل ځان تاوتريخوالي تر سره کېږي، چې بيلګه يې ځان وژنه ده. د اشخاصو تر منځ تاوتريخوالی په نورو خلکو لکه په کور ودانې، د کور په نورو غړو تشدد کول، عامه وژنه او په اداري چوکاټونو کې تاوتريخوالي ته ويئل کېږي. د ټولنيز تشدد په بيلګو کې د دولتونو دننه، د يو دولت له بل دولت سره لانجې، ټولنې کې لانجه، ويره اچونه او منظمه وژنه شامل دي.

تاوتريخوالی د افرادو او ټولنو په اقيصادی اوزا هم ډير تاثير کوي خو د تاوتريخوالي له امله رامنځته شوي اقتصادي زيان ته هم زيات پام نه کېږي، او د تاوتريخوالي اقتصادي اړخونه نه مطالعه کېږي که د تاوتريخوالي اقتصادي زيانونه وارزول شي ډېر زيات دي دغه زيانونه درې ډوله (وجوده زيانونه، له جګړې وروسته زيان او نورو اړخونو ته اووښتی زيان) دي. په يوه معلومه سيمه کې په يو کال او يا ځانګړي

(c) ketabton.com: The Digital Library

وخت کې د تشدد له امله رامنځته شوي زيان ته موجود زيان ويل کېږي. له تشدد نه په ميراث پاتې شوی زيان لکه دايمي ټپونه، د وړتيا کميدل او د ټپيانو له پاره دايمي درملنه شامل دي، دا هغه زيانونه دي، چې له جګړې وروسته ورسره ټولنه لاس او ګريوان وي.

نورو اړخونو ته اوښتي زيان کې هغه زيانونه شامل دي کوم، چې هغه خلکو ته ور اوړي څوک ، چې په جګړې کې دخيل ندي. ددې ښه بيلګه له يو هيواد نه بل هيواد ته د کډوالو تلل دي، دغه کډوال د کوربه هيواد به سم وی مه يې بدلوه بار درندوي. په ټوله نړۍ کې د تشدد اقتصادي زيان د پام وړ دی، که په ټوله نړۍ کې په ۲۰۰۷ کې تاوتريخوالی نه وي رامنځته شوی نړيوال مجموعي توليد به قابو ۹ سلنه زيات وي.

تاوتريخوالی هغه عمل ته ويل کېږي؛ چې ديوه انسان د پوره استعداد او وړتيا سره سم د هغه د ژوند تېرولو چانس راکموي.

په ولسي مبارزه کې بايد د نورو خلکو پر حقونو هېڅ ډول تېری ونه شي. په حقيقت کې د ولسي مبارزې موخه د خلکو د حقونو د خونديتوب لپاره مبارزه کول دي. که د نړۍ د ولسي مبارزو تاريخ ته و ګورو، اکثريت يې د تشدد د پټو ډولونو پر خلاف تر سره شوي دي. د

(c) ketabton.com: The Digital Library

عبدالغفار خان ،منډيلا،مارټين لوتر کنګ مبارزې او يا د عربو پسرلی ته که وګورو، دغه ټولې مبارزې د هغه تشددچې سيستم رامنځته کړيې وې، پر خلاف ترسره شوي، دغه مبارزې د سياسي حقونو،ا زاديو او انسانانو سره د انساني چلند د کولو لپاره رامنځته شوې وې.

زموږ د سيمې خلک فکر کوي؛ چې ولسي مبارزه د هغو خلکو لاره ده، څوک چې ضعيف وي او له تاوتريخوالي کرکه کوي. دولسي مبارزې براخه مطالعه دغه نظر منفي کوي[٣]. له تشدده خالي مبارزه ددې لپاره نه کېږي، چې پلويان يې له تشدد څخه له کار اخيستلو وېرېږي او يا ضعيف دي، بلکې دغه ډول مبارزان قوي دي او دوی فکر کوي، چې دغه ډول مبارزه د مبارزو د نورو ډولونو په پرتله ډېره ګټوره ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ولسي مبارزه د وسله والې مبارزې په پرتله ډېره مؤثره ده

ولسي مبارزین پر ته له دې چې زور وکاروي، د مخالف د زور پر وړاندې له تشدده دخالي لارو چارو پر مټ مبارزه کوي. یو شمېر خلک بیا ولسي مبارزین پاسیفیستان (د خلکو خاموشه کوونکي) ګڼي او دوی ته له مخالف لوري سره د یوډول همکارانو په سترګه کتل کېږي، چې له لانجو او اړو دوړ څخه ډډه کوي، خو د دغه غالب فکر بر خلاف، ولسي مبارزه له لانجې مخ پټول نه بلکې د لانجې لپاره د یو معقول چلند له لارې د پراخه ولسي ګډون پر مټ حل لاره پیدا کول دي. پاسیپیزم یو تاریخي فکري مکتب دی، چې جګړه او تاوتریخوالی د شخړو د حل لارې په توګه ردوي. د دې مکتب پیروان وایي؛ چې شخړې باید په سوله ییزه توګه اوارې شي.. دا کړنه په خپل ځان قوي باور او کلکې ارادې ته اړتیا لري. هر هغه شخص چې پر ځان باور ونه لري، دولسي مبارزې فورمول کې ځای نه لري. د وسله والې مبارزې بر عکس په دې مبارزه کې ټوله تکیه د ولس پر

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملاتړ کېږي. په خالي لاس ولس د مبارزې د پر مختګ لپاره سوق کول د کمزورو خلکو کار نه دی.

که ولسي مبارزې او وسله والې مبارزې له تخنيکي پلوه وڅېړل شي، نو د وسله والې مبارزې په پرتله په ولسي مبارزه کې د ګډون کولو خنډونه کم دي. لومړی دا چې د وسله والې مبارزې په پرتله ولسي مبارزين د نظام د مختل کولو لپاره بېلابېلې کړنې تر سره کوي او وسله واله مبارزه کې يوائې زور کارول کېږی ددې بر عکس په ولسي مبارزه کې يو ستر شمير تاکتيکو کارول کېږی دغه تاکېکونه ټولينز اقتصادي او سياسي هر ډول لارې چارې دابرېښي. دويم دا چې په ولسي مبارزه کې د هر عمر او جنس خلک ګډون کولای شي. په وسله واله مبارزه کې يوازې ځوانان او هرهغه څوک چې جګړه کولای شي او سخته تېر ولای شي، ګډون کوي. څومره چې په مبارزه کې د ګډونوالو تر منځ تنوع زياته وي، په هماغه اندازه يې ځپل ستونزمن دي.

په هره اندازه چې د مبارزينو شمېر زيات وي، په هماغه اندازه د رژيم د نړېدو او د رژيم د نخبه ګانو وفاداريانو کې د تغير رامنځته کېدو امکان زيات وي. يا په بل عبارت د مبارزينو د شمير او د بريا د چانس تر منځ مخامخ اړيکه موجوده ده، څومره چې په مبارزه کې د مبارزينو شمير

(c) ketabton.com: The Digital Library

زیاتېږي په هماغه اندازه د مبارزې د بریا چانس زیاتېږي او د دې برعکس.

د ماریه ستیفن او ایریکا چینوویټ موندنې ښیي، چې د شلمې پېړۍ په سترو وسله والو مبارزو کې په هره مبارزه کې اوسطاً پنځوس زره کسانو او په هم دې مهال په سترو ولسي مبارزو کې په هره مبارزه کې اوسطاً دوه لکه افرادو ګډون کړی.

د شلمې پېړۍ له پیل څخه تر ۲۰۰۶م کاله پورې د رامنځته شویو سترو ولسي او وسله والو مبارزو پر تله ښیي چې دغو کلونو کې ولسي مبارزې له دوی سره دسمو روانو وسله والو مبارزو په پرتله دوه ځلې زیاتې بریالۍ شوي دي. له دې ښکاري چې ولسي مبارزې د وسله والو مبارزو په پرتله زیاتې اغېزمنې دي.

په وسله والو مبارزو کې اکثره وختونه ګډونوال اړ دي، چې د روزنې له سختې مرحلې تېر او بیا په مبارزه کې ګډون وکړي. په داسې حال کې چې ولسي مبارزین هم باید په مبارزه کې ترګډون وړاندې، روزنې له مرحلې تېر شي، خو د ولسي مبارزینو روزنه د وسله والو مبارزینو د روزنې په پرتله ډېره اسانه ده. ولسي مبارزین کولای شي دمبارزې له سرته رسولو وروسته خپلو کارونو او ورځني ژوند ته ډېر

(c) ketabton.com: The Digital Library

په اسانۍ سره ورستانه شي. خو د دې بر عکس، وسله وال مبارزين په اسانۍ سره خپل عادي ژوند ته نشي ستنېدلای. له دې امله د وسله والو مبارزو په پر تله په ولسي مبارزو کې د خلکو ګډون اسانه دی او له دې کبله زيات شمېر مبارزين په ولسي مبارزو کې ګډون کولی شي.

دولسي مبارزې يو بل قوي اړخ دا دی چې د دې سره سره چې چاروراکي تل هڅه کوي چې مبارزين وځپي خو امنيتی ځواکونه له يو څه وخت وروسته د مبارزينو ځپلو ته دوام نشي ورکولای. کېدای شي داسي فکر وشي، چې امنيتي ځواکونه د خپل انساني حس له مخې د بې وسلې خلکو ځپلو ته تر ډېره دوام نشي ورکولای. د ولسي مبارزې پوهانو ته دغه خبره ناسمه ښکاري، دوی په دې باور دي، چې اصلاً د مبارزينو ځپل د مبارزينو د لا زيات غبرګون د رامنځته کېدو لامل ګرځي يا په بل عبارت زورزياتی د ولسي مبارزې دمتنوعو لار چارو په وړاندې بې وسه ثابتېږي.

دا کار ډېری وختونه د دی لامل ګرځي چې امنيتي ځواکونه له مبارزينو سره ملګري کېږي او يا خپلې دندې پرېږدي. د امنيتي ځواکونو په ليکو کې د درز رامنځته کېدل د رژيم د واکمنۍ د پای ته رسېدو پيل ګرځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددې برعکس، دوسله والې مبارزې د ځپلولپاره نه يوازې دا چې د رژيم په ليکوکې هم غبرګي موجوده وي، بلکې ولسونه هم له رژيمونوڅخه ددغه ډول مبارزو په ځپلوکې ملاتړ کوي. دغه ډول مبارزې د ملت او دولت ترمنځ د درزونو د رامنځته کولو پر ځای د دوی ترمنځ يووالی او همغږي رامنځته کوي.

واکمن تل هڅه کوي؛ چې ولسی مبارزين زورزياتي کاروولو ته مجبور کړی او ولسی مبارزې په وسله والو مبارزو بدلې کړي. دوی ددغه کار لپاره دولسي مبارزينو ليکو ته دولتي جاسوسان ورداخلوي، دغه جاسوسان پاروونکې کړنې ترسره کوي، حکومت مبارزين فزيکي ټکرته اړ کولو له لارې غواړې چې خپل ځان لپاره د زورکارولو پلمه پيدا کړي.

همغه وخت کله مبارزين فزيکي ټکر پيل کړي، واکمنو ته د زورکارونې پلمه په لاس ورځي. حکومتونه اړ دي، چې د بې وسلې مبارزينو پر وړاندې د زور کارونې لپاره مشروعيت پيدا کړي. ځکه چې د سوله ييزو بې وسلې مبارزينو پر وړاندې دوامداره زورکارونه د امنيتي ځواکونو په ليکوکې د درزونو د رامنځته کېدو لامل ګرځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوهان باوري دي؛ چې ولسونه هغه وخت په مبارزه کې ګډون کولو ته ډېر زړه ښه کوي، چې دوی په مبارزه کې د زيات شمېر خلکو د ګډون کولو تمه لري. په داسې حال کې چې دوسله والو مبارزينو کړنې لکه بمونه الوزول، تښتونې، وژنې، کمين نيول او نور ډېره ولسي توجه راجلبوي. دغه مبارزين تل پټ وي او د دوی واقعي شمېر له خلکو پټ وي، ولس د دوی له حقيقي شمير څخه نا خبره وي. د دې بر خلاف د ولسي مبارزينو ډېری کړنې ښکاره وي او همدا ډول د دوی شمېر هم مالوم وي.

د دوی له شمېر څخه د خلکو خبر بدل په ولس رواني تاثير لري او نور خلک په مبارزه کې ګډون کولو ته هڅېږي. له اخلاقي پلوه ډېر خلک له حکومت څخه د کوچنيو شکايتونو له امله شايد تاوتريخوالي ته مخه نه کړي. خو دوی ډېر په اسانۍ ان د يو وړوکي شکايت له امله د حکومت پر خلاف ولسي مبارزې ته مخه کولای شي.

تر ټولو مهمه دا ده؛ چې او سني عصر کې د هر خوځښت بريا تر ډېره بريده په نړېوال ملاتړ مشروطه ده، د بشر د حقونو نړېوال ملاتړ يا نړيواله ټولنه له ولسي بې وسلې خوځښتونو څخه ملاتړ کوي او د اړوند حکومتونو له خوا د دغه ډول خوځښتونو د ځپل کېدو پر مهال خپل شکايت غږ پورته کوي. چې ډېر وختونه د نړيوالې ټولنې دغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډول فشارونه اړوند حکومتونه د مبارزینو غوښتنو منلو ته مجبوروي. د مبارزو په اړه زیاتره څېړنې د مبارزې یا جګړې پر مهال په حالاتو او شرایطو تمرکز کوي. خو په دې وروستیو کې پوهانو له جګړې وروسته د ټولنې د حالاتو او شرایطو په مطالعه او څېړلو تمرکز کړی دی. پوهان دې پایلې ته رسېدلي دي.

چې دوسله والو مبارزو په پرتله د ولسي مبارزې له مبارزې وروسته رامنځته شوې ټکاو او ثبات تر ډېر وخته دوام کوي. هغه ټولنې چې د تاوتریخوالی له لارې په کې سوله راشي، هلته د سولې له رامنځته کېدو وروسته په پنځوو کلونو کې د جګړې د بیا رامنځته کېدو او کورنۍ جګړې رامنځته کېدو امکان موجود وي. د دې بېلګې افغانستان، عراق او یو شمېر نور هېوادونه دي. خو هغه هېوادونه چې په کې د ولسي مبارزې له لارې سوله او ټکاو رامنځته شي، هلته د کورنۍ جګړې د رامنځته کېدلو امکان یا خو بالکل نشته او یا که وي هم ډېر کم دی.

لدې بر علاوه جګړې نه یوازې دا چې د ټولنې فزیکي زیربنا له منځه وړي، بلکې د ټولنې معنوي زیربنا هم په منفي توګه متاثره کوي. جګړه وشي، سوله رامنځته شي، لیکن د ټولنې په کلتور او معنویاتو یې تاثیر تر ډېرو کلونو پاتې کېږي. دغه ټکي ته په قران

(c) ketabton.com: The Digital Library

شریف کې هم اشاره شوې، کله چې بلقیس ته د سلیمانع لیک ورسېدلو چې ورته یې لیکلي و، چې یا ایمان راوړه او یا جګړې ته تیاره شه ، بلقیس د خپلو جنرالانو سره مشوره وکړه، جنرالانو یې ورته د جګړې کولو مشوره ورکړه، خو بلقیس ورته په ځواب کې وايي چې کله شاهان د نورو خلکو د ولکې لاندې سیمو ته لاړ شي، دوی هلته فساد کوي او د عزت خلک ذلیله کوي.

په جګړو کې معنویات له منځه ځي او ټولنیز جوړښتونه زیانمنېږي او په قران کریم کې چې د بلقیس او سلمانع قیصه کې هم دغه خبري ته په ډېر دقت او صراحت اشاره شویده. خو د ولسي مبارزو له لارې رامنځته شوي خوځښتونه ، ټولنیز ارزښتونه لاپسې پیاوړي کوي او معنویاتو ته په کې ضرر نه رسېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دویم څپرکې

د ولسي مبارزې د ترسره کولو لارې چارې:

څېړنو ښودلې چې هغه شرايط په کوم کې چې يوه ولسي مبارزه ترسره کېږي د ولسی مبارزی په پايلو کې ټاکونکې رول نه لري. د ولسی مبارزی په رامنځته کېدو او بريالي کېدو باندی ټولنيز حالت، سياسي او اقتصادي حالت شايد يو څه تاثير ولري، خو دغه تاثير دومره ستر نه دی چې يوازې همدوی د مبارزې سرنوشت ټاکوونکي وګڼل شي بلکې يو لړ فکتورونه د مبارزې د پايلې په ټاکلو کې پرېکنده رول لوبوي.

د بريالېو ولسي مبارزو تر څنګ په تاريخي لحاظ او موجود وخت کې يو لړ ولسي مبارزې داسې هم دي، چې ناکامه شوي دي. هغه ولسي مبارزې چې ناکامه شوي، د ناکامۍ ستر لامل يې دادی چې مبارزين پر ته له دې چې پر اصلي ستونزه پوه شي، چاپېريال مطالعه کړي او د د مبارزې لپاره موخې وټاکي اقدام کوي. د مبارزې بريا تر

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډېره بريده ستراتيژيک تاوتريخوالی نه کولو ته په ژمنتيا (نظم) او يوالي باندې ولاړه ده. ولسي مبارزه يوازې له دې امله نه بريالۍ کيږي، چې ولسي مبارزه ده بلکې ولسي مبارزې ځکه بريالۍ کيږي، چې مبارزين پلان لري، ستراتيژيک فکر کوي او ټاکل شوې موخې لري. پر دې سربېره مبارزين بايد د چاپېريال د عيني واقعيتونو په پام کې نيولو سره له ابتکاره ډک تاکتيکونه وټاکي.

ولسي مبارزې له دې امله نه بريالۍ کيږي چې دغه مبارزې د مخالف زړه نرموي او بيا مخالف د مبارزينو غوښتنو ته غاړه ږدي. مبارزه ولسي وي او که وسلواله د بريا لپاره يې ديادو فکتورونو بر علاوه په مبارزه کې د مبارزينو شمير ټاکونکې رول لري. که د مبارزينو شمير زيات وي مبارزه د برياليتوب چانس زيات لري او که کم وي د مبارزې د بريالي کېدو چانس کم دی. ددې لامل دادی چې د مبارزينو شمير زياتوالی مبارزې ته د تاکتيکي پلوه او د منابعو له پلوه نه يوازې داچې تنوع او کثرت له ځانه سره راوړي بلکې د مبارزې د بقا چانس زياتوي. له دې پلوه مبارزه هغه وخت د بريالي کېدو چانس لري کله چې د مبارزې مخالف اړخ ته د موجوده حالاتو ساتل ستونزمن شي، د مبارزينو د شمير زياتوالی ددې لامل کرځي چې مخالف موجود حالات ته دوام نشي ورکولي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ولسي او وسلوالی مبارزی که پدغه مبارزو کې د خلکو د ګډون له پلوه وسنجوو دې پايلې ته رسيږو چې ولسي مبارزو کې د ګډون په وړاندی، فزيکي، مالوماتي او اخلاقي خنډونه د وسلوالې مبارزې کې د ګډون په پرتله ډېر کم دي او همدا لامل دی چې په ولسي مبارزو کې د وسلوالو مبارزو په پرتله د خلکو شمير زيات وي. احصايي ښيي چې د تيري پيړۍ سترو وسلوالو مبارزو په پرتله په ولسي مبارزو کې د خلکو د ګډون کچه په بې ساري ډول ډېره وه.

دا مشهوره مقوله چې واک اخيستل کېږي، ورکول کېږي نه، که رښتيا وي، نو د دې مانا دا ده؛ چې ولسي مبارزين ځکه بريالي شوي، چې دوی د مخالف په پرتله دومره قوي وو، چې واک يې واخيست.

له بل اړخه داسې فکر کېږي، چې واک د زور او مادي زېرمو له کنټروله سرچينه اخلي. د دې مانا دا ده؛ هر هغه څوک چې د واک د مادي سرچينو کنټرول او ورسره زور هم لري، هغه په ټولنه کې واک هم لري. د ولسي مبارزو بريا ته که ځير شو، نو دغه فرضيه ناسمه ده. که چيرې دغه فرضيه سمه وي، بايد ولسي مبارزې له يوې مخې ناکامه شوې وای، ځکه چې ولسي مبارزين د دولت په پرتله د زور کارولو ته کم لاسرسی او کمې مادي سرچينې لري.له پورتني موارد و بر علاوه د ولسي مبارزې د بريا لپاره د څلورو نورو عناصرو :

(c) ketabton.com: The Digital Library

مبارزې لپاره د ستراتيژي موجوديت ، د مبارزينو تر منځ يووالی ، مبارزه له تاوتريخوالی ساتل او د مشر تابه موجوديت اړين دی. ددغو څلورو عناصرو نه موجوديت د ولسي مبارزې د ناکامۍ لامل ګرځي. له دې پر ته ځينې پوهانو د مبارزينو له خوا مخالف اړخ په وړاندې د مبارزې په وړاندې د غبر پورته کول په خپله ويره بر لاسی هم د ولسي مبارزې لپاره يو اړين شرط ګڼلی دی. د ولسي مبارزې د بريا لپاره د لومړني اړين توکې په توګه، په دې بحث کې موږ له ستراتيژي پيل کوو .

۱–ستراتيژي:

هره مبارزه بايد موخې ولري. دا چې څرنګه موږ له موجوده حالت راووځو او موخې لاسته راوړو ددغه کار لپاره پلان او فکر ته ستراتيژي ويل کيږي. کله، چې يوه ستونزه موجوده وي، ددغه ستونزې متبادل حالت (حل) يا هغه څه، چې موږ يې غواړو زموږ وسايئل ، زموږ مخالفين او ملګري او د مبارزې په لاره اچولو لارې چارې هغه څه دي، چې ستراتيژي يې موږ ته رونبانه کوي. که موږ له يوي ستونزې سره مخ شو ددغه حالت سره د چلند په موخه لومړی بايد فکر وشي، چې له هغه څخه دفاع او که ورسره مخالفت وشي. بل دا چې مبارزين څه ډول مبارزه وکړي. پخپله ميدان ته راودانګي او که

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ټولنې نور افراد، اشخاص او ګروپونه مبارزې کولو ته را وهڅوي. که مبارزین پخپله مبارزې کولو ته را ودانګې دغه حالت ته مخامخ مبارزه وئیل کیږي او که نور خلک مبارزې کولو ته وهڅوي بیا دغه ډول مبارزې ته غیره مستقیمه مبارزه وئیل کیږي. ستراتیژي دغه ډول خبرې، چې له حالت څخه دفاع وشي او که ورسره مخالفت یې وشي، مبارزین پخپله مخامخ مبارزه وکړي او که د غیر مستقیمې مبارزې په مټ نور خلک مبارزې ته راګډ کړي او دغه ډول نور موضوعات در بر نیسي تر څو مبارزینو ته د وړاندې تللو لپاره روښانه لاروټاکي.

ستراتیژي څه شی دی او کوم اجزا لري؟ د ستراتیژۍ تعریفول یو ستونزمن کار دی. خو موږ کولای شو د ستراتیژۍ د عناصرو نومونه واخلو. تنظیمول، پیغام لیږدول، لرلید، شته مهارتونه او نور د ولسي مبارزې لپاره د ستراتیژي عناصر دي. ستراتیژي یو عنصر یا یوه وسیله نه، بلکې د یادو عناصرو او ورسره د یو لړ نورو عناصرو ټولګه او د دوی تر منځ اړیکه ده.

اغیزمنه ستراتیژي هغه ده؛ چې یوازې د کاغذ پر مخ نه وي بلکې پلې هم شي. که چیرې ستراتیژي د کوم بدلون لامل ونه ګرځي، مانا یې دا ده، چې دغه سند بیا یوازې پراخ نظریات دي او اقدام په کې نه شته چې دي ته بیا ستراتیژي نه ویل کیږي. له دې امله موږ ویلی شو، چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ستراتيژي فکر کولو، پلان جوړولو او د اقدام کولو ټولګې ته ویل کېږي.

یوازې د تاویر تخوالی نه شتون په هیڅ ډول دیوې مبارزې بریا نه تضمینوي. یوازې مظاهرې او اعتصابونه د ټولنې ژورې ستونزې نه شي اوارولای او نه هم جګړو ته د پای ټکي ایښودلای شي. له دې امله د ولسي مبارزې د بریا لپاره ستراتیژي یو اړین توکي دی. د ولسي مبارزې ستراتیژي موږ ته وخت راکوي، چې فکر وکړو چې هغه څه چې موږ ورته اړتیا لرو څه ډول تر لاسه کړو. د ستراتیژۍ پر مټ موږ خپل وسایل په ځواک بدلوو څو د دغه ځواک پر مټ خپل اهداف لاس ته راوړو. ستراتیژي د اقدام کولو وخت او د هغو تاکتیکونو په کار اچولو تر منځ مفکوروي تړاو دی، د کوم پر مټ چې موږ خلک محرک کوو.

ستراتیژۍ موږ ته ښیي چې د موخو د لاس ته راوړلو لپاره کومې کړنې په څه ډول تر سره شي. کله چې وسایل محدود وي او غیریقیني فضا حاکمه وي، نو ستراتیژي د اړین حرکت ډول او وخت وړاندوینه کوي. یاد ټاکل شوې موخې لاسته راوړلو په خاطر مبارزینو ته لارښوونه کوې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ولسي مبارزې هم د وسله والو مبارزو په څېر ستراتيژي، چمتووالي او پلان ته اړتيا لري. جين شارپ وايي چې ولسي مبارزه هغه مهال د بريالیتوب چانس لري، کله چې ولسي مبارزين هغه کړنې چې مبارزه ناکاموي او هغه کړنې چې مبارزه بريالۍ کوي، وپېژني.

ستراتيژي هغه لارې چارې چې د استبداد په ګوندو کولو لپاره ګټورې وي، په ګوته کوي، د اقدام کولو لپاره مناسب وخت او حالات روښانه کوي، وسايل هم په نښه کوي او د مبارزې د دوام لارې چارې هم په ډاګه کوي.

د ولسي مبارزې لپاره د ستراتيژۍ په رامنځته کولو کې بېلابېلو پوهانو مختلف پړاوونه په نظر کې نيولي دي. موږ د ولسي مبارزې لپاره د ستراتيژۍ په رامنځته کولو کې لاندې پړاوونه په پام کې نيولي.

۱,۱,۱ ستونزه :

ستونزه بايد وڅېړل شي په دې پړاو کې موږ ستونزه تعريفوو، هغه حالات ارزوو، چې ستونزه په کې موجوده ده. دا مرحله بايد له خلکو سره په ګډه ترسره شي، ځکه بېلابېل خلک د ستونزې د موجوديت لپاره مختلف لاملونه په ګوته کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې مرحله کې يوه مهمه خبره دا ده؛ چې دستونزې په پسمنظر يا شاليد پوه شو او تاريخي پسمنظر يې پيدا کړو. ستونزه هغو حالاتو ته ويل کېږي د کوم د حل کولو او يا د متبادل لپاره چې مبارزه ترسره کېږي.

دستونزې چاپېريال بايد و ارزول شي، په دې مرحله کې دستونزې د موجوديت لاملونه راسپړل کېږي، د چاپېريال د مطالعې په ترڅ کې د مبارزې اړوند اړخونه لکه احتمالي ملاتړي(فعال ملاتړي او غير فعال ملاتړي) مخالفين (فعال مخالفين او غير فعال مخالفين) او بې پرې اړخونه معرفي کېږي. د غه اړخونه افراد او اشخاص، ګروپونه، ادارې او نورې خواوې ښيي. د مبارزې ملاتړي، غير فعال ملاتړي، بې پرې اړخونه او غير فعال مخالفين، افراد او اشخاص، ګروپونه او ادارې دي، چې د بدلون پر وړاندې کوم روښانه دريځ نه لري او مخالفين هغه اړخونه دي کوم، چې د بدلون سره مخالف وي او بدلون نه مني. دغه ټول اړخونه په لاندې ډول ترسيم شوي، ددغه ترسيمولو موخه دا ده، چې اړوندو اړخونه وپيژندل شي او د هغوئ سره د چلند کولو لپاره ځانګړي پروګرامونه رامنځته شي.

ولسي مبارزين تل هڅه کوي، چې د هغه چا سره کار وکړي، چې د بدلون سره مخالف او يا بې پرې دي، تر څو دوي له مبارزې ملاتړ وکړي. که فعال مخالفين او غير فعال مخالفين له مبارزې ملاتړ ونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړي، او يوازې او يوازې بې پرې دريځ غوره کړي دغه هم د مبارزينو لپاره ستره بريا ده. بلـه خبره دا ده، چـې امکـان لـري ټـول مخـالفين د بدلون په اړه بې پرې دريځ غوره کړي او يا له مخالفته لاس په سر شي. خو قوي امکان موجود دی، چې يو شمير مخالفين به يا بې پرې دريـځ خپلو ي او يا به هم له مخالفته لاس په سر او د بدلون ملاتړ به کوي. دغه حالت هم د مبارزې او مبارزينو لپاره ستره لاسته راوړنه ده.

د متحـدينو وېشـدړه تر سيمول د مبـارزينو سـره مرسته کـوي تـر څـو د بدلون په تړاو د ټولنې بيلا بيـل دريځ لرونکـي اړخونه ډلبندي کـړي. دغـه کـار د مبارزينو سـره مرسته کـوي، تـر څـو د هـر يـو ګـروپ لپـاره ځانګړې اقدامات او تاکتيکونه په ګوته او تر سره کړي. مبـارزين هڅـه کوي، چې د وېشدړه له چپ اړخه بيلابيـل اړخونـه د وېشـدړه ښـي اړخ ته انتقال کړي، په هره اندازه، چې دغه انتقـال سـتر وي پـه همـاغـه انـدازه مبـارزين بريـالي وي. دغـه وسـيله د مبـارزې لپـاره د سـتراتيژي پـه جوړولو کې کارول کيږي او ډيره مؤثره ده.

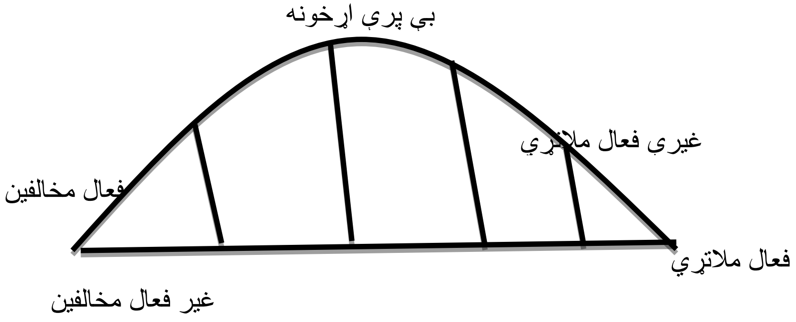

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مبارزینو سره په دې خاطر کار کېږي او هڅول کېږي، چې غیر فعال ملاتړي په فعال ملاتړي، بې پرې اړخونه په غیر فعال او فعال ملاتړو او فعال او غیر فعال مخالفین په بې پرې، غیر فعال ملاتړو او یا فعال ملاتړو تبیدل شي.

د ستونزې د تعریفولو په مرحله کې د ستونزې اړوند مخالف او یا موافق اړخونه مالوموو. پر دې سربېره د ستونزې په اړه کلتوري برداشتونه، چال چلند او د ټولنې اقتصادي حالت هم ارزول کېږي. همدا ډول SWOT ارزول چې په کې د مبارزې قوت، کمزورۍ، مواقع او ګواښونه څېړل کېږي هم باید وړاندې له وړاندې وڅېړل شي.

پورتنۍ څېړنه مبارزې ته پر مختګ لپاره لاره روښانه کوي

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ستراتیژۍ کې باید د مبارزې مخالفین او ملاتړي په روښانه ډول په نښه شوي وي. ستراتیژي موږ ته یوازې دا نه راښیي چې موږ چېرته ځو، بلکې دا هم راښیي چې موږ موخې ته څه ډول مزل کوو.

مبارزې دیوه شخص یا دیو څو اشخاصو د فکر زېږنده وي، خود داسې بریالۍ مبارزې، چې یوازې یوه شخص تر سره کړي وي؛ پیدا کول یې ستونزمن دي. له دې امله ولسونه د مبارزو د بریا لپاره ډېر اړین دي. د مبارزې په ستراتیژۍ کې باید د نویو خلکو د راګډولو لپاره لارې چارې په ګوته شي.

۲,۱,۱ د راتلونکې لپاره لرلید:

په ستراتیژۍ کې باید د مبارزې لرلید مالوم وي، یوه مبارزه هغه وخت پیلېږي، کله چې ولس او یا هغه څوک چې مبارزه کوي له موجوده حالاتو څخه ډاډه نه وي. دغه حالت دوی مجبوروي، چې دیوه بل متبادل په لټه کې شي. دغه متبادل هغه نوی حالت دی، چې ولس یا مبارزین یې غواړي او دغه نوي حالت ته د مبارزینو لرلید ویل کېږي.

لرلید د راتلونکې انځور وړاندې کوي، چې په هغه کې د ټولنې نوی حالت لیدل کېږي، دغه نوی حالت د مبارزې موخه ګرځي او مبارزه دې موخې ته یون دی. لرلید د هرې مبارزې لپاره لومړنی ګام دی،

(c) ketabton.com: The Digital Library

لرليد د دې لامل ګرځي چې مبارزين په خپله شاوخوا کې نور خلک راټول کړي. هره مبارزه چې لرليد ونه لري، هغه پر ته له دې چې کومه پايله ولري، پای ته رسيږي او ځينې وخت په ټولنه کې داسې ستونزې رامنځته کوي، چې د اوږدمهال لپاره ټولنه د ستونزو او کشالو کندې ته ور ټېل وهي.

د مبارزې د لرليد لپاره اړينه ده چې مبارزين لنډمهاله، منځمهاله او اوږدمهاله موخې ولري. ډېر وختونه لنډمهاله او منځمهاله موخې د اوږدمهاله موخو د لاسته راوړلو لامل ګرځي.

ولسي مبارزين بايد د لرليد په ټاکلو کې لاندې ټکي په پام کې ونيسي:

- لرليد بايد د خيالاتو پر ځای پر داسې حقايقو ولاړ وي چې ولسي مبارزين وکولای شي هغه لاسته راوړي.
- لرليد بايد روښانه وي، مخالفين، موافقين، لوستي او نالوستي، نر او ښځې ټول بايد د مبارزې په لرليد پوه شي.
- لرليد بايد جامع او هر اړخيز وي، يوازې ديو څو نفرو دلچسپي او ګټې په کې خوندي نه وي، بلکې اکثريت خپل ځان په لرليد کې په روښانه ډول وګوري او داسې فکر وکړي، چې لرليد دوی ټاکلی. څومره چې لرليد جامع وي، په هماغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

اندازه زيات ملاتړي لري او څومره چي لرليد زيات ملاتړي ولري، په هماغه اندازه مبارزه زيات ملاتړي لري.

- دلرليد په تر لاسه کولو او يا ورته رسېدلو سره بايد د ولس په ژوند کې مثبت بدلون وليدل شي.
- هغه اشخاص چې لرليد ټاکې، نورو خلکو ته غوږ ږدي او د هغوی اندېښنې او ستونزې اوري، د هغوی ستونزې، اندېښنې او غوښتنې په لرليد کې منعکسېږي.
- خلکو ته غوږ نیول ډېر اړين دي، په خلکو خپل نظريات تپل د ستونزو لامل ګرځي.
- که ستونزه راولاړېږي، نو د بېلابېلو نظرياتو لرونکو خلکو د استازو تر منځ بايد خبرې پرې وشي او د هغې لپاره يوه حل لار راپيدا کړای شي.

۳,۱,۱ موخې:

د ولسي مبارزې په پلان کې موخې هم مخکې تر مخکې بايد په ګوته شي. خو دغه موخې هم بايد حقيقي وي. د ولسي مبارزې موخې بايد مشخصې وي، بايد د اندازه کېدو وړ او اړونده وي (د خلکو له ژوند سره تړاو ولري) او پر وخت وي. پر وخت مانا دا ده؛ چې د موخې د لاسته راوړلو وخت بايد ټاکلی وي، چې په څومره

(c) ketabton.com: The Digital Library

وخت کې باید موخې تر لاسه شي. دوخت زاویه داسې هم تفسیرولای شو، چې دغه ستونزه دوخت دغوښتنې سره سم ده او که نه.

(لرلید، موخې (Goals) او لنډمهالې موخې (Objectioves) تر منځ توپیر ځینې وختونه دځینو خلکو لپاره ستونزمن وي. په ولسي مبارزه کې چې کله موږ دلرلید په اړه بحث کوو، زموږ موخه هغه نوې چاپیریال رامنځته کول وي په کوم کې، چې موږ اوسیدل غواړو. د وخت له لحاظه لرلید هغه حالت ته ویل کېږي کوم ته، چې شاید رسیدل لسیزې په بر کې ونیسي. موخه هغه څه ته ویل کېږي کوم، چې موږ دیوې ځانګړې مبارزې څخه تر لاسه کول غواړو. د موخې د تر لاسه کولو وخت معلوم وي او دلرلید په پرتله موخه ژر تر سره کېږي. موخې ته درسیدو په لاره کې موږ لنډمهاله موخې ټاکو، دغه لنډمهاله موخې (Objectives) موږ موخو ته رسوي. یا په بل عبارت: موخه (Goals) په یو لړ لنډمهاله موخه ویشل کېږي، چې هغې ته Objectives ویل کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

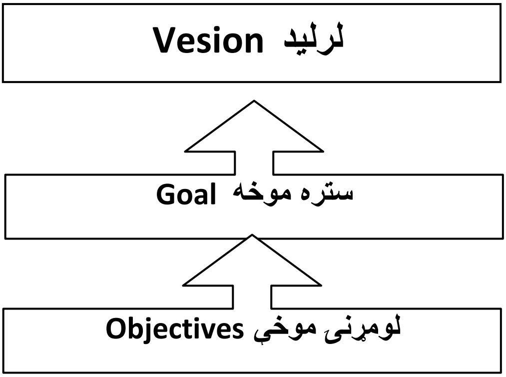

موخې باید مشخصې، د اندازه کېدو وړ، د وخت سره سمې او د خلکو د ژوند او د چاپېریال سره اړونده او د لاسته راوړل کېدو وړ وي. عمومي، خیالي او خلکو د ژوند او چاپېریال سره نا برابرې موخې په هیڅ ډول د لاسته راوړلو چانس نه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴,۱,۱ ګډ پوهاوی:

ولسي مبارزین نظامیان نه دي، چې مشر تابه ورته څه وايي، دوی هماغه کوي. ټول مبارزین باید همنظره وي، ګډې موخې ولري او د موخو د لاسته راوړلو په لارو چارو باندې پوه وي.

دوی د ستونزو په اړه او همدارنګه د ستونزو د حل لپاره ګډ نظر ولري. د مبارزې مشر تابه باید داسې لارې چارې و لټوي، چې مبارزینو ته د مبارزې په اړه وخت پر وخت پوهاوی ورکړي، څو د مبارزې په اړه د ټولو مبارزینو تر منځ ګډ پوهاوی رامنځته شي. ستراتیژي باید د اړونده خواوو تر منځ د ګډ پوهاوي لپاره کړنې په ګوته کړي.

۵,۱,۱ وخت:

وخت ټاکل د ولسي مبارزې د ستراتیژۍ جوړولو لپاره اړین دي. په ستراتیژۍ کې د یو اقدام کولو لپاره باید وخت مشخص وي. ځینې وختونه د ستونزې څرنګوالی د دې غوښتنه کوي، چې ولسي مبارزین باید صبر وکړي. خو د صبر کولو مانا دا نه ده؛ چې دوی هېڅ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډول اقدام نه کوي. د ستونزې نوعیت د ستونزې د حل لپاره د اقدام کولو وخت ټاکي. مبارزه که څه هم یوه دوامداره پروسه ده، خو د مبارزې د هر اقدام د ترسره کولو لپاره باید په ستراتیژۍ کې وخت ځانګړی شوی وي.

۶,۱,۱ مهارتونه او وسایل:

په ستراتیژۍ کې باید مهارتونه او وسایل په ګوته شي. همدغه مهارتونه او وسایل دي، چې موږ خپل هدف ته رسوي، که وسایل او مهارتونه مالوم نه وي، نو ستراتیژي نیمګړې ده. په دې ډله کې دمبارزې ګډونوال، د هغوی شمېر او د هغوی ټولنیز حالت، دستونزې په اړه پراخه مالومات، د ولس او ستونزې ترمنځ تړاو، د مبارزې لپاره د شته وسایلو او امکاناتو تفصیل، د مبارزې په واک کې د موجودو امکاناتو لکه پیسو افرادو او اشخاصو او نورو سرچینو ودانیو موجودیت او ټولنیزې اړیکو په اړه مالومات شامل دي.

۷,۱,۱ تاکتیکونه:

ستراتیژي په مبارزه کې د ګډوډیو مخنیوی کوي او فکري تمرکز او د کړنو تر منځ انسجام رامنځته کوي. موږ ته قدم په قدم ښوونه کوي، چې په کوم وخت کې څه وکړو. ستراتیژي همدارنګه له موږ سره د

(c) ketabton.com: The Digital Library

داسې تاکتیکونو په غوراوي کې مرسته کوي، چې هغه د حالاتو ځواب ویوونکي او د ټولنیزو او سیاسي حالاتو مطابق وي. تاکتیکونه د هغه بدلون مطابق غوره کېږي، چې موږ یې رامنځته کول غواړو.

تاکتیکونه باید یو له بل سره تړاو ولري، ځکه تاکتیکونه یوازې هغه وخت چې دوی مرتبط وي کولای شي پر مخالفینو فشار راوړي او په مبارزه کې خوځښت رامنځته کړي.

د بېلابېلو تکتیکونو کارول د مخالفینو توازن له منځه وړي، ځکه چې مخالف نه شي کولای د مبارزې د راتلونکي قدم په اړه وړاندوینه وکړي. لازمه دا ده چې هره یوه مبارزه باید ځانګړي مسلکي اخلاق ولري، چې په هغوی کې د مبارزینو ټولې کړنې منظمې شوي وي.

۸,۱,۱ روزنه:

په مبارزه کې وخت پر وخت نوي خلک او ګروپونه شاملېږي. مبارزین اړ دي، چې نویو شاملو شویو خلکو ته روزنه ورکړي او پخواني مبارزین له نویو بدلونونو څخه با خبره او هغوی ته لارښوونه وکړي. له دې امله مبارزینو ته روزنه ورکول د ستراتیژۍ مهمه برخه ده. د ولسي او وسله والې مبارزې تر منځ یو ستر توپیر دا دی، چې په

(c) ketabton.com: The Digital Library

وسله واله مبارزه کې ډېر مالومات له مبارزینو پټ ساتل کېږي. خو بر عکس په ولسي مبارزه کې مبارزینو ته قدم په قدم مالومات ورکول کېږي. د ولسي مبارزې دغه فطرت ایجابوي چې مبارزینو ته وخت پر وخت د مبارزې پر مختګونه شریک شي. چې دوی نه یوازې دا چې د مبارزې له مسیر او لاسته راوړنو بلکې د مبارزې پر وړاندې د خنډونو او ستونزو څخه هم خبر شي.

۹,۱,۱ افهام او تفهیم:

افهام او تفهیم د ولسي مبارزې د ستراتیژي یوه مهمه برخه ده. همدا افهام او تفهیم موږ ته ټولو اړخونو ته د مبارزې د پیغام رسولو لاره رابښيي. په نني نړۍ کې چې ټول هېوادونه په یوه بل متکي دي، نړۍ د یوه کلي حیثیت لري د افهام او تفهیم ارزښت نور هم زیات شوی دی، همدغه افهام او تفهیم د دې لامل ګرځېدلې، چې د نړۍ د یو ګوټ او سېدونکي د نړۍ د بل ګوټ له پېښو د دقیقو په حساب خبرېږي او همدا لامل دی، چې مارشل میک لوهن په ۱۹۶۰ مه لسیزه کې نړۍ ته د نړېوال کلي نوم ورکړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ولسي مبارزې په ستراتیژي کې افهام او تفهیم له لارې مخاطبینو ته د مبارزې ور پیژندل او د مبارزې لپاره یوه ځانګړې پیژندګلوي رامنځته کول یو مهم عنصر دی.

ددغې موخې د لاسته راوړلو لپاره مبارزین د مبارزې لپاره یو ځانګړې لوګو، شعار، نعره، بیرغ، سمبول او ځینې وختونه له یادو شیانو دوه یو څو توکي ټاکي. وروسته بیا یاد توکي د مبارزینو لخوا په دومره پراخه کچه کارول کیږي، چې دغه شیان د مبارزې پیژندګلوي ګرځي. ځینې وختونه یو ځانګړی رنګ او یا د رنګونو ټولګه د مبارزې د پیژاندګلوي لپاره کارول کیږي او دغه رنګ په متداوم ډول د مبارزې براند ګرځي.

په مبارزه کې افهام او تفهیم باید په یو وخت کې په افقي او عمودي دواړه ډوله دوام پیدا کړي. مشرتابه باید وخت پر وخت له افرادو او ټیټ پوړي غړو څخه د حالاتو په اړه معلومات واخلي او هغوی ته لارښوونې وکړي. همدارنګه د مبارزې غړي هم باید په خپل منځ کې افهام او تفهیم ترسره کړي، چې د دغو ټولو چارو دسرته رسولو لپاره افهام او تفهیم اړین دی او دغه چارې د مبارزې لپاره اړینې دي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

له خپلو غړو سره په دې خاطر افهام او تفهيم کېږي، چې هغوی وهڅول شي، خطرونه ومني، له نوو تګلارو څخه باخبره شي او چمتو وي. بې تفاوته ولس او د مخالف ملاتړي په دې خاطر د هدف لاندې کرځي، چې د دوی ملاتړ تر لاسه شي.

د ولسي مبارزې لپاره اړينه ده، چې د افهام او تفهيم ستراتيژي ولري. د افهام او تفهيم ستراتيژي اړونده خواوو ته په وخت او مؤثر ډول پيغام رسولو لپاره يو چوکاټ رامنځته کوي. د افهام او تفهيم ستراتيژي د مبارې په افهام او تفهيم کې د ګډوډيو او سکتګيو مخه نيسي. اګر، چې ولسي مبارزې د افهام او تفهيم ستراتيژي کې بايد ډېرو خبرو ته پام وکړي ليکن دلته زه د ولسي مبارزې په دريو مهمو عناصرو

١ مخاطبينو (د موخې لاندې ګروپ) ٢ پيغام ٣ وسيلې تمرکز کوم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱,۹,۱,۱. مخاطبين (د هدف لاندې ګروپونه، افراد او اشخاص)

اړينه ده چې پوه شو چې ولسي مبارزې د هدف لاندی افراد او اشخاص، ګروپونه، سازمانونه او لوري څوک دي او د دوی ټولنيز، اقتصادي او سياسي حالت څه دی. ځينې وختونه په ټولنه کې داسې ګروپونه او ټولنې موجودې وي، چې هغوی هم له حالاتو خوشاله نه وي او مبارزه کوي، له دوی سره ځکه افهام او تفهيم کېږي، چې له مبارزې سره ملګري شي. همدارنګه له نړيوالې ټولنې سره ځکه افهام او تفهيم کېږي، چې خپل پيغام او د مبارزې موخه ورته ورسول شي.

په پرمختللې نړۍ کې ان تجارتي شرکتونه په بازار کې د خپلو خدماتو او محصولاتو له عرضه کولو وړاندې د مخاطبيو demographic survey کوي، پدغه سروې کې دوي د خپلو مخاطبينو عمرونه، جنس، امدن، د تعليم کچه او نورو په اړه معلومات تر لاسه کوي او وروسته ددغه معلوماتو په رڼا کې مخاطبينو لپاره پيغام جوړوي او داسې رسنۍ ورته ټاکي، چې دوی ته پيغام په مؤثره توګه ولېږدوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په افغانستان کې د مبارزينو لپاره شايد ستونزمنه وي، چې خپلو مخاطبينو په اړه کره معلومات لاسته راوړي ولې دوي اړ دي، چې لږ تر لږه د مخاطبينو اقتصادي حالت، ټوليز حالت او رسنيو ته د لاسرسي په اړه عمومي معلومات لاسته راوړي او دا ځکه چې د هر ګروپ مخاطبينو لپاره پېغام مختلف وي. د بيلګې په توګه که د ځوانانو لپاره يو پيغام جوړيږي بايد دغه پيغام له سپين ږيرو له پيغام څخه متفاوت وي.

له دې بر علاوه بايد مبارزين پوه شي، چې د دوي مخاطبين په کليو او بانډو کې اوسيږي او که په ښارونو کې او د دوي اقتصادي حالت څه ډول دی؟ او د دوي مخاطبين لوستي خلک دي او که نالوستي افراد، دغه معلومات له موږ سره مرسته کوي ترڅو موږ د خپلو مخاطبينو د پوهې کچه وپيژانو او د هغې مطابق ورته پيغام جوړ او رسنۍ غوره کړو.

په مبارزه کې د مبارزينو ملاتړي، بې پرې خلک او مخالفين پيژندل هم اړين دي، دغه معلومات نه يوازې د پيغام د ادبياتو ډول په ټاکلو بلکې د پيغام په رسولو کې هم مرسته کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱,۹,۱,۱ د پیغام جوړول:

د افهام او تفهیم د ستراتیژي په جوړولو کې پیغام جوړول دویم ستر ګام دی. پیغام باید خلکو ته هغه څه ورسوي کوم چې مبارزین غواړي، مبارزین تل د یو حالت پر خلاف مبارزه کوي او هغه حالت غندي ددې لپاره، چې مخاطبین په پیغام پوه شي پیغام باید مخاطبینو ته ووایي، چې د مبارزینو سره د دغه حالت متبادل څه شي دی هغه څه، چې دوي یې غواړي هغه څه شي دی؟.

پیغام باید ډېر روښانه او روان وي د هر ګروپ لپاره پیغام باید د هغه ګروپ ټولنیز حالتو مطابق ولیکل شي. داسې هم ویلی شو، چې د مخاطبینو هر ګروپ ته د پیغام رسولو لپاره ځانګړې رسنۍ غوره کېږي نو ځکه د هرې رسنۍ لپاره باید پیغام رامنځته شي. ټولنیزو رسنیو لپاره پیغام باید د راډیوي او یا هم د علماي کرامو له لارې د پیغام څخه متفاوت وي.

لکه، چې وار د مخه ورته اشاره وشوه مبارزه په ټولنه کې د څو ګروپو خلکو

❖ فعال ملاتړو

(c) ketabton.com: The Digital Library

- احتمالي ملاتړو
- ناپیلي لورو
- مخالفینو
- احتمالي مخالفینو

سره مخامخ کیږي له دې امله یادو ګروپونو ته د مبارزې څخه ملاتړ، مخالفین د ځان سره د رایو ځای کولو او مبارزین له ځان سره د ساتلو برعلاوه، مبارزین اړ دي، چې د بشر حقونو د ملاتړو د نړیوالو ادارو او نړیوالې ټولنې د ملاتړ د راجلبولو په خاطر یادو خواو ته خپل پیغام ورسوي. که مبارزین وخت په وخت اړونده خواو ته د افهام او تفهیم له لارې معلومات ورنکړي نه یوازې دا، چې مبارزین، مخالفین، بې پرې خلک او احتمالي مخالفین له ځان سره نشي ملګري کولای بلکې د نړیوالې ټولنې ملاتړ هم نشي راجلبولی او ورسره ورسره خپل ملاتړي هم له لاسه ورکوي. او بالاخره مبارزه له ماتې سره مخ کیږي.

نړیواله ټولنه او د فشار ګروپونه په ولسواکه ټولنو کې زیات رول لري او کولای شي، چې په حکومت یا دولت فشار راوړي او د مبارزینو د غوښتنو منلو ته یې اړ کړي. د اغیز من افهام او تفهیم لپاره اړینه ده، چې افهام او تفهیم دوامداره وي، دا ځکه چې که افهام او تفهیم پرې کیږي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

نو د هدف لاندې ګروپونو تر منځ اختلاف را پیدا کېږي او د مبارزې د پاشېدلو لامل ګرځي.

خو که پیغام له هرې لارې او هر ډول مخاطبیونو ته لیږدول کېږي، ادبیات، یې باید په ډېر احتیاط سره غوره شي، د موثر پیغام رسولو لپاره اړینه ده، چې هغه خلک، چې د مبارزې لپاره پیغام جوړوي هغه باید وخت په وخت رسنۍ تعقیب کړي، ترڅو یوه شي، چې رسنۍ د دوي په اړه څه وایي ترڅو د مبارزې په اړه د رسنیو د افکارو په رڼا کې پیغام جوړ کړي.

مخاطبین تل په هغه موضوعاتو کې دلچسپي لري، چې دوي ته په معنوي او فزیکي لحاظ نژدې وي. له دې امله اړینه ده، چې د مخاطبینو کلتوري حالت په نظر کې ونیول شي او پیغام لیکلو کې داسې ادبیات وکارول شي، چې مبارزه له اړونده کلتور سره تړلې وښیي. دموخې لاندې ټولنې حالات په پام کې نه نیول داسې حالات رامنځته کوي، کوم چې د پیغام رسولو کې د ناکامۍ لامل ګرځي بلکې د مبارزې لپاره خطرناکې پایلې لري.

پیغام باید په حقایقو ولاړ وي، چې موخه یې یوازې د پیغام لیږدول نه بلکې د هدف لاندې ګروپ په افکارو او چلند کې تغیر راوستل وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که پيغام د هدف لاندې ګروپ، افرادو او اشخاصو په چلند او افکارو کې تغير رامنځته نکړي پيغام مؤثر ندې.

د پيغام له رسولو وروسته اړينه ده، چې د هدف لاندې ګروپ په غبرګون پوه شو. دغه غبرګون (فيډبک) په حقيقت کې د هدف لاندې ګروپ باندې د پيغام تاثير دی، چې دغه تاثير د خلکو د رويې، چلند او افکارو کې د تغير په بڼه ښکاره کيږي.

نړيوالو ته د مبارزينو د پيغام رسولو په لار کې نړيوالې رسنۍ ډېر رول لري، د پخواني شوروي اتحاد واکمن د نړيوالو رسنيو له دغه رول ښخه ښه خبر وه. له همدې امله يې بي بي سي، امريکاغږ او نورو رسنيو ته د خپل واک لاندې سيمو کې د فعاليت اجازه نه ورکوله او که چا دغو نړيوالو راډيوګانو ته غوږ نيوه؛ هغوی زنداني کيدل. که له يوې خوا داخلي او نړيوالې رسنۍ خلک د مبارزې له پيغامه خبروي. له بلې خوا يې د مبارزې ملاتړ ته هم هڅوي، چې دا کار د دې لامل ګرځي چې مبارزې ته نور خلک ورګډ شي.

د امريکا متحده ايالتونو په ۱۹۶۰م کال کې په پخواني چک سلواکيا کې ازادي راډيو جوړه کړه او د باندېنيو رسنيو پر اوربدلو يې له سختو قيودا تو سره سره دازادۍ راډيو خپې له فولادي پردې ورتېرې کړې او

(c) ketabton.com: The Digital Library

په خلکو يې تاثير وکړ. هغه سياسي، پوځي او ايډيالوژيکي خنډونه چې له دويمې نړيوالې جګړې وروسته پخواني شوروي اتحاد له لويديځ او غير کمونيستي هيوادونو سره د تماس د مخنيوي په موخه رامينځته کړي وو د پولادي پردې په نوم يادېږي. دغه خنډونه د جګړې له پايې ته رسيدو وروسته له منځه ولاړ. له دې امله د ختيځې اروپا په هېوادونو، چې د شوروي اتحاد د وارسا تړون متحدين و، کې يې د نړيوالو راډيو ګانو دخلکو تر منځ پوهاوی رامنځته کړ و. چې دغه پوهاوی د سړې جګړې له پای ته رسېدو مخکې ولسي خوځښتونو د پيل لامل وګرځيد.

۲,۹,۱,۱ رسنۍ:

د پيغام له جوړولو وروسته بايد هغه وسائيل ولټوو د کومو په مټ، چې پيغام ليږدول کېږي. د پيغام د رسولو لپاره مناسبه وسيله ټاکل دومره اړين دي لکه څومره، چې پخپله د مؤثر پيغام جوړول اړين دي. د نړۍ په کچه د ولسي مبارزې مطالعه ښيي، چې د عربو له پسرلي تر فېلپين او بيا تر صربيا، په ټوله نړۍ کې په ولسي مبارزو کې رسنېو مهم رول تر سره کړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

رسنۍ نه يوازې د مبارزې پيغام د نړيوالو غوږونو ته رسوي، بلکې ولس ته د مبارزې په اړه پوهاوی هم ورکوي. ځينې وختونه مبارزې له داسې مراحلو تېرېږي چې که انځور شي، نو نړۍ به په خوځښت راولي. رسنۍ دي چې دغه انځورونه نړۍ ته رسوي، که رسنۍ نه وي د دغه ډول انځورونو جوړول شايد خپلې موخې تر لاسه نه کړي. رسنۍ نه يوازې دا چې پېښې تر پوښښ لاندې نيسي، بلکې همدا رسنۍ دي چې ځينې پېښې رامنځته کوي. ددې مانا داده چې که رسنۍ په يوه ځانګړې موضوع ډېر تمرکز وکړي بيا بيا يې وخيړي او ځانګړي اړخونو باندې ډېر فشار واچوي د رسنيو دغه چلند د دې لامل ګرځي چې اړونده موضوع د خلکو د مجلسونو موضوع وګرځي او د اوريدونکو او يا ليدونکو په افکارو کې تغير راولي نو ځکه رسنيو ته د عامه افکارو جوړوونکي هم وايي.

رسنۍ د ولسي مبارزو بريا نه تضمينوي، خو د ولسي مبارزو په بريالي کېدو کې مرسته کولای شي. له دې امله اړينه ده، چې د رسنيو په فطرت او د هغو د کار په ډول پوه شو، تر څو له رسنيو سره داسې چلند وشي چې زموږ په درد وخوري. د دې له پاره چې له رسنيو په درست ډول استفاده وکړو اړينه ده چې موږ رسنيو ته هغه څه ورکړو، چې د دوی په کار وي او رسنۍ اړتيا ورته لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مخکې تر دې چې رسنۍ زموږ خبر خلکو ته وړاندې کړي، باید پوه شو چې څنګه خپل خبر رسنیو باندې ومنو. د دې لپاره باید ستراتیژي یا تګلاره جوړه شي. رسنیو ته خبر یوازې ورکول کېږي نه، بلکې پر دوی یې منل هم مهم دي، رسنۍ ددی سره علاقه نلري چې مبارزین په حقه دي او که په نا حقه او نه هم د مبارزې پلوي دي، چې هغه څه در ته خپاره کړي چې ته یې غواړې، رسنۍ هغه څه غواړي چې د دوی لپاره مهم وي. له دې امله د داسې یوې لارې چارې پیدا کولو ته اړتیا ده، چې رسنۍ ستا خبر د خبر په توګه ومني او په خپل وار یې بیا خلکو ته وړاندې کړي. د ژور نالېست لپاره د داسې خبر پیدا کول غوره دي، چې نه یوازې مهم وي بلکې د رسنۍ لیدونکو او یا اورېدونکو ته هم ارزښت ولري. نو ځکه مبارزین باید هڅه وکړي، چې رسنیو ته داسې مالومات ورکړې، چې رسنیو ته ارزښتناک ښکاره شي.

په ساینس او ټکنالوژۍ کې د پرمختګ له امله رسنۍ هم په چټکۍ سره بدلېږي. د رسنیو د ستراتیژۍ تر جوړولو وړاندې باید چاپېریال مطالعه شي. د دې خبرې مانا دا ده، چې د رسنیو حالت، ستاسې اورېدونکي او ستاسې تر هدف لاندې ګروپ باید وڅېړل شي. له هر څه مهمه داده چې د رسنیو لنډ سکېپ باید مطالعه شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د رسنیو لنډسکېپ په رسنیو کې اقتصادي، سیاسي او ټولنیز بدلون او له دغه بدلون څخه رامنځته شویو امکاناتو ته ویل کېږي.اګر چې په ټکنالوژي کې چټک پرمختګ له امله اوس تر ډېره بریده ټولنیزو رسنیو د رواجي رسنیو لکه راډیو، ټلویزیون، ورځپاڼې او مجلې ځای نیولی دی.اګر چې دغه راډیوګانې هم ډېر اورېدونکي لري، خو په برېښنا لرونکو ښارونو کې بیا تلویزیونونه ډېر لیدونکي لري، چې د دغو تلویزیونونو شمېر د څلوېښتو په شاوخوا کې دی. نړیوالې راډیوګانې بي بي سي، ازادۍ او امریکا غږ راډیو هم په کلیوالو او ښاري سیمو کې په ډېر شوق سره اورېدل کېږي، که مبارزین خپل پیغام دغو رسنیو ته ورسوي، نو ډېر په اسانۍ کړای شي، چې ولس له خپلې مبارزې خبر کړي او داخلي او خارجي ملاتړ تر لاسه کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټولنيزې رسنۍ

په ټولنيزو رسنيو کې هم ډېر په تېزۍ سره پر مختګ روان دی. په لومړيو کې خو فېسبوک، ياهو او هاټمېل مسېنجرونه وو، خو اوس ټوېټر، مايي سپېس، فورسکوير او نور رامنځته شوي دي. په نړۍ کې داسې ځايونه شته چې له اړوند هېوادونو سره د واټونو له لارې نه وي تړلي خو له نورې نړۍ سره د انټرنټ په مرسته تړل شوي دي.

که څه هم په افغانستان کې يوازې يو څو فيصده خلک انټرنېټ ته لاس رسی لري خو دغه خلک اکثريت د ټولنې مهم خلک دي. دوی په نړيوالو نادولتي انجوګانو، داخلي انجوګانو، سفارتونو، نړيوالو سازمانونو، نړيوالو او داخلي رسنيو، دولتي او شخصي ادارو کې کار کوي. له دې پرته محصلين، د پوهنتونونو استادان او نور سياسي فعالان هم انټرنېټ ته لاس رسی لري. او همدوی د ټولنيزو رسنيو د مهمو کارونکو له جملې څخه دي.

ځوانان د افغاني ټولنې هغه پوړ دی، چې د ټولنې د نورو پوړونو په پرتله انټرنېټ ته زيات لاس رسی لري. په دې وروستيو کې فېس

(c) ketabton.com: The Digital Library

بوک د افغانانو لخوا د سیاسي او ټولنیزو مباحثو او د افکارو د تبادلې لپاره په زیاته کچه کارول کېږي. د ټاکنیزو کمپاینونو لپاره هم ترې کار اخیستل کېږي. فېسبوک د ټولنیزو شبکو د رامنځته کولو او د اعلانونو لپاره هم کارول کېږي. داسې انګېرل کېږي چې د وخت په تېرېدو سره به په افغانستان کې د سیاسي او ټولنیزو موخو لپاره د ټولنیزو رسنیو کارېدنه لا چټکه او رواج شي، خو په اوسني وخت کې هم د افغانانو په ژوند کې د ټولنیزو رسنیو له ارزښت څخه انکار نه شي کېدای.

ټولنیزې رسنۍ عامو خلکو او مبارزینو ته موقع ورکوي، چې د مبارزې پېښې واقعات او کړنې د نورې نړۍ سره شریکې کړي. دغه کارته د ښاریانو راپور ورکونه Citizan Repoting وایي. اګر چې د ژورنالستانو لخوا راپور ورکونه ددغه ډول راپور ورکونې سره توپیر لري خو په عمومي ډول ولسي مبارزو کې دغه راپور ورکونه ډېره مؤثره وي، د عربو پسرلی او برما کې د انګ سان سو چې لخوا مبارزه کې ددغه ډول راپور ورکوني ډېره استفاده شوې.

کارپوهان باوري دي؛ چې د عربو پسرلي ډېر لاملونه درلودل، چې یویې ټولنیزې رسنۍ دي. مبارزینو د فېسبوک او ټویټر له لارې یو شمېر مصریان مبارزې ته راوهڅول او د هغوی ملاتړ یې تر لاسه کړ. د

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه پرېکنده رول له امله چې فیسبوک د مبارک پر خلاف په مبارزه کې ترسره کړو، د عربو پسرلي ته د فیسبوک او ښتون هم وېل کېږي. نور کارپوهان بیا پدې اند دي چې ټولنیزې رسنۍ د پیغام د تاثیر او انعکاس زیاتوونکي دي او یوائې پیغام په لویه کچه خپروي.

همدغه ټولنیزې رسنۍ د دې لامل شوې، چې سیاسي استبداد ته بشري بڼه ورکړي. محمد ابو عزیزي هغه شخص دی، چې په تیونس کې یې د ښاروالۍ د مامور له خوا له رټل کېدو او وهل کېدو وروسته ځان ته اور واچاوه.

د ده کېسه په فیسبوک، ټویټر او یوټیوب کې څو ځله تکراراً خپره شوه او ناراضه خلک یې وهڅول، چې د منځني ختیځ او شمالي افریقا په بېلابېلو هېوادونو کې د خپلو ځانونو د خوندي کولو او ژغورولو لپاره احتجاجونه، مظاهرې او لاریونونه وکړي. تیونسي فعالانو چې ښځې هم په کې شاملې وې، ټولنیزې رسنۍ او ویبلاګونه د رژیم د رېږیزو معاملو د بربنډولو لپاره وکارولې، د بېلګې په توګه په تیونس کې فعالینو د ولسمشر زین العابدین د مېرمنې هغه ویډیو خپره کړه، چې نوموړې دولتي الوتکه د خپلو شخصي موخو لپاره کاروله او اروپا ته د سودا لپاره تلله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د عربو پسرلي کې ټولنيزې رسنۍ د دې لامل شوې، چې د مبارزينو ترمنځ سياسي بحثونه ګرم او ولسواکه نظرونه خپاره کړي او د يو لړ اقداماتو رامنځته کېدو ته لار اواره کړي.

ډېر پوهان وايي چې د رسنيو او ټولنيزو تحريکونو تر منځ يوه قوي اړيکه موجوده ده، ځينې خو دغه اړيکې ته د (ګډ ژوند) اړيکه وايي. د دې مانا دا ده؛ چې که يو وي بل به هم وي ،او که يو نه وي بل به هم نه وي. د منځنی ختيځ او شمالي افريقا او ځينې اروپايي ټولنو کې د برياليو ولسي مبارزو بريا له ټولنيزو رسنيو (فيسبوک، ټويټر، يوټيوب، پالک ټاک او نورو) سره تړل شوي وو. په داسې حال کې چې په دغو ولسي مبارزو کې د ځوانانو تر منځ افقي افهام او تفهيم وو، چې په ولسي مبارزه کې د عمودي افهام او تفهيم برعکس دغه ډول افهام او تفهيم د ځوانانو د متحرک کولو لپاره زيات موثر ثابت شوي، او دغه ډول افهام او تفهيم کې ټولنيزې رسنۍ ډېر ستر رول لوبوي، نو ځکه د منځۍ ختيځ په ولسي مبارزه کې د ټولنيزو رسنيو غښتلی رول له نظر نه شي غورځول کېدی. دا چې د ولسي مبارزو او ټولنيزو رسنيو اړيکې ته د ګډ ژوند يا Symboitic Relation وويل شي دا به يو څه مبالغه وي. د منځۍ ختيځ او يا بل هر ځای کې چې ولسي مبارزو تاريخ ته وکتل شي، مبارزه هېڅکله په خپله نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

رامنځته کېږي، بلکې مبارزين او سياسي فعالان ډېر وخت مبارزه تر سره کوي، چې خلکو ته فکر ورکړي او يو نوی متبادل ور ته وړاندې کړي، ټولنيزې رسنۍ نه شي کولای چې په خپله خلکو ته يو متبادل ور وړاندې کړي، بلکې د مبارزينو د اوږد وخت د مبارزې مفکوره په ډېر کم وخت کې ډېرو زياتو خلکو ته د رسولو وړتيا لري، ټولنيزې رسنۍ د دې وړتيا لري چې د ثانيو په حساب يو پيغام لکونو خلکو ته ورسوي له دې امله ويلی شو، چې په ولسي مبارزه کې د ټولنيزې رسنۍ د پراخوونکو يا زياتوونکو (Amplifier) رول لري.

که له يوې خوا په افغانستان کې ډله ييزو رسنيو د پخوا په پرتله ډېر پرمختګ کړی او تاثير يې زيات شوی، خو د رواجي رسنيو له ارزښت څخه هم انکار نه شي کېدای، په افغاني ټولنه کې د ديني عالمانو له رول څخه سترګې نشي پټېدای، ديني عالمان د جمعې ورځو او د اخترونو په خطبو کې، د جنازو پر مهال او د نورو ديني لمانځغونډو پر مهال له لوی شمېر خلکو سره مخ کېږي او د اسلام له نظره بېلابېلې موضوعګانې تشريح کوي. زموږ په ټولنه کې د ديني عالمانو رول خورا زيات دی او که ديني عالم له يوې موضوع ملاتړ وکړي، نو د دې قوي امکان موجود دی، چې ولس له هغې موضوع څخه پراخه ملاتړ وکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

قومي مشران او مخور هم په پيغام رسولو کې اغېزناک رول لوبوي، دوی له لوی شمېر خلکو سره مستقيماً په تماس کې وي او کولای شي، چې د دوی ترمنځ د افهام او تفهيم ديوې اغېزمنې وسيلې رول ترسره کړي.

چاپي مواد لکه بروشورونه بينرونه، پوسترونه، ورځپاڼې، مجلې، فکت شيټونه او نور هم د پيغام رسولو لپاره مؤثرې وسيلې دي ډېر وختونه ولسي مبارزې خلکو ته د پيغام رسولو او د اړونده مسائلو په اړه د خپل دريځ د ښکاره کولو لپاره له ورځپاڼو او يا اونيزو استفاده کوي، په ديوالونو ليکل په ديوالونو ګرافيتي (رسمونه) چې ځانګړې ماناوې لري هم د پيغام رسولو مؤثرې وسيلې دي. په ديوالونو ليکل او ګرافيتي جوړول د ډېرو مبارزينو لپاره دپيغام رسولو ښې وسيلې دي.

۱,۱,۱۰ بياپخلاينه:

دوسله والې مبارزې برعکس، په ولسي مبارزه کې دواړه، مبارزين او هم د دوی مخالفين، دګټې په کور کې دي. په ولسي مبارزه کې د مخالفينو پر خلاف مبارزه نه کېږي، بلکې د دوی د کړنو پر خلاف مبارزه کېږي. له دې امله اړينه ده، چې د مبارزې له پای ته رسېدو وروسته له مخالف اړخ سره بيا پخلاينه وشي او په ټولنه کې ګډ ژوند

(c) ketabton.com: The Digital Library

پیل شي. بیا پخلاینه ټولنیز جوړښت قوي کوي او د ټولنې بیوزله پوړ ته واک ورکوي.

و سلواله مبارزه یوه اړخیزه پروسه ده.ولې ولسي مبارزه ډیالوګ، دوه اړخیزه ده. په دغه مبارزه کې مخالف ډیالوګ ته رابلل کېږي، لکه څنګه چې ګاندي ویلي "نه همکاري او غاړه نه ایښودل د سیستم پر خلاف رامنځ ته کېږي. د انسانانو پر خلاف نه" په همدغه ډول د ولسي مبارزې موخه نه یواځې دا چې په ټولنه کې تاوتریخوالی له منځه وړل دي بلکې د مخالف په رویه کې بدلون راوستل او په ټولنه کې په اساسي توګه د لانجې ریښې وچول دي. تر څو لانجه بیا په ټولنه کې سر راپورته نه کړي. دغه ډول مبارزه د اشخاصو پر خلاف نه بلکې د اشخاصو په ملتیا ترسره کېږي، ولسي مبارزه په حقیقت کې له ظالمانه سیستم ښکاره سرغړاوی او په مؤثره توګه ډیالوک ته د مخالف اړخ رابللو ته ویل کېږی. همدا لامل دی، چې ولسي مبارزین هغه چا ته چې ولسي مبارزین ورسره مخامخ دي ته دښمن نه بلکې مخالف ویل کېږي. او د مبارزې د پای ته رسیدو وروسته ټولې خواوې خپل عادي ژوند ته دوام ورکوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲,۱ یووالی (اتحاد):

له ستراتیژۍ جوړولو بر علاوه باید د مبارزینو تر منځ د یووالي رامنځته کولو لپاره هڅې وشي. اکثره وختونه د مبارزې ګډون وال بېلابېل سیاسي، ټولنیز او اقتصادي پسمنظرونه لري، د دوی تر منځ د ولسي مبارزې په اړه باید واحد فکر موجود وي. د یوې مبارزې لپاره د ډېر شمېر خلکو متحرک کول اړین وي، چې بیا وروسته د دوی تر منځ یووالی مهم او لازمي فکتور دی.

د عامو مبارزینو بر علاوه باید د مبارزینو د بېلا بېلو کچو تر منځ یو والی رامنځته شي. ولسي مبارزه له درېیو کچو مشر تابه، او پراتیفي شبکې او عام ولس څخه رامنځته کېږي. د بریالۍ ولسي مبارزې لپاره اړینه ده، چې د دغه درې واړو کچو تر منځ یووالی موجود وي. د دغه دریو واړو پوړونو تر منځ د یووالي د نه موجودیت له امله په مبارزه کې ګډوډي او بې نظمي رامنځته کېږي. په ولسي مبارزه کې یو ډول ګډوډي مخالفینو ته موقع ورکوي، چې د مبارزینو تر منځ اختلافات راپیدا کړي. د مبارزینو تر منځ یو والی د مبارزې بریالي کېدو کې مرسته کوي او همدا لامل دی چې باید د مبارزینو تر منځ یو والی د مبارزې د بریا لپاره یو اساسي فکتور ګڼل کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لدې بر علاوه مبارزینو او اړونده اړخونو ترمنځ د موخې یو والی هم اړین دی، په تحریک کې د موخې په اړه باید یو والی موجود وي او د مبارزې موخې باید د عام ولس لیوالتیاوې منعکس کړي. د موخې په اړه دوه خبرې مهمې دي: لومړی دا چې موخه باید د زیاترو خلکو د دلچسپۍ عکاسي وکړي یا په بل عبارت، د نورو خلکو مقصد وګرځي. دویم دا چې موخه باید ریالستیکه او حقیقي وي. مبارزه باید یو محدود شمېر مقاصدو ولري، د ډېرو مقاصدو موجودیت د مبارزې د ناکامۍ لامل ګرځي. ستراتیژي د دې لامل ګرځي، چې په مبارزه کې نور خلک شامل شي د مخالف له لیکو د خلکو تېښته د دې لامل ګرځي، چې خلک لا زیات محرک او مبارزه قوي شي. ستراتیژي د مخالف په کړنو کې د توقف لامل ګرځي او مخالف کمزوری کوي.

۳,۱ رهبري:

چې ته یې درومم په کوم لوري به یې موم
ورکه موندی نشي بې رهبره بې چراغه

له ستراتیژي جوړونې او یووالي رامنځته کولو وروسته د ولسي مبارزې د مشر تابه په اړه باید فکر وشي. په انساني ټولنه کې زیاتره

(c) ketabton.com: The Digital Library

وخت ستونزې او مشکلات موجود وي، که څه هم زیاتره خلک د دغو ستونزو له امله ځورېږي او له دې امله د ټولنې د ټولو وګړو ورځنی ژوند په یو نه یو ډول په منفي توګه اغېزمنېږي، خو زیاتره خلک د مختلفو لاملونو له کبله د حالاتو د بدلون لپاره په اقدام لاس نه پورې کوي.

ډېر وختونه یو شمېر خلک له ستونزو څخه د راوتلو او د حالاتو د بدلون په اړه فکر کوي، مګر یوازې یو یا څو محدود اشخاص ابتکار په لاس کې اخلي او په عملي اقدام لاس پورې کوي. دغه اشخاص خپل نظر له نورو سره شریکوي، نور افراد خپلو لیکو ته جذبوي او په دې ډول تحریک پراخېږي . تحریک اداره غواړي او که سم اداره نه شي، ناورین رامنځته کوي. نو ځکه اړینه ده په مبارزه کې داسې اشخاص موجود وي، چې تحریک په ښه ډول اداره کړي. تحریک ته لرلید وټاکي، نور افراد ورته راجذب کړي، وسایل ورته برابر کړي او تحریک روان وساتي، تر څو چې تحریک بریالی کړي.

مشرتابه د هر حرکت یو مهم عنصر دی، د هر حرکت بریالیتوب د مشرتابه په پوهه او وړتیا ولاړ وي. د حرکت مشر باید یو لړ وړتیاوې ولري او که مشر وړتیا ونه لري مبارزه ناکامېږي. د اسلام له نظره هم مشرتابه ډېر مهم دی، امام شافعي رح فرمایلي: (که زه توان ولرم چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

يو قوم ته دعا وکړم، نو زه د هغه قوم مشر ته دعا کوم). په ولسي مبارزه کې مشر تابه اړ دی، بشري سر چينې اداره کړي، د مبارزې د مادي وسايلو لپاره پلان جوړ او اداره کړي او همدارنګه مشر تابه د وخت په ښه ډول مديريت کړي.

ګاندي، مارټن لوتر کېنګ، پاچاخان او نيلسن منډيلا هغه مشران دي، چې د ولسي مبارزو له امله مشهور دي. دغه مشرانو نه يوازې دا چې کاريزما درلوده بلکې تر ډېره بريده بريالي هم وو. د ولسي مبارزې لپاره اړينه نده، چې د يادو اشخاصو په څير کاريزما لرونکي مشران ولري، خو د ولسي مبارزې لپاره اړينه ده، چې داسې مشران، چې لرليد، پاکې، موخې او ستراتيژي ولري، ولري.

د پخواني تعريفونو برعکس اوسني مشر تابه د موخو د لاسته راوړلو لپاره پر خلکو تاثير، د هغوی هڅول او دوی ته د وړتيا ورکولو ته ويل کېږي. د مشر تابه لپاره کوم واحد فورمول نشته، د حالاتو او شرايطو په پام کې نيولو سره د مشر تابه ستايل کارول کېږي. مشر تابه بيلابيل ډولونه لري، خو مشر تابه هغه ډول غوره کوي، کوم چې له حالاتو او شرايطو سره برابر وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مشر تابه په ولسي مبارزو کې دافرادو او اشخاصو لپاره د هڅونې نقطه وي. مشر تابه خپل نور ملګري مبارزه کولو ته هڅوي او دوی د نورو لپاره د پوهې او عمل يوه نمونه وي. بل دا چې مشر تابه بايد د وخت او شرايطو سره سمو وړتياو او د موجودو وسايلو څخه په استفادې مبارزه برياليتوب ته سوق کوی

مشر بايد لاندې ځانګړ تياوې ولري:

- درا تلونکي لپاره لرليد ولري: مشر بايد پوه وي، چې له مبارزې څخه څه شی لاسته راوړل غواړي .مبارزه فقط د مبارزې په خاطر روانه نه ساتل کېږي. مبارزه د وار دمخه يو تعريف شوی حالت د رامنځته کېدو په خاطر ترسره کېږي. دغه حالاتو ته د مبارزې لرليد ويل کېږي.
- قوي شخصيت ولري: خپلې خبرې ته ودرېږي، ژمن او هڅاند واوسي، مشر بايد عام افرادو لپاره د فکر او عمل يوه نمونه وي. تزلزل د مشرۍ قاموس کې ځای نلري.
- پر خپل ځان کنترول: مشر تابه بايد له واکه ناوړه ګټنه (استفاده) ونه کړي، په خپل ځان بشپړ کنترول ولري. مشر بايد د نورو خلکو (د عامو مبارزينو او ولس) لپاره د پاکۍ او پرهيزګارۍ يو سمبول وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- مشر تابه په خپله باید یوه نمونه وي: مشر باید د سخت کار، حوصلې، عزت او له نورو سره د مرستې یو سمبول وي، داسې چې خلک یې په اشارو قرباني ورکولو ته تیار وي.
- مشري امتیاز نه بلکې یو درونډ مسؤلیت وګڼې. که څه هم یو شمیر پوهان مشرۍ لپاره فطري وړتیا درلودل اړین ګڼي. نور پوهان بیا وایي چې مشري یو کسبي شی دی. کسبي وي او که فطري، مشر باید مشري یو مسؤلیت وګڼي او د دغه درونډ بار وړتیا لپاره فزیکي او علمي وړتیاوي ولري. مشر باید هغه خلک چې دی یې استازیتوب کوي وپېژني. خلکو ته غوږ کېږدي، له هغوی سره کېني او ځان د هغوی په څېر یو شخص وګڼي او پر دوی ځان اوچت ونه ګڼي.
- وړتیا ولري: مشر باید د مشر تابه وړتیا ولري او له نورو خلکو څخه د وړتیا په لحاظ متمایز وي.
- مسوولیت ومني: لانجمن چاپېریال کې همېشه حالات د وړاندوینې وړ نه وي او ډېری وختونه مشران سمې پرېکړې نه شي کولای. که چېرته د ناسمې پرېکړې له امله تحریک ناکامېږي، باید مشر مسوولیت ومني، ډېر کم مشران د ناکامۍ

(c) ketabton.com: The Digital Library

مسؤلیت مني، مګر ښه مشر هغه دی، چې د بریا او ناکامی دواړو مسوولیت و مني.

- د بریا نورو ته منسوبول: ښه مشران تل د تحریک بریاوې نورو ته منسوبوي، دوی ډېر کم وخت د (ما) او (زه) کلمات کاروي، همېشه موږ کاروي، ښه مشران خپلو افرادو ته حس ورکوي، چې دوی مهم دي او له دوی پرته د مبارزې بریا امکان نه لري.
- د نورو له تجربو زده کړه کول: مشران له خپلو کړنو زده کړه کوي، دویم ځل تېروتنه نه کوي، همدارنګه مشران باید د نورو مشرانو له تجربو هم زده کړه وکړي.مشران بار بار تجربو کولو لپاره وخت نلري دوی اړ دي چې خپل چاپېریال مطالعه کړي، له نورو زده کړه وکړي او کشتۍ ساحل ته ورسوي.
- د واک لېږد: ښه مشران واک له ځانه سره نه ساتي بلکې واک نورو ته لېږدوي، له دغه لارې دوی نه یوازې دا چې خپل کار اسانوي، بلکې نورو ته د مسؤلیت د لېږد له لارې د تحریک د خپل ګڼلو حس ورکوي. ښه مشران هڅه نه کوي، چې ټول کارونه په خپله وکړي، بلکې په ګډه له نورو سره کار کوي او د بریا طرف ته قدم اخلي، همدارنګه د واک زیات تمرکز د تحریک د ناکامۍ لامل ګرځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مشران د خپل فطرت له مخې په بيلا بيل ډولو سره خپل تحربکونه مخ په وړاندې بيا يې ځينې مشرانو ته مطلق مستبد وي. دا هغه مشران دي، چې نورو خلکو ته فقط امر کوي. دغه ډول مشر تابه د ناورين په وخت کې او هغه وخت چې مبارزې شکست خوړلی وي، ډېر مؤثر وي. په داسې حالاتو کې خلک د مشر طرف ته ګوري او د مشر پرېکنده دريځ ډېر ګټور وي.

يو شمير مشران بيا مشفق مستبد ګڼل کېږي دوی د لاس لاندې افراد هڅوي چې د دوی پرېکړې ومني. ځينې وختونه دغه ډول مشران ټيټ پوړي افرادو ته د پرېکړې کولو موقع ورکوي.

نور مشران بيا مشورې کولو ته اوليت ورکوي او دوی ته پر مشوره ولاړ ديموکراتان ويل کېږي. دغه ډول مشران له پرېکړې کولو وړاندې په پراخه کچه له نورو افرادو سره مشورې کوي، خو وروستۍ پرېکړه په خپله کوي. دغه مشران په خپلو افرادو باور لري. دغه ډول مشر تابه ددې لامل ګرځي چې په مبارزه د خلکو باور پيدا شي او خلک د پرېکړو کولو لپاره وروزل شي.

ځينې نور مشران په برخه اخيستنه ولاړ ډيموکراتان ګڼل کېږي. دغه مشران له پرېکړو کولو وړاندې له نورو افرادو سره مشوره کوي، خو

(c) ketabton.com: The Digital Library

پریکړه د رایو په اکثریت سره کوي. د دې ډول مشر تابه زیان دادی؛ چې په دغه ډول پریکړه کولو وخت ډېر لګېږي او په دغه ډول حالاتو کې که د مشر تابه له اړخه چې کومه پریکړه راځي، ډېر خلک شاید له هغو سرغړونه وکړي.

۴,۱ د مبارزینو تاوتریخوالي نه کولو ته ژمنتیا:

له تاوتریخوالي خالي نظم دوه ماناوې لري چې یو یې د بدلون پلي کول او بل یې تعقیبول او له تشدده ځان ساتل دی. له تشدده د ځان ساتلو مانا دا ده، چې برخه وال نه تشدد کاروي او نه د تشدد د کارولو ګوابښ کوي. اکثره خلک شاید له ولسي مبارزې سره له دې امله ملګري شي، چې دغه ډول مبارزه له تاوتریخوالي پاکه ده. ډېر کم خلک شاید د بدلون لپاره له وسله والې مبارزې سره ملګري شي، نو ځکه اړینه ده، چې ولسي مبارزین له تشدده ځان وساتي

د مبارزینو له خوا تاوتریخوالی نه کول او د مبارزې اصولو ته ژمنتیایو بل مهم فکتور دی چې د مبارزې په بریا کې مرسته کولی شي. نو ځکه مبارزین ټولو اړونده خواوو ته باید درناوی وکړي. دوی باید هېڅکله فزیکي مقابله او شفاهي تاوتریخوالی ونه کړي. دوی باید له

(c) ketabton.com: The Digital Library

تاوتريخوالي او له نورو ناوړه کړنو ځان وساتي. اقدام بايد ولسوا که وي، مبارزين بايد هڅه وکړي، چې خپل متحدين وساتي او نوي دوستان او ملګري پيدا کړي.

مبارزين تل بايد له تشدده ځانونه وساتي. همدا لامل دی چې ځينې مبارزې مبارزين اړ باسي چې د تاوتريخوالي د نه کولو ژمنه وکړي. د دې ښه بېلګه د خدايي خدمتګارو ولسي مبارزه ده. د خدايي خدمتګارو هر غړی اړ و، چې په مبارزه کې له ګډون وړاندې به تاوتريخوالی نه کوي او ولسي مبارزې ته به ژمن پاتې کېږي. عموماً داسې فکر کېږي، چې ولسي مبارزې اسانې او له تاوتريخوالي ډکې مبارزې ستونزمنې وي، خو حقيقت ددې بر عکس دی. اصلاً تاوتريخوالي ډکې مبارزې اسانې او ولسي مبارزې ستونزمنې وي.

دغه ډول مبارزې روزنې او ژمنتيا ته اړتيا لري. هغه خلک چې له تاوتريخوالي خالي مبارزو کې ګډون کوي، بايد د دغه ډول مبارزو پر موثريت عقيده ولري. که څوک د دغه ډول مبارزو پر قوت باور ونه لري، هغوی ته نه ښايي چې په داسې مبارزو کې ګډون وکړي .ډېر وختونه مستبد رژيم د مبارزينو پر خلاف زور کاروي، که مبارزين له تاوتريخوالي ځان وساتي، دوی کولای شي له دې لارې مستبد

(c) ketabton.com: The Digital Library

چاروکې د خلکو په نظر کې ناقانونه ښکاره کړي. دغه کار د مبارزې د پیاوړي کېدو لامل ګرځي او د مبارزې مسوولیت زیاتوي.

د تشدد کارونه حکومت ته پلمه ورکوي، چې د وېرې له منځه وړلو او د نظم ساتلو لپاره زور وکاروي. له تشدده خالي مبارزه ددې لامل ګرځي، چې د مخالف ملاتړي راجلب کړای شي، ځکه چې امنیتي ځواکونه د مبارزینو له خوا وګواښل شي، نو دوی بیا زور کاروي. خو که خوځښت د له تشدده خالي مبارزې سابقه ولري او یا دا ثابته کړي، چې د تشدد کارولو اراده نه لري، پولیسو ته بیا د زور کارولو پلمه په لاس نه ورځي. د مبارزینو له خوا د زور کاروونه د حکومت دغه بهانه چې په ټولنه کې ثبات رامنځته کولو لپاره له زوره کار اخلي توجیه کوي. دغه اصول د ستراتېژۍ په جوړولو کې مرسته کوي.

کله چې ولسي مبارزین تاوتریخوالی ته لاس واچوي، مبارزه ناکامېږي. مبارزه د میکروبي کېدو څخه د ساتلو په موخه باید تاوتریخوالی ونشي.

له بلې خوا اکثریت مبارزین له ولسي مبارزینو څخه ځکه ملاتړ کوي، چې مبارزه له تاوتریخوالي خالي وي، کله چې مبارزه په

(c) ketabton.com: The Digital Library

تـاوتريخوالي اوړي د عـامو خلكـو تـرمنځ او همدارنګـه د مبـارزينو ترمنځ ملاتړ له لاسه ورکوي. له هر څه مهمه داده، چې د مبارزې مشرتابه د تشدد نه کولو په نوم خلک له ځانه سره يوځاى کړي وي، که مبارزه په تاوتريخوالي اوړي، نو دا له مبارزينو سره يوډول جفا ده، فريب او جفا د مبارزو د ناکامۍ لامل ګرځي.

له تاوتريخوالي پاکه مبارزه له زور زياتي سره په هيڅ ډول اړخ نه لګوي، نو ځکه که په مبارزه کې داسې اشخاص وموندل شي، چې زور زياتى کوي او يا د زور کارولو ګواښ کوي، بايد له مبارزې وويستل شي. بله مهمه خبره داده چې ولسي مبارزه د خارجيانو له لاسوهنې څخه بايد وساتل شي. ډېر وختونه له تشدده خالي مبارزين هڅه کوي، چې له مخالف څخه باندنى ملاتړ راکم او د ځان لپاره باندنى ملاتړ راجلب کړي، په داسې حال کې چې ځينې وختونه شايد دغه ډول ملاتړ پربکنده او نور وختونه لږ اغيز ولري.

مبارزين په هيڅ ډول بايد خارجي وګړو ته په مبارزې او مظاهرو کې د فزيکي حضور اجازه ورنه کړي، همدا ډول شکمنو افرادو ته بايد په

(c) ketabton.com: The Digital Library

مبـارزه کـې د مشـر تابه رول هـم ورکـول نـه دي پکـار ، پـه مبـارزه کـې د باندنيو حضور مخالفينو ته د مبارزې د بدنامولو چانس ورکوي.

هغه اقدامات چې په پلان کې نه وي له هغو بايد ډډه وشي، هغه کړنې چې روښانه موخې نه لري او د تحريک د کمزورۍ باعث ګرځي بايد ترسره نه شي. د مبـارزې پـر مهـال د ګډو وډو کـارونو ترسره کـول ګډوډي رامنځته کوي او د مبارزې د کمزوري کېدو لامل ګرځي. لدې بر علاوه مبارزه بايد د مبارزې د سر ته رسولو اخلاقي اصول ولري. دغه اصول مبارزې ته تګلورې په ګوته کوي.

په مبارزه کې بايد داسې تګلارې موجودې وي، چې هغه خلک چې د مبارزې له اصولو سرغړاوی کوي له مبارزې وباسي. داسې اصول بايد موجودوي، چـې هغـه خلکـو يـا ګروپـونو تـه پـه مبـارزه کـې د ګډون اجـازه ورنـه کـړي، چـې د مبـارزې لـه اصـولو سـره موافـق نـه وي. هغـه خلـک چـې د مبـارزې لـه روح سـره مخالفـت لـري، خـومره ژر چـې کېدای شي بايد له مبارزې وويستل شي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

د وسلوالې مبارزې برعکس ولسي مبارزه کې مالومات ډېر پټ نه ساتل کېږي. په ستراتیژیکه ولسي مبارزه کې هر څه باید رونبانه وي، ډېر کم مالومات کېدای شي پټ وساتل شي، په ډېره کچه محرمیت د مبارزې د ناکامۍ لامل ګرځي. که خلکو ته د مبارزې په اړه پوهاوی ورنه کړل شي، نو خلک د مبارزې د موخو او تمویل په اړه شکمنېږي، چې دا کار مبارزه کمزورې کوي.

ولسي مبارزه کې باید ټولو اړونده خواوو ته درناوی وشي، د مبارزې جوړښت باید ولسواکه وي، اکثره خلک باید په پرېکړو تاثیر ولري. یو شخص باید متمرکز واک ونه لري. خو د دې مانا دا نه ده، چې مبارزه باید مشر تابه ونه لري، مشرتابه د مبارزې لپاره اړین دی، خود پرېکړه کولو پروسه باید ولسواکه وي. دیکتاتوري مشرتابه د مبارزې د له منځه تللو لامل ګرځي.

بله خبره داده چې مبارزه یوه دومداره پروسه ده. د دې د دوام لپاره مهمه ده، چې مبارزین او مشرتابه په دایمي توګه یو له بل سره په اړیکه کې وي. مبارزین باید د مبارزې د راتلونکې تګلارې په اړه معلومات ولري او همدارنګه له خپل رول څخه هم باخبره واوسي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نو له دې کبله اړينه ده چې پر وخت مبارزينو ته په مبارزې پورې تړليو بېلابېلو موضوعاتو په اړه پوهاوی ورکړل شی. که چېرې مبارزين ونه روزل شي او په مبارزه کې نظم موجود نه وي، نو مبارزه په اسانۍ سره د مخالفينو له خوا يرغمل کېدای او شايد ناکامه شي.

پوهاند پدې اند دي چې د لېبيا او سوريې مبارزې ځکه بريالۍ نشوي چې دغه مبارزو خپل فطرت له لاسه ورکړو او په وسلوالو مبارزو بدلې شوې. همدا لامل دی چې په يادو هيوادونو کې د عربو پسرلی ناکام او دواړه هيوادونه کورنۍ جګړې ته ورټيل وهي.

۵,۱ ويرې ته په زړه کې ځای نه ورکول:

په تش لاس د دغه مخاطب سره چې د قانون د پلي کولو پلمه د زور کاروونې پوره واک لري سره د مخامخ کېدو پر مهال ويره طبيعي ده او حتمي ده. په ځينې ځايونو کې په مبارزه کې له دې امله چې په راتلونکي کې به نوموړي شخص ته ستونزې پيدا شي ګډون کول هم له ويرې سره مل وي.

په ولسي مبارزه کې اړينه ده، چې د ويرې موجوديت ومنو خو بايد په دغه ويره بر لاسی پيدا کړو او هغې ته په زړه کې ځای ورنه کړو. له دې امله داسې ترتيبات ونيسئ چې نه يوازې دا چې خپله ويره راکمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړئ د مخالف ویره هم را کمه کړئ، مخالفین ځینې وختونه د مبارزینو شخه د وېرې له امله مبارزینو سره زور زیاتې کوي. ددې یوه لار دا ده، چې داسې تاکتیکونه وکارول شي، چې له مخالفینو سره مخامخ کېدل او ټکر را کم شي. د مبارزینو تر منځ دهمغږۍ د زیاتولو په موخه اقدامات وشي او بالاخره تاکتیکونه لکه مظاهره یو ناڅاپه تر سره شي او بېرته ژر خپره شي. تر څو چې مخالفین خبرېږي چې مبارزینو بریا اعلان کړي وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

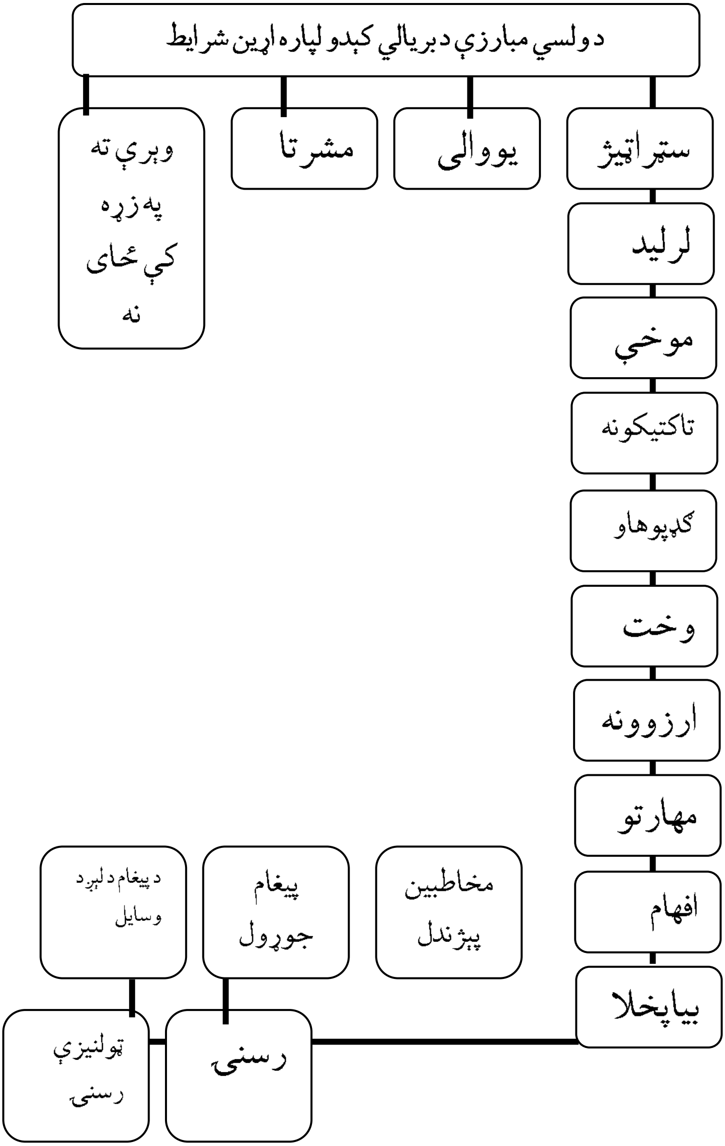

(c) ketabton.com: The Digital Library

دریم څپرک

واک او د واک سرچینې:

واک:

په یو هېوادیا سیمه کې په عملي سیاست د پوهېدو او څېړنو لپاره اړینه ده، چې په اړونده ټولنه کې د واک په اړه په موجوده مفکورې پوه شو. همدا لامل دی، چې له پېړیو راهیسې پوهان د واک په اړه څېړنې کوي. د ولسي مبارزې په اړه د څېړنو لپاره اړینه ده، چې باور ولرو چې واک په ولس پورې اړه لري، که څوک دغه باور نه لري ولسي مبارزه ورته یو بې ماناشی ښکاري. د واک په اړه پخواني تعریفونه لنډ تنګ او یوازې محدودې ساحې تر پوښښ لاندې نیسي.

د پخوانیو تعریفونو له مخې هغه خلک چې واک لري، محدود او هغه خلک چې د دوی د لاس لاندې وي هغه لا محدود دي. د دغه نظر له

(c) ketabton.com: The Digital Library

مخې واک زور، مجبورولو او کنټرولولو ته ویل کېږي، خو د واک د اوسني تعریف له مخې واک ورتیا، استعداد او پوتنسیال ته ویل کېږي.

د پخوانیو تعریفونو له مخې هغه خلک چې واکمن نه وي، هغوی ته کمزوري ویل کېږي او د واک په اړه له هر ډول موجودې معادلې څخه ویستل شوي دي. پخوا واکمن بر لاسي او د لاس لاندې خلک کمزوري ګڼل کېدل او یادګروپونه یو له بل څخه جدا مطالعه کېدل.

د واک په اړه نوي نظریات وایي؛ چې واک یو داسې شی نه دی، چې د یو فرد یا افرادو ملکیت وګڼل شي او یا د دوی ملکیت وي، چې یوازې هغوی یې لري، بلکې واک سره د یوې اړتیا په توګه چلند کېږي، چې وده ورکول کېدای شي او د ټولنې ټول اړخونه په کې شریک وي.

نوې خیړنې ښیي؛ چې واک شخصي نه، بلکې یوه ټولنیزه پدیده ده. واک هغه وخت ښودل کېږي، کله چې د خلکو یوه مجموعه موجوده وي. که واک په یو فرد پسې وتړل شي، دغه بیا واک نه، بلکې زور زیاتي او کنټرول ته ویل کېږي. اصلاً واک همکاري ده، چې ټول موجوده اړخونه په کې دخیل وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټولنه اصلاً د ګډو ګټو په پايله کې رامنځته کېږي. دخيل اړخونه په ټولنه کې واک سره شريکوي او هڅه کوي چې دور ځني ژوند د تېرولو او د ګډو موخو د تر لاسه کولو لپاره په ګډه کار وکړي.

واک يو کثير الوجهي اړيکه ده. په واک باندې د پوهېدلو لپاره دواک د معادلې په ټولو اړخونو پوهېدل اړين دي. يانې دواک په اړه پخواني فکر چې يوازې په واکمنو يې تمرکز کولو او دواک لاندې خلک يې له معادلې څخه لرې کول، په واک باندې پوهېدلو کې مرسته نه شي کولی.

ميکاولي د واک پخوانی تعريف ناسم ګڼي او فکر کوي، چې که واک زور زياتی وي بيا تر ډېره دوام نشي کولای. نوموړی وايي؛ چې زور زياتی شايد خلک غاړه اېښودلو ته مجبور کړي، خودغه غاړه اېښودنه دوام نه شي کولای په دغه شان حالاتو کې دواکمنو پر خلاف شايد ډېر ژر وسله وال او يا ولسي ټينګار (مقاومت) رامنځته شي. نو په دغه حالت کې ولس خپل واک د مقاومت په توګه ښکاره کوي.

دواک نوی تعريف دواکمنو لپاره له ولس څخه د مشروعيت تر لاسه کولو اړتيا رامنځته کوي او همدا لامل دی، چې په نوي عصر کې تل د حکومتونو لپاره د مشروعيت د تر لاسه کولو موضوع مطرح کېږي. د

(c) ketabton.com: The Digital Library

واکمنو پر خلاف دبغاوت له رامنځته کېدو څخه د مخنيوي لپاره واکمن د لاس لاندې خلکو څخه مشروعيت تر لاسه کوي.

برنيس کارول هغه واک چې عام ولس يې لري، ته د تو ته کېدو واک وايي. نوموړی دغه ډول واک خورا قوي ګڼي او وايي، چې که څه هم دغه ډول واک لنډ مهالی وي، د اوږد مهال لپاره کومه موخه نه لري، خو موجوده ټولنيزو، اقتصادي او سياسي جوړښتونو کې درزونه رامنځته کوي. کارول وايي؛ چې دغه ډول واک په اوږد مهال کې ان د سترو امپراتوريو د له منځه وړلو توان لري.

د واک دنويو تيوريو د روښانتيا لپاره اړينه ده، چې د واک او زورزياتي، تاوتريخوالي او د تشدد تر منځ په اړيکه پوه شو. که پخوانۍ تيوري ومنل شي او واک په نورو خلکو د برلاسي په مانا تعبير شي، دغه وخت واک يوه د سلسله مراتبو اړيکه رامنځته کوي. په دغه ډول واک کې يو نفر پوره وړتيا لري، چې دغه حالات زور زياتی او يا د زورزياتي کولو ګواښ رامنځته کوي او واک او زور زياتی مترادف ګڼل کېږي.

نوې څېړنې واک او تاوتريخوالی له يوه بل سره دوه تړلې نه بلکې متضادې پديدې ګڼي. واک انساني ځانګړتيا ده او تاوتريخوالی يوه

(c) ketabton.com: The Digital Library

وسيله ده، يانې زور زياتی يوه وسيله او واک يوه موخه ده. زور ټولنه تخريبوي او واک ټولنه رايوځای کوي. د دې لپاره چې زور له منځه لاړ شي، ولسونو ته بايد واک ورولېږدول شي.

د واک په اړه که د پخوانيو نظرياتو په اړه په لنډه توګه ووايو، واک د معادلې د يو اړخ لپاره ګټه او د بل لپاره زيان ګڼل کېده. د واک په اړه نويو نظرياتو کې د واک په معادله کې اړونده خواوې د ګټې په کور کې وي او هېڅوک په کې مغلوب نه وي.

نوې تيوريانې وايي، چې واک يو ثابت شی نه دی، واک بدلېږي او وخت پر وخت تقويه کېږي. مخالف چې هر څومره استبدادي وي؛ واک يې ثابت نه دی.

په ټولنه کې د واک په اړه موجود بېلابېل فکرونه د واک په دوه متضادو نمونو کې خلاصه کېږي، دغه دواړه نمونې تحريکونه اړباسي، چې د خپلو کړنو لپاره بېلابېلې تګلارې او تر هدف لاندې ګروپونه وټاکې.

د واک لومړنی نمونه وايي؛ چې واک د يو داسې هرم په بڼه دی، چې د هر چا د واک پوړۍ په کې مالومه وي، د هرم په سر کې واکمن يو نخبه ګان وي، چې واک لري او په پر تليزه توګه بېواکه ولسونه د هرم په قاعده کې وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نخبه ګانو او د ولسونو ترمنځ اداري او ځيني د نه لمس کېدو جوړښتونه لکه قوانين،رواجونه، ټولنيز اصول او نور موجود وي، چې نخبه ګان د دغو ادارو او د نه لمس کېدونکو جوړښتونو له لارې ولسونه اداره او خپلې ګټې تضمينوي.

د واک په ياده نمونه کې واک له پاسه لاندې خوا ته راځي او عام ولس هيڅ واک نه لري. نو ځکه تحريکونه د ټولنيز بدلون لپاره اړدي چې د نخبه ګانو توجه راجلب کړي او له هغوی سره کار وکړي. د ټاکنو پروسه، لابي کول او محاکمو ته مخ کرځول هغه لارې چارې دي، چې د واک د دغه ډول نمونې د موجوديت په صورت کې ترې استفاده کېږي . د واک دغه نمونې ته د نخبه ګانو د واک نمونه يا مونوليتک نمونه وايي.

د واک پدغه نمونه کې ټولنه د سلسله مراتبو لرونکي هرم شکل ته ورته جوړښت لري، هغه خلک، چې واک لري هغه د هرم په پاس خوا او هغه خلک، چې واک نلري هغه د هرم په لاندې خوا کې موقعيت لري. عام بهير سياسي او ټولنيزې تيورياني لاهم د واک پدغه نمونه باور لري. د واک دغه نمونې د روح مطابق واک جامد شکل لري، تغير نه خوري. يوازې هغه شخص يا اشخاص چې د هرم ډوله شکل په سر کې واقع وي، تغير خوري. دغه واکمن هم د کودتا يا

(c) ketabton.com: The Digital Library

انقلابونو په پایله کې له واکه لرې کېږي. په دغه ډول رژیمونو کې ورو برخو ته تغیر ورکول کېدای شي، خو ټول هرم ته تغیر ورکول امکان نه لري.

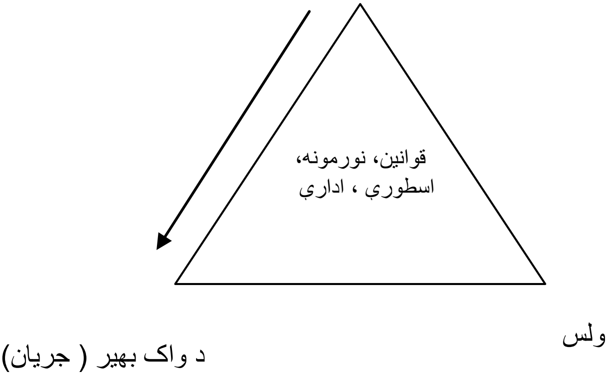

له بلې خوا د واک دویمه نمونې ته د خلکو د واک نمونه وایي دغه نمونه واک له خلکو سره تړي. د دغه نمونې له مخې په هغو ټولنو کې چې قوي نخبه ګان لري لکه د امریکا متحده ایالتونه او ان په ځینو دیکتاتوري ټولنو کې هم واک د خلکو پر غاړه ایښودنه او ملاتړ ولاړ دی. د واک دغه نمونه د سر چپه هرم بڼه لري. د دغه هرم قاعده عام ولس او سریې نخبه ګان ښیي. په دغه نمونه کې واک د خلکو له خوا نخبه ګانو ته لېږدول کېږي. د واک په اړه دغه ډول فکر لرونکي کسان په دې اند دي، چې واکمن تر هغه په واک کې پاتې کېږي، څو چې عا

(c) ketabton.com: The Digital Library

م ولس وغواړي او هغه وخت چې عام ولس وغواړي له واکمنو واک بېر ته اخلي او واکمن له واکه ایسته کېږي.

دغه نمونه یو ایډیال حالت دی، چې د یوې دایمي سیاسي مفکورې په توګه لا تر اوسه ندی تر لاسه شوی (اګر چې د ټولنیزو فعالیتونو پر مهال اکثره تر لاسه کېږي). ولې د دې سره سره تر ډېره بریده په هغو ټولنو کې، چې قوي نخبه ګان لري، که هغه د امریکا په څیر پر مختللې ولسواکي هم وي او یا پوځي دیکتاتوري حکومتونه. د واکمنو واک د عامو خلکو په غاړه ایښودنې، ملاتړ او همکارۍ باندې متکي وي.

عام خلک

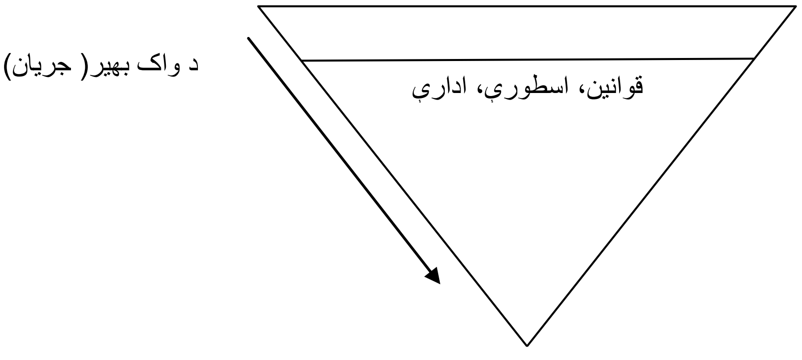

نخبه ګان

دغه نمونه د ټولنیزو تحریکونو له خوا کارول کېږي. په دغه ډول حالاتو کې ټولنیز تحریکونه یوازې په نورماله لارو چارو لکه د لابي

(c) ketabton.com: The Digital Library

کولو، قوانینو په جوړولو او ټاکنو سر بېره په ټیټه کچه ولسونو ته پوهاوی ورکوي او مبارزې ته یې راګډوي. د واک دغې نمونې ته پلورالستیکي نمونه هم ویل کېږي.

د واک د دغې نمونې له مخې سیاسي واک له ولس او په ځانګړي توګه له فرد څخه پیلېږي. که یو فرد د واک د جوړښت په اړه خپل فکر ته تغیر ورکړي، دغه تغیر د واک په جوړښت کې د تغیر لامل ګرځي. واکمن یوازې هغه واک لري، چې د ولس له خوا ورته ورکول کېږي.

افراد دغه واک په دیموکراتیکو ټولنو کې په خپله خوښه واکمنو ته ورکوي، نور افراد بیا د پېښو پر وړاندې بې تفاوته وي او استبدادي رژیم بیا د خلکو د خوښې پر خلاف پر ولس حکومت کوي او واک ترې اخلي. ولسي مبارزې ځکه مهمې دي، چې په دې مبارزو کې خلکو ته د دوی د وړتیا په اړه پوهاوی ورکول کېږي، چې دوی په ټولنه کې د هر ډول تغیر راوستلو وړتیا لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ټولنو کې د واک سرچینې:

رابرټ دهل وايي، چې واک هغه وړتیا ته ویل کېږي، چې خلکو ته داسې وړتیا ورکوي چې داسې وکړي، چې لدغه مجبوریت پرته به يې نه وي کړي. دعام فکر پر خلاف، چې واک پر واکمنو پورې اړه لري، واک اصلاً د ټولنې په یو لړ فکتورونو او ګروپونو پورې اړه لري. هره ټولنه د واک خپلې سرچینې لري، خو ځینې سرچینې داسې دي، چې په ټولو ټولنو کې واکمنو ته واک لېږدوي.

اکثره وختونه د ولسي مبارزو ستر مقصد د واک لاسته راوړل او نور خلک له واک څخه محرومول وي. د استبداد له منځه وړل او د راتلونکي لرلید لاسته راوړل د واک له موجودیته پرته امکان نه لري. له دې کبله اړینه ده؛ چې په ټولنه کې د واک سرچینې وپېژندل شي، کله چې انسانان له استبداد سره مخ شي نو دوي دوه لارې غوره کوي، غبرګون ښکاره کوي او یا خاموشه پاتې کېږي. که د غبرګون ښکاره کولو پرېکړه وکړي، نو یا وسله والې مبارزې له لارې مبارزه کوي او یا هم ولسي مبارزې له لارې مبارزې ته متې رابډوهي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زموږ د بحث موضوع له تشدده خالي مبارزه ده، دغه مبارزه لکه څنګه چې فکر کېږي، له ننګونو خالي نه ده، ستونزې او مشکلات لري. د جين شارپ په اند سياسي واک د وسايلو، نفوذ او فشارونو چې له صلاحيتونو، بنديزونو او معاوضې څخه عبارت دي، ټولګې ته ويل کېږي.

په ټولنه کې واک مختلفې سرچينې لري، چې شپږ يې له نورو مهمې دي:

مشروعيت: ولسونه هغه وخت د واکمنو حکم منلو ته تر هغه غاړه ږدي، تر کومه چې دوی ته واکمن مشروع ښکاري. نو ځکه مشروعيت د واک لومړۍ سرچينه ده. مشروعيت يو ذهني حالت دی، چې خلک غاړه ايښودلو ته اړ باسي. واکمن د مشروعيت د تر لاسه کولو لپاره بيلا بيلې لارې چارې لټوي، په ولسواکه نظامونو کې واکمن له ولسه د مشروعيت د تر لاسه کولو لپاره ټاکنې تر سره کوي. په شاهي نظام کې نوی واکمن بايد د بادشاه وارث وي، او دغه ميراث نوي واکمن ته مشروعيت ورکوي. فلکوريکې کيسې بيا مشروعيت له ځينې نورو ډولونه لکه د نوي پاچا د ټاکلو لپاره د پاچا پر سر د يوې ځانګړې مرغۍ کېناستل او له ورته نورو لارو چارو روايت کوي. هر

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه ځوک، چې مشروعیت تر لاسه کړي هغه په حقیقت کې د واک یوه سرچینه تر لاسه کړې وي.

بشري منابع: واکمن هغه وخت حکومت کولی شي، کله چې له دوي سره تړلي نور مسلکي خلک له حکومتي چارې ترسره کړې. واکمن په یوازې ځان د حکومت ټولې ورځنۍ چارې او مسؤلیتونه سر ته نه شي رسولی. بشري منابع هغو اشخاصو ته ویل کېږي، چې په بېلابېلو ادارو کې کار کوي د حکومت مشینري چلوي او د حکومت د تګلارو په پیاده کولو کې مرسته کوي.

واکمن اړ دی، چې د خلکو د ورځنیو اړتیاوو د پوره کولو او د حکومت د ورځنیو چارو تر سره کولو لپاره په بیلا بیلو ډګرونو کې د مسلکي او ارزول شویو افرادو یو لوی شمیر ته لاسرسی ولري. مسلکي افراد د واک یوه قوي سرچینه ده.

مهارتونه او پوهه: دا هغه مهارتونه دي، چې واکمن ورته د ورځنیو چارو د سر ته رسولو لپاره اړتیا لري او افرادیې عرضه کوي. هېڅ واکمن ټول مهارتونه نه لري او که افراد او اشخاص واکمن سره مرسته او همکاري ونه کړي، نو د حکومت چارې په ټپه دربږي. آن دیوه معمولي ترافیک کړنې د حکومت دمشینرۍ د څرخ د ګرځیدو لپاره

(c) ketabton.com: The Digital Library

اړيني دي او د نوموړي مهارت پياده کېدو ته اړتيا ليدل کېږي. دغه پوهاوی د حکومتدارۍ نه بيا تر امنيت، دفاع، کرنې، ښوونې او روزنې، ډيپلوماسۍ، مالي چارو او نورو ساحو پورې ټول په خپله لمن کې رانغاړي.

مادي وسايل: مادي وسايل واکمنو ته د حکومت د ماشينرۍ چلولو وړتيا ورکوي. واکمن جايدادونو، ملکيتونو، طبيعي منابعو، مالي منابعو، د تلو راتلو وسايلو ته لاس رسی لري. له دې پرته په يوه هېواد کې موجودې طبيعي زېرمې لکه کانونه، اوبه او نور هم د مادي وسايلو بېلګې دي.

د وسايلو په زياتېدو سره واک زياتېږي او په کمېدو سره يې واک کمېږي. په هره اندازه، چې مادي وسايل زيات وي په هماغه اندازه واک غښتلی وي، خو اړينه ده چې له دغو مادي وسايلو څخه په فني ډول ګټه واخيستل شي. د مادي سرچينو شته والی قوي مديريت او فني پوهې ته اړتيا لري. ډېری وختونه دغه مادي وسايل په خپله په ټولنه کې د لانجو او تاو تريخوالي لامل ګرځي. خو په ورته وخت کې مادي وسايل د واک له سترو سرچينو څخه يوه ګڼل کېږي. د مادي وسائلو د نه درلودلو په صورت کې واکمن او هم هيواد بيوزله وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نه لمس کېدونکي فکتورونه: عادتونه، رواجونه، رواني، کلتوري، مذهبي او نظرياتي افکار چې خلک واکمن ته په غاړه اېښودنه مجبوروي، هم د واک سرچينې دي. مذهب ډېرى وختونه خلک واکمنو ته په غاړه ايښودنې مجبوروي او که مذهب او کلتور د واکمنو په طرف وي واکمن په اسانۍ سره واک کارولی شي. په ډېرو هيوادونو کې د واکمنو د مشروعيت يوازينۍ سرچېنه مذهب وي او واکمن د مذهب په مټ خپل موجوديت توجيه کوي. دا يو تاريخي حقيقت دی چې ان په لوديځه نړۍ کې پخواني واکمنانو له مذهبي مشروعيت تر لاسه کولو وروسته سياسي مشروعيت تر لاسه کړی. جان لاک همدغه حقايق داسې بيان کړي: ((سياسي مشروعيت له مذهبي مشروعيت څخه سرچينه اخلي)).

جزا: خلک له قوانينو څخه د سر غړاوي په صورت کې د جزا له وېرې غاړه ږدي. د جزاګانو وېره په خپله له جزا څخه ډېره قوي ده او دغه وېره خلک غاړه ايښودلو ته مجبوروي. د دولت د نوي تعريف له مخې دولت هغه ارګان ته ويل کېږي، چې په خپله جغرافيه کې د زور کارولو صلاحيت لري، همدغه د زور کارونه او يا د زور د کارونې وېره ده، چې ډېرى وخت ولسونه دولت ته په غاړه ايښودنه مجبوروي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ولس ولې حکومت ته غاړه ږدي؟:

دغه پوښتنې ته د ځواب لپاره شايد د خلکو ذهنونو ته ډول ډول جوابونه ودرېږي. د ځينې خلک ذهن ته د ټولنيز تړون د دغه پوښتنې لامل په توګه ودرېږي. ټولنيز تړون د ټولنې د افرادو تر منځ يو ناويل شوی تړون دی، چې له مخې يې د ټولنې افراد د اخلاقي او سياسي مسوليت له مخې ګډه ټولنه رامنځته کوي. هوبس وايي چې انسانان د خپل فطرت له مخې د خپل ځان د ګټې په لټه کې دي. دوی ځکه يو حاکم يا واکمن ته غاړه ږدي، چې په غاړه ايښودنه کې د دوی ګټې خوندي وي او دوی په ټولنه کې د اوسېدو وړتيا پيدا کوي. ټولنيز قرارداد دوه ټکي روښانه کوي. لومړی دا چې افراد چې د state of Nature په وخت کې کوم واکونه درلوده او ديو او بل پر خلاف يې کارول هغه له لاسه ورکوي. دويم دا

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې دوی دغه واک یو شخص یا د افرادو یوې ډلې ته ورکوي.

روسو ټولنیز قرارداد د حکومت رامنځته کېدو سره تړي. نوموړی وایي وروسته چې انساني نفوس زیات شو د انساني اړتیاو پوره کولو لپاره وسایلو هم تغییر وموند. دا هغه مهال و چې خلکو په ورو ورو کتلو او فامیلونو کې ژوند کول پیل کړل. دغه وخت د شخصي شتمنۍ درلودلو اړتیا پیدا شوه او همدغه د شخصي شتمنیو د خوندیتوب د تضمین د رامنځته کېدو اړتیا احساس کړه او دوی ددغه خوندیتوب د تضمینولو په خاطر حکومت د یوې وسیلې په توګه رامنځته کېدل اړین ګڼل. له دې امله حکومت د خلکو د شخصي شتمنیو د خوندیتوب د تضمینولو په خاطر دخلکو تر منځ د یو ټولنیز قرارداد په پایله کې رامنځته شو.

ټولنیز قرارداد په اړه روسو وایي په ټولیزه توګه د افرادو له خوا د انفرادي حقونو او ازادیو لاس په سر کېدل او دغه حقونه یو

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوی شخص ته لېږدول دي. د ټولنيز عدالت دغه نمونه د دوه اړخيزو مسوليتونو، چې په کې واکمن د افرادو ښو ته ژمن وي او هر يو فرد د نورو افرادو ښو ته ژمن وي ويل کېږي، روسو وايې چې حکومت ته غاړه ايښودل د انفرادي او ټولنيزو ګټو د ترلاسه کولو په خاطر ترسره کېږي.

روسو state of Nature ته د روسوله ييز حالت په ستر ګه ګوري او وايي چې دغه مهال افرادو انفرادي ژوندل کولو، دغه وخت د انسانانو نفوس کم و، نو ځکه په طبعيت کې د شيانو کثرت و. دغه مهال خلک ډېر کم د يو بل سره مخامخېدل او له دغه امله د انسانانو ترمنځ د ټکر چانس ډېر کم وو. روسو وايي چې انسانانو دغه وخت په ازادانه توګه هغه څه ترسره کول، چې دوی يې کول غوښتل.

جان لاک بيا د state of Nature په اړه وايي چې دغه د جګړې حالت نه دی، چې په کوم کې خلک د يو بل په حقونو تېری کوي، بلکې افراد خپل پلانونه په داسې توګه

(c) ketabton.com: The Digital Library

عملي کوي. چې نورو ته يې زيان ونه رسېږي. هوبس ته د جان لاک او روسو برخلاف state of Nature د يوې دوامدارې جګړې حالت ښکاري په کوم کې چې خلکو د يوبل سره په دوامداره توګه ښکرې اړم کړي وي.

حکومت او واکمنو ته غاړه اېښودنه د حکومت د دوام لپاره يو مهم فکتور دی، ډاکټر جين شارپ وايي: د ولس لخوا له غاړه اېښودنې پرته حکومت دوام نه شي کولای او دا ځکه چې که ولس حکومت ته غاړه کېنږدي او خبره يې ونه مني، نو حکومت دوام نه شي کولی، له ټولنيز تړون پرته په ټولنه کې يو ډول مري او غير مري رواني او مادی فکتورونه موجود دی، دغه فکتورونه ددې لامل ګرځي، چې ولس او يا افراد واکمنو ته غاړه کېږدي. دغه فکتورونه په بېلابېلو ټولنو کې توپير کوي. د ټولنې سياسي، اقتصادي او ټولنيز حالات ددغه فکتورونو په ټاکلو کې رول لري. ولسي مبارزه په

(c) ketabton.com: The Digital Library

همدغـه فلسـفه ولاړه ده او همـدا لامـل دی، چـې پـه ولسـي مبارزو کـې ولـس ځـکـه هـدف ګرځـول کېږي، چـې ولـس لـه حکومته مخ واړوي، نو حکومت دوام نه شي کولای.

ولسي مبارزين اړ دي، چې همدغه لاملونه، کوم چې د ولـس د غاړې ايښـودنې لامـل ګرځـي وپيژنـي. ددغـه لاملونو پـه اړه پوهاوی ددې باعث ګرځي، چې مبـارزين د خلکـو وفـاداري له حکومت څخه خپل طرف ته راجلب کړي.

عـادت: لـه وړو کتوبـه خلکـو د غـاړه ايښـودنې عـادت اخيسـتی وي چې دغه عادت د وخت په تېرېدو سره وده کـوي. مـوږ پـه ټولنه کـې د مشـرانو، مـور، پـلار، د مشـرانو وروڼـو او خـوېندو اوامـرو تـه غـاړه ږدو. دغـه غـاړه ايښـودنه ددې لامـل ګرځـي، چې موږ له حکـومت څخـه فرمـانبرداري کـوو. اکثـره وختونـه آن علامـې مـوږ مجبـوري چـې غـاړه کېږدو. د بيلګـې پـه توګـه کله چې موږ د STOP نښه ګورو، ودرېږو. او يا سره ترافيکـي

(c) ketabton.com: The Digital Library

نښنه ګورو دريږو نو ځکه ډېر خلک د غاړه ايښودنې د عادت له مخې بيا حکومت ته هم غاړه نږدي.

شخصي ګټه: ډېر وختونه ولسونه له ديکتاتورانو او مستبدو رژيمونو څخه کرکه کوي، خو نور خلک بيا له دې امله چې شخصي، سمتي او يا تنظيمي ګټې يې په دغه ډول رژيمونو کې خوندي وي، له هغوی څخه ملاتړ کوي. بناً دغه ګټې ددې لامل ګرځي چې دغه ډول خلک هغوي حکومتونو ته غاړه ږدي.

د جزا ويره: اکثره خلک له دې امله چې که له واکمنو څخه سرغړونه وکړي بنايي جزا ورکړل شي، بندي شي، له مالي او مادي حقونو محروم شي واکمنو ته غاړه ږدي. ډېر وختونه مستبد رژيمونه هغه خلک له دندو محروموي، چې دوی ته غاړه نه ږدي. دا، چې يوازې دولت د زور کارونې واک لري دغه فکتور ولسونه دولت ته په غاړه ايښودنو مجبوروي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بې تفاوتي: په ټولنه کې ډېر داسې خلک موجود دي، چې د حالاتو پر وړاندې بې تفاوته وي. فکر کوي هغه چې د استبداد په وړاندې دریدل یوه ستره ننګونه ده او هغه خلک چې دغه ډول فکر لري د استبداد پر وړاندې اکثر وختونه بې تفاوته پاتې کیږي او د دوی بې تفاوتي د دې لامل ګرځي چې مستبد واکمن خپل واک ته دوام ورکړي. د ولسي مبارزې یوه موخه د حالاتو پر وړاندې د بې تفاوته خلکو متحرک کول دي. بې تفاوتي یوه ستره ستونزه ده، که په ټولنه کې بې تفاوتي له منځه ولاړه شي شاید ډېری ناخوالې له منځه ولاړې شي او واکمن پر ولسونو د ځان او خپلې ارادې تپلو چانس له لاسه ورکړي.

پر ځان د باور نه موجودیت: ډېر وختونه چې کله عادي ولس ته په حکومتي چارو کې ونډه ور نه کړل شي، ولسونه بیا د ضعف او ناتوانۍ احساس کوي، دوی بیا فکر کوي چې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

هیڅ کار ورتیا نه لري او حکومت د هر څه مسؤلیت پر غاړه لري، پر ځان دغه بې باوري د خلکو د بې تفاوتۍ او بالاخره د مستبد واک د دوام لامل ګرځي. کله چې د بدلون د راوستلو د ورتیا نه درلودلو ذهنیت ته په ټولنه کې بدلون ورکړی شي. او خلک فکر وکړي، چې دوي هر ډول بدلون راوستلی شي، یوازې دغه وخت په ټولنه کې د مثبتو بدلونونو رامنځته کېدو طمعه کېدای شي. زموږ په ټولنه کې پر ځان ناباوري د شته بدمرغیو له سترو لاملونو څخه ګڼل کېږي. ولس د هر ډول اقتصادي، سیاسي او ټولنیز بدلونو راوستلو لپاره حکومت ته ګوري، دوی په دې اند دي چې هر ډول بدلون باید حکومت راولي او د بدلون راوستلو لپاره پر ځان باور نه لري. په ټوله کې دغه ذهنیت ددې لامل شوی، چې ټولنه په ستونزو کې ښکېله شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ناکامۍ وېره: کله چې خلک نورې مبارزې وګوري چې ناکامېږي، دوی هم مبارزه کولو ته زړه نه ښه کوي، دوی فکر کوي چې څه تغییر نه شي کولی، نو ځکه بر حاله واکمن ور ته ښه ښکاري او د هغه ملاتړ ته دوام ور کوي.

اخلاقي مسوولیت: ډېر خلک ځکه واکمنو ته غاړه ږدي، چې دوی فکر کوي واکمنو ته غاړه اېښودنه د دوی دیني او اخلاقي مسؤلیت دی. له دې بر علاوه خلک فکر کوي، چې که موجود واکمن لرې شي، نو نوی واکمن به په ټولنه کې د ګډوډۍ لامل وګرځي. ځکه دوی فکر کوي چې د موجود واکمن د واک دوام په ټولنه کې د نظم مانا لري او له دې امله دوی دغه واکمن ته غاړه ږدي. چارواکي هم له دغه مفکورې استفاده کوي تر څو د دوي پر خلاف مزاحمت را پیدا نه شي، کله چې خوشال خان د مغلو پر خلاف مبارزه کوله ، مغلو ځینې خلک چې نیمچه ملایان په کې هم وو، خوشال خان پر خلاف راپاڅول

.دغو خلکو به د خوشال خان خلاف کولو او ویل به یې چې مغل اولولامر دي او د اسلام له نظره باید رعایا اولولامرو ته غاړه کېږدي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوشال خان به دغه خلکو ته په ځواب کې ویل چې مغل ظالمان دي او په اسلام کې ظالمانو ته غاړه ایښودنه ناروا ده. خوشال خان به دوی ته ویل:

اطاعت د اولوالامر ځکه نه کړم

خلیفه د زمانې په زړه کافر دی

د خوشال خان مخالفینو د خوشال خان سره مخالفت کول د مذهب پر اساس توجیه کول، نو خوشال خان هم اړ و، چې د خپلې مبارزې لپاره مذهبي دلیل پیدا کړي. خوشال خان دغه کار کښې تر یوه بریده بریالی و.

له واکمن سره رواني اړیکې: کوم شخص چې په واک کې وي، له هغه سره د خلکو یو ډول رواني تړاو رامنځته کېږي او خلک یې په خفګان ځورېږي، دغه رواني تړاو د دې لامل ګرځي، چې ولس له واکمنو ملاتړ وکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مافوق الانساني حیثیت: هغه څوک چې په واک کې وي د نورو انسانانو په پرتله داوچت مقام لرونکي ښکاري. په ځینې کلتورونو کې پاچا ولس ته د خدای سیوری ښکاري. له دغه امله ولس له پاچا څخه ملاتړ کوي.

نور خلک چې څه کوي؟: ولس ډېر وخت هغه څه کوي، چې اکثریت یې کوي، (د ړندو په بازار چې وربرابر شې، ته هم یوه سترګه پټوه) خلک همدغه شان کوي او له واکمنه ملاتړ کوي. ددې مانا دا ده، چې دغه ډول خلک د ښو او بدو په اړه خپل تحلیل نلري بس هغه څه کوي، چې نور خلک یې کوي او دا کار د ټولنې او هېواد لپاره ډېر بد عواقب لري.

د غاړه ایښودنې لاملونو باندې پوهېدل ځکه اړین دي، چې کله مبارزین په دغه لاملونو پوه شي، بیا د موجودو واکمنو څخه خلک مبارزې ته د راړولو لپاره لارې چارې او دلایل پیدا کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

څلورم څپرکی

د ولسي مبارزي تاکتیکونه :

د ولسي مبارزې ټول ډولونه (له تشدده خالي احتجاج، دا ړ ایستلو لارې چارې او د ولسي مبارزې طریقې) له هغه کلتور سره ژور تړاو لري، چې یوه مبارزه په کې تر سره کېږي.

سیاسي، ټولنیز، اقتصادي او جغرافیایي حالت په ولسي مبارزو کې کارېدونکې طریقې او تاکتیکونه ټاکي. د ولسی مبارزی تاکتیکونه باید د پراخه ستراټیژۍ یوه برخه وي، تاکتیکونه په یوازی ځان شاید دهېڅ رنځ دوا نه شي. ولې د ولسي مبارزې د پراخه ستراتیژي یوه قوي برخه ده.

جین شارپ په بیلابیلو مبارزو کې تر سره شوې طریقې په ۱۹۸ تاکتیکونو کې خلاصه کړي دي. له دې پرته ځینې نورو پوهانو د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ولسي مبارزې د سر ته رسولو لپاره بيا د دوی د کلتور او ټولنې د حقايقو په نظر کې نيولو سره سم ډول ډول لارې چارې وړاندې کړې دي. دغه لارو چارو ته تاکتيکونه ويل کېږي.

تاکتيکونه هغه کړنواو يا مانورونو ته ويل کېږي، چې موخه يې په يوه مبارزه کې د کاميابۍ لاسته راوړل وي، تاکتيکونه د مبارزې پر مهال منظمو لنډمهاله کړنو ته ويل کېږي. جين شارپ له ولسي مبارزې سره تړلي تاکتيکونه په لاندې ډول په درې ډلګيو وېشلي.

۱ : هڅول، نيوکه او احتجاج کول.

۲ : همکاري نه کول.

۳ : سوله ييزه مداخله او اخلال رامنځته کول.

هڅولو، نيوکې او احتجاج کولو ډله کې هغه طريقې شاملې دي، چې سمبوليکه بڼه لري. د دغه طريقو موخه د مخالفينو، عام ولس او د متاثرينو تر اغېز لاندې راوستل دي. عموماً د تاکتيکونو دغه ډله لومړنی قدم او د مبارزې نورو لارو چارو ته زمينه برابروي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د همکاري نه کولو په لارو چارو کې مبارزين هغه همکاري نه کوي، چې دوی يې په عادي حالت کې له مبارزې وړاندې له مخالف اړخ سره لري او يا هم په ټولنيزو، اقتصادي او سياسي ډګرونو کې د اړينو نويو همکاريو له کولو څخه ډډه کوي.

د سوله ييزې مداخلې او اخلال رامنځته کولو په طريقو کې هغه لارې چارې شاملې دي. چې مبارزين په کې مخکې تر مخکې په موجودو تګلارو، اړيکو، ادارو او رواجونو کې لاس وهنه کوي او اخلال په کې رامنځته کوي. د جين شارپ له تاکتيکونو يې ځينې په لاندې ډول دي.

- ولسي تعزيرونه
- ديوې موضوع په مخالفت او يا ملاتړ کې اړونده اړخ ته ليکونه ليږل
- د سازمانونو او ادارو له خوا اعلاميې خپرول
- لاسليک شوې ولسي اعلاميې
- د افرادو او ادارو له خوا ديو چا د سمبوليکې محاکمې اعلانول

(c) ketabton.com: The Digital Library

- دلیک له لارې دیو لوی شمېر خلکو له خوا دیوې غوښتنې مطرح کول
- شعارونه، کاریکاتورونه او سمبولونه جوړول
- بنرونه، پوسترې، او په دیوالونو لیکنې
- کتابونه، پمفلیټونه او کېستې (پېټې) خپرول
- ورځپاڼې او ژورنالونه
- راډیو او تلویزیونونه
- په هوا او په ځمکه لیکل کول
- پلاوی لیږل
- نمونه یي مډالونه ورکول
- دګروپ په بڼه دیوې موضوع لپاره ملاتړ ترلاسه کول (لابي کول)
- یوې ودانۍ ته دودانۍ له ظرفیته دزیاتو خلکو ورننوتل
- نمونه یي ټاکنې کول
- دبیرغونو او سمبولونو راځړول او له ځان سره یې لیږدول
- دسمبولونو کارول / اغوستل

(c) ketabton.com: The Digital Library

- دوعاګانې او عبادت کول
- د سمبولیکه شیانو رسمول
- دانځورونو ښودل / لېږدول
- د خپل جایدادونوله مینځه وړل
- سمبولیکي رڼاګانې کول/سمبولیکې روښنايي
- دانځورونو او ګوډاګیانو ښودل
- داحتجاج په توګه ځان په ځانګړیو رنګونو رنګول
- نوې نښې او نومونه رامینځته کول
- سمبولیکي نعرې وهل
- اعتصاب / دندې او نور مستردول
- ځانګړی ګروپ او اشخاصو ته بې ادبه اشارې کول
- چارواکو ته په لوی شمیر کې ورتلل
- چارواکي ځورول
- همدردۍ ګروپونه جوړول
- ناستې کول
- ډرامې او موسیقي غږول

(c) ketabton.com: The Digital Library

- سندرې ویل
- مارشونه کول
- رسم ګذشت کول
- مذهبي غونډې کول
- اوږد سفر کول – مذهبي سفر کول
- د ستر قطار په بڼه موټرې یو طرف ته بېول
- سیاسي ویرونه کول
- نمونه یي جنازې کول
- نمایشي جنازې کول
- د ملاتړ یا احتجاج غونډې کول
- احتجاجي غونډې کول
- احتجاجي وتل
- چوپتیا غوره کول
- حکومت نه د القابو بیرته ستنول
- مخ اړول
- ټولنیز پرېکون

(c) ketabton.com: The Digital Library

- انتخابي ټولنيز پرېکون
- د خبرو بندول
- د ټولنيزو او سپورټي فعاليتونو ځنډول
- ټولنيزو مسايلو سره پرېکون کول
- د محصلينو له خوا احتجاج کول
- ټولنيزه غاړه نه اېښنودنه
- له ټولنيزو ادارو دخپل غړيتوب بېرته اخيستل
- د مبارزينو له خوا په کورونو کې ناسته کول
- بشپړ انفرادي پرېکون کول
- د کارګرانو تېښته
- پناه ګاه/ پټنځای
- ټولنيز غيابت
- هجرت کول
- د مستهلکينو له خوا پرېکون کول
- د هغه موادونه کارونه چې پرېکون ورسره شوی
- لګښت کمول

(c) ketabton.com: The Digital Library

- دکورونو د کرایو نه ورکول
- په کرایه نیولو څخه انکار کول
- په ملي کچه د مستهلکېنو پرېکون کول
- په نړېواله کچه د مستهلیکېنو له خوا پرېکون کول
- د کارګرانو له خوا پرېکون کول
- د تولید کوونکو له خوا پرېکون کول
- د عرضه کوونکو پرېکون کول
- د سوداګرو پرېکون کول
- د جایدادونو له پیریدلو انکار
- ځانونه په کورونو کې بندول
- له صنعتي کمک څخه ملاتړ کول
- د تجارانو له خوا عمومي اعتصاب کول
- په ډله ییزه توګه له بانکونو خپلې روپۍ راویستل
- دقسطونو او باقیاتو له ورکړې انکار کول
- د قرضونو او بانکي سودونو له ورکړې انکار کول
- د حکومتي روپیو له اخېستلو انکار کول

(c) ketabton.com: The Digital Library

- دسوداګرۍ پر مالونو بنديز لګول
- په تور لست کې د تجارانو شاملول
- پر نړيوالو سوداګرو بنديز لګول
- د نړيوالو پېريدونکو له خوا بنديز لګول
- نړيوال تجارتي بنديز نافذول
- احتجاجي اعتصاب کول
- د بزګرانو له خوا اعتصاب کول
- د کروندګرو له خوا اعتصاب کول
- د بنديانو لخوا اعتصاب
- مسلکي اعتصاب
- پراخه لاريون
- دناروغۍ په پلمه کارونو ته نه تلل
- په احتجاجي ډول د دندو پرېښودل
- محدود احتجاج کول
- انتخابي احتجاج کول
- هر اړخيز احتجاج کول

(c) ketabton.com: The Digital Library

- عمومي احتجاج کول
- هرتال (اعتصاب) کول
- اقتصادي رکود
- د وفاداريو ځنډول او يا بېرته اخيستل
- د ولسي ملاتړ ځنډول
- مقاومت هڅوونکي ويناوې او ادبيات کارول
- له قانون جوړوونکو ادارو سره پرېکون کول
- له ټاکنو سره پرېکون کول
- له حکومتي دندو سره پرېکون کول
- له حکومتي ادارو سره پرېکون کول
- له دولتي تعليمي ادارو سره د همکارۍ پرېکون کول
- له حکومتي دندو او مقامونو سره پرېکون کول
- د حکومت ملاتړو ادارو سره پرېکون کول
- د اجرايوي چارواکو له ملاتړ څخه انکار کول
- د رسنيو او دلوحو لرې کول
- د ټاکل شويو چارواکو له منلو انکار کول

(c) ketabton.com: The Digital Library

- زړه نازړه توب او غاړه نه اېښودنه
- د مخامخ څارونکي په نه موجوديت کې زړه نازړه غاړه اېښودنه
- ولسي غاړه نه اېښودنه
- غير مستقيم غاړه نه اېښودنه
- ديوې غونډې له خپرېدو انکار کول
- ناستې کول
- د مکلفيت دورې له تېرولو سرغړونه کول او نورو مسلکونو ته تلل
- پټېدل، تښتېدل او کاذبه پېژندګلوي
- ناروا قوانينو ته ولسي غاړه نه اېښودل
- د حکومت د ځانګړو مرستو له منلو انکار کول
- د قوماندې او مالوماتو د وسايلو بندول
- عمومي اداري نه همکاري کول
- قضايي نه همکاري کول
- داجرائيه مامورينو له خوا اراداتاً نه همکاري کول

(c) ketabton.com: The Digital Library

- د حکومت جوړونکو اجزاو له خوا نه همکاري کول
- په ډیپلوماتیکو او نورو استازولیو کې بدلون راوستل
- د ډیپلوماتیکو غونډو فسخ او وروسته کول
- د ډیپلوماتیک رسمیت پېژندلو تعلیق
- د ډیپلوماتیکو اړیکو سختول
- د نړیوالو ادارو له غړیتوبه وتل
- په نړیوالو ادارو کې له غړیتوبه انکار
- له نړیوالو ادارو او سازمانونو وتل
- روژه نیول
  - د ذهني فشار رامنځته کولو لپاره روژه نیول
  - دلوږې یا د نه خوړلو اعتصاب
- سر چپه محاکمې دایرول
- له تشدده خالي وېرول
- احتیجاجي دربدنې
- له تشدده خالي برید کول
- له تشدده خالي اشغال

(c) ketabton.com: The Digital Library

- نوې ټولنیزې کړنې رامنځته کول
- متبادلې ټولنیزې ادارې رامنځته کول
- متبادل افهام او تفهیم رامنځته کول
- له زور زیاتي پر ته د یو ځای اشغال
- له بندیزونو سرغړاوی
- ډمپینګ (ځینې سوداګر ځانګړي توکي په ډېره لویه کچه مارکېټ ته راوړي، چې دغه کار په مارکېټ کې د یاد توکي د نرخ د لوېدو لامل ګرځي. په پایله کې یې نور تجاران مجبوربږي، چې خپل توکي ارزان وپلوري او په پایله کې نور دکانداران تاوان کوي.)
- متبادل بازارونه رامنځته کول
- متبادل ټرانسپورټ رامنځته کول
- متبادلې اقتصادي ادارې رامنځته کول
- په ادارو کې ازدحام
- د پټو اجنټانو ښکاره کول
- زندانونو ته د تللو هڅه

(c) ketabton.com: The Digital Library

- د (بېطرفه) قوانينو ولسي عدم اطاعت: قوانينو ته غاړه نه ايښودنه
- متوازن حکومت رامنځته کول
- متوازني اداري رامنځته کول

(c) ketabton.com: The Digital Library

په افغانستان کې د ولسي مبارزې ځينې تاکتيکونه

ولسي مبارزين بايد د هغه ځاى، چې مبارزه پکې رامنځته کېږي د هغه اقتصادي، سياسي، مذهبي او ټولنيز چاپېريال په نظر کې نيولو سره د مبارزې د پر مخ بېولو لارې چارې ترتيب او وضع کړي. هره مبارزه خپل ځانګړى چاپېريال لري او که دغه چاپېريال په پام کې ونه نيول شي او مبارزه تر سره شي، نو نه يوازې دا چې مبارزه به بريالۍ نه شي، بلکې مبارزين به له سختو ستونزو سره مخ شي، د دغه ډول مبارزو تر سره کول په ټولنه کې د نورو زياتو خرابيو لامل ګرځي.

د افغانستان ځانګړى اقتصادي، سياسي، مذهبي او ټولنيز چاپېريال ددې غوښتنه کوي، چې مبارزين د تاکتيکونو د غوره کولو پر مهال بايد د ټولنې د شرايطو او حالاتو سربېره د خلکو د پوهاوي کچې ته هم پام وکړي. ده موجودو حالاتو په رڼا کې بايد مبارزين د مبارزې لپاره ستراتيژي او د ستراتېژۍ د يوې برخې په توګه له هغه تاکتيکونو ګټه واخلي، چې مخالف طرف د خپل موقف پرېښودلو ته اړباسي او له نورو تاکتيکونو ډېر ګټور وي. تاکتيکونه بايد داسې وي، چې مبارزينو ته يې تر سره کول اسانه وي. دلته يو لړ هغه تاکتيکونه چې په

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغاني ټولنه کې پياده شوي او اوس هم د پياده کېدو وړ تيا لري، څېړل کېږي. خو د دې مانا دا نه ده، چې په افغاني ټولنه کې يوازې همدغه تاکتيکونه د پياده کېدو وړ او نور تاکتيکونه نه شته او يا دا چې په راتلونکي کې نور تاکتيکونه نه شي راپيدا کېداى. تاکتيکونه هر وخت شايد تغير وکړي، موثريت يې کم يا زيات شي او نوي تاکتيکونه له وړاندې نه د موجوده تاکتيکونو ځاى ونيسي.

جرګه: جرګه شايد له يو تاکتيک څخه ستره وي. جرګه د نورو تاکتيکونو برابرولو ته لاره اواروي. جرګه يو ګټور افغاني تاکتيک دى او په ولسي مبارزه کې ډېره استفاده ترې کېداى شي. د ديني عالمانو او قومي مشرانو پرېکړې ډېرې ګټورې وي. د دوى ملاتړ او يا مخالفت ژور بدلون رامنځته کولاى شي، د جرګې پرېکړې د ژورو ټولنيزو او سياسي بدلونونو لامل ګرځي.

تقريرونه: مبارزين کولاى شي له دغه تاکتيک څخه استفاده وکړي، تقريرونه عموماً د يوې ځانګړې موخې د تر لاسه کولو په خاطر د هغو خلکو له خوا تر سره کېږي چې په ټولنه کې مؤثر وي او ديني يا دنياوي پوهه ولري.

د موازي ادارو جوړول: له دولت سره موازي ادارې جوړول هم د ولسي مبارزې يو ګټور تاکتيک دى. له دې تاکتيک نه د ۱۹۸۰ يمې

(c) ketabton.com: The Digital Library

لسیزې په وروستیو کې پېښبور میشتو مجاهدینو ډلو استفاده وکړه او په پېښبور کې یې یو جلا وطنه عبوري حکومت را منځته کړ.

که څه هم د دغه حکومت جوړېدل تر ډېره بریده یوه ناکامه تجربه وه، خو دغه تجربه د ولسي مبارزې یوه بڼه بېلګه ده. که له ملي کچې راتېر شو، نو دا تاکتیک د ولسوالۍ او ولایت په کچه هم کارېدای شي.

لیکونه لیږدول : مبارزین خپلې غوښتنې اړونده مرجع ته د یو لیک په بڼه لیکي او د ولس له خوا لاسلیکېږي، څومره چې لاسلیکونه زیات وي، په هماغه اندازه د لیک مؤثریت زیاتېږي. ځینې وختونه لیک د مدني ټولنې له خوا لیکل کېږي او له اړوند مرجع څخه په کې خپلې غوښتنې مطرح کېږي.

شعارونــــه، کاریکاتـــورونه او سمبولونه: شعارونه، کاریکاتورونه او سمبولونه ځینې وخت په پټه لیکل کېږي، خو که موضوع ډېره جدي او خطرناکه نه وي، نو بیا په ډېر کم وخت کې ددغه تاکتیک له لارې ډېرو خلکو ته پیغام رسول کېږي. په ځینو موارد و کې دیو چا کاریکاتور رسمول کېدای شي اخلاقاً بد وګڼل شي، خو بیا هم په افغانستان کې له دغه تاکتیکه ګټه پورته کېږي.

بېنرونه، پوسترونه او لیکل شوي پیغامونه کارول : له دې لارې په کم وخت کې زیاتو خلکو ته پیغام رسول کېږي. مبارزین کولای شي، چې له

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغو تاکتیکونو څخه په اسانۍ سره ګټه واخلي. که چېرې هدف لوستو کسانو ته د پیغام رسول وي، نو په دې صورت کې دغه تکتیک ډېر ګټور دی.

راډیو، تلویزیون او ورځپاڼې کارول : دغه درې واړه تاکتیکونه د مبارزینو لپاره موثرې وسیلې دي، خو په افغانستان کې راډیو د پیغام رسولو تر ټولو مؤثره وسیله ده، چې لوستي او نا لوستي خلک ټول ور څخه په اسانۍ ګټه اخیستلای شي.

ټولنیزې رسنۍ کارول : که څه هم په افغانستان کې د انټرنیټ کارول کم دي، خو اکثره لوستي ځوانان، د مدني ټولنو غړي او دولتي چارواکي فېسبوک، ټویټر او نورو ټولنیزو رسنیو ته لاسرسی لري، له دې امله ټولنیزې رسنۍ لوستو ځوانانو ته د پیغام رسولو ښه وسیله ده.

ډله ییز بریښنالیکونه لیږدول:

په اوسني عصر کې مبارزین ډیر وخت د ګروپي بریښنالیک له لارې خپله غوښتنه ډیرو خلکو ته رسوي او له هغو د اقدام کولو غوښتنه کوې. دغه تاکتیک په افغانستان کې هم په رواجیدو دی. موثر تاکتیک دی .

ګرځنده تلېفون: د دې وسیلې له لارې نه یوازې خلکو ته د خبرو کولو له لارې پیغام رسولی شو، بلکې د ګرځنده تلیفون پیغام کولای

(c) ketabton.com: The Digital Library

شي په لږ وخت کې ډېرو خلکو ته د مبارزې اهداف ورسوي. افغانستان کې د نفوسو یوه ستره فیصدي ګرځنده تلیفونونه لري. ګرځنده تلیفون په اوسني وخت کې د پېغام د لېږد یوه ګټوره وسیله ده.

د بیرغونو او ځانګړو رنګونو لرونکې جامې: دغه تاکتیک د احتجاجي مبارزو پر مهال مبارزین له واکمنانو سره د مخالفت او ځینې وختونه د یوې تګلارې څخه د ملاتړ په وخت کې کاروي.

د ګوډاګي جوړول: دغه تاکتیک د اشخاصو پر خلاف مبارزو کې ډېر کارول کېږي. ځینې وختونه د هغه شخص ګوډاګی سوځول کېږي چې پر ضد یې احتجاج کېږي.

د ترانو ویل: د مبارزو پر ملاتړ او د مخالف په مخالفت کې ترانې او شعارونه ویل هم یو تاکتیک دی.

مارش کول: د مخالف پر خلاف یا د ځانګړو اهدافو د تر لاسه کولو په خاطر مارشونه کېږي.

ناستې: مبارزین په یو ځای کې خېمې لګوي او یا هم تر شنه اسمان لاندې کېني، ټوله ورځ تېروي او ځینې وختونه شپې هم تېروي، چار چاپېره بینرونه لګوي، رسنۍ هم رابلل کېږي، چې پېښه منعکس کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له غونډو وتل: دا ډول پېښې اکثره وخت په رسمي مجلسونو کې تر سره کېږي. له غونډې وتونکي هغه وخت غونډه پرېږدي، چې له پرېکړو سره مخالف وي.

خاموشي: په دغه تاکتیک کې مبارزین د مالوم وخت لپاره د یوې ځانګړې موخې په خاطر سکوت اختیار وي او خبرې نه کوي.

احتجاجي غونډې: په دغه ډول غونډو کې مبارزین په یو ځای کې راټولېږي او د مخالف هغه کړنې غندي، چې دوی یې پر خلاف مبارزه کوي. د احتجاجي غونډو ډولونه تغیر کوي. ځینې وختونه مبارزین له ځانه سره بېنرونه او بیرغونه لېږدوي او ځینې نور وختونه بیا د مخالف ګوډاګي سوځوي.

د دندو پرېښودل: که مبارزه د ټولنې د یو ځانګړي مشر له خوا وي او دغه مشر په یوه ځانګړې اداره کې کار کوي، نو د کارکوونکو له خوا په ټولیز ډول د خپلو دندو پرېښودل هم پر مخالف فشار واردوي او د دوی د غوښتنو منلو ته یې اړ باسي.

تحریمول: د دغه تاکتیک بېلګه د ژورنالستانو له خوا د یوې ادارې تحریمول او د هغوی د کړنو د راپور نه ورکول دي. د ژورنالستانو له خوا د یوې ادارې تحریم د دې لامل ګرځي، چې اداره د دوی غوښتنې ومني.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ديوې فابريکې يا هېواد محصولات نه اخيستل: دغه کار يو مؤثر اقتصادي تاکتيک دی، چې مخالف لوري ته زيات اقتصادي زيان ور اړوي. د بېلګې په توګه که افغانان د هغو هېوادونو د محصولاتو له اخېستلو ډډه وکړي، چې په افغانستان کې لاس وهنه کوي،دا کار به ددې لامل شي، چې دغه هيوادونه په اقتصادي ډګر کې زيان ومومي او په افغانستان کې په خپله تګلاره له سره غور وکړي.

مظاهرې او لاريونونه: دغه تاکتيک په دې وروستيو کې په افغانستان کې ډېر رواج موندلی. ځای پر ځای خلک د خپلو حقونو د لاسته راوړلو په خاطر مظاهرې کوي، خو که مظاهرې سمې منظمې نه شي او خلکو ته سم پوهاوی ورنه کړل شي، نو د دې امکان شته چې مظاهرې په تاوتريخوالي واوړي او د مبارزې د کمزورۍ لامل شي.

پرېکوون: ځينې وختونه خلک له مخالفينو سره پرېکون اعلانوي، هر ډول اړيکې ورسره پرېکوي. پرېکون هم په زياتو ځايونو کې موثر تمام شوی او مخالفين يې د مبارزې پر وړاندې مات کړي.

له بانکونو خپلې ټولې روپۍ راويستل: دا هم ډېر موثر تاکتيک دی، په تېره بيا په هغه وخت چې مخالف لوری دولت وي. دا تاکتيک پر حکومت قوي اقتصادي فشار راوړي، خو د موثريت لپاره يې اړينه ده، چې دا تاکتيک په ټوليزه توګه ترسره شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بېلونو او پورونو نه ورکول: په دغه تاکتیک کې ولس د اوبو او یا برېښنا بېل نه ورکوي، د بانکونو د پورونو له ورکولو ډډه کېږي، خو شرط دا دی چې دغه تاکتیک د ولس له خوا په ټولیزه توګه تر سره شي. په دې تاکتیک کې حکومت ته د مالیې له ورکولو څخه انکار هم شامل دی.

دولتي ودانیو ته د هغوی له ظرفیت څخه په زیاته اندازه ورننوتل: په دغه تاکتیک کې خلک دولتي ودانیو ته له ظرفیت نه په زیاته اندازه ورننوځي چې له امله یې هلته موجود دولتي مامورین له ذهني فشار سره مخ کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځيني هغه تاکتيکونه چې په بېلابېلو هېوادونو کې د اختلاس پرخلاف ترې په ولسي مبارزو کې کار اخيستل شوی

په دې وروستيو کلونو کې اختلاس يوه ستره نړيواله موضوع ګرځېدلې، په لکونو انسانان په بېلابېلو ټولنو کې په يو نه يو ډول د اختلاس له امله په يو او يا بل ډول زيانمنېږي. اختلاس د نورو انسانانو په حقونو تېری دی، نو ځکه د اختلاس پر وړاندې مبارزه کول د بشري حقونو د تحقق لپاره مبارزه ګڼل کېږي. ولسي مبارزې تل د عدالت د رامنځته کېدو او د بشري حقونو د خونديتوب او تحقق لپاره ترسره کېږي، نو ځکه د اختلاس پر وړاندې هم ولسي مبارزه ديوې قوي وسيلې په توګه په بېلابېلو ټولنو کې کارول شوې ده.

د هند يوې ډلې مبارزينو په خپل هېواد کې د اختلاس پر وړاندې مبارزه کې يوه نوې طريقه کارولې ده، دغه مبارزينو د هند جعلي بانکنوټونو چاپ اود خلکو او په ځانګړې توګه د مبارزينو تر منځ وېشل، کله چې به کوم چارواکي د چا کار نه کولو او يا به يې ترې

(c) ketabton.com: The Digital Library

رشوت غوښتلو نو خلکو له دغه نوټونو چې په پراخه کچه وېشل شوي وو يو نوټ ورکولو، خو وړاندې له دې چې دغه نوټونه ووېشل شي په اړه يې پراخه عامه پوهاوی شوی و. مبارزینو د هند په بیلابیلو برخو کې پراخه شبکې رامنځته کړې وې او کله چې به کوم یو شخص څخه د کار د اجرا کولو لپاره د رشوت غوښتنه کېدله مبارز به چارواکې ته د رشوت غوښتلو په بدل کې جعلي نوټ ورکولو دغه کار به د يو شخص کړنه نه بلکې د يوې پراخه شبکې کار ګڼل کېدو او له دې امله به دغه ډول چارواکي له يو پراخه غبرګون له وېرې له رشوت اخیستلو ډډه کوله. د اختلاس پر خلاف په ځينې ټولنو کې کراول شوي تاکتيکونه په لاندې دول دی:

- کوريا کې متقلب وکېلانو نومونه د مدنی ټولني د فعالانو له خوا په تور لسيت کې اچول کېدل او د دوی جرمي سابقې يې چاپولې.
- د ترکي د حکومتی تقلب پر خلاف خلکو په يو مالوم وخت کې هره ورځ لوښې درزول او د موټرانو هرنډونه يې غږول.
- په يو وخت کې د مالوم وخت لپاره د برقونو روښانه کول او بندولو تاکتيک هم په ترکيه کې وکاريدلو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- راډيوګانو ته د ولس له خوا د چاروواکو د اختلاس په اړه د زنګونو وهلو ژوندی پروګرامونو نشرول هم يو تاکتيک دی، چې په ځينو ټولنو کې کاروول شوی دی.
- د بېلابېلو پر مختيايي پروګرامونو په اړه د مالوماتو راټولول يو بل اغېزمن تاکتيک دی.
- په ښوونځيو او پوهنتونونو کې د اختلاس پر خلاف مشخص ټولګي دايروي چې اختلاس کې ککړ خلک د وېرې حس وکړي او له اختلاسه لاس واخلي.
- د موټرو ستر کاروان لکه، چې په کوريا کې رامنځته شوی وو رامنځته کول هم يو ښه تاکتيک و.
- د تليفوني ليکل شوي پيغامونو له لارې د اختلاس بربنډول د اختلاس په راکمولو کې مرسته کوي.
- د اختلاس پر خلاف د فسبوک ګروپونه برابرول او هغه کې غړيتوب تر لاسه کول
- د بريښنايي ليکنو له لارې چاروواکو ته پيغامونه لېږل او په هغوی فشار راوړل چې د اختلاس مخه ونيسي.
- د غير رسمي لارو پر مټ مالومات تر لاسه کول
- خبري ناستي کول

(c) ketabton.com: The Digital Library

- ❖ د ځانګړو سمبولونو ښودل
- ❖ د ولسي مبارزې د ورکشاپونو دایرول
- ❖ د مدني ژدکړو د ورکشاپونو برابرول
- ❖ عمومي غونډو ته وینا کول
- ❖ د ولسي مبارزې د روزونکو لپاره د ورکشاپونو دایرول
- ❖ د ولسي مبارزې لپاره له خلکو څخه بسپنه راټولول

(c) ketabton.com: The Digital Library

مظاهره کول:

مظاهره او احتجاج منطقي او احساساتي کړنه ده له دې امله اړينه ده، چې د مظاهرې کولو د وخت، ځای او څرنګوالي په اړه دقيق فکر وشي. ډېری وخت مظاهرې داسې مهال تر سره کېږي، چې سيمې ته يو لوړپوړی چارواکې راځي او يا د مظاهرې کولو ورځ ديوې ځانګړې پيښې له رامنځته کېدو سره متصادف وي.

ديوې سيمې اقتصادي، ټولنيز، سياسي حالات دبلې سيمې څخه توپير کوي، له دې امله هغه اقدام، چې په يوه سيمه کې مؤثر وي، هغه شايد په بله سيمه کې مؤثر نه وي ځکه د مظاهرې د په لاره اچولو لپاره اړينه ده، چې داړونده ټولنې حالات په نظر کې ونيول شي.

په ولسواکه ټولنه کې مظاهره کول د ولس قانوني حق دی، خو د دې مانا دا نه ده، چې هر څوک چې هر وخت او هر چېرې وغواړي مظاهره وکړي. مظاهره ځانګړي شرايط لري.

د افغانستان د اساسي قانون شپږ دېرشمه ماده کې مظاهره د افغانانو مدني حق ګڼل شوی. ((افغانان د روا او سوله ييزو غوښتنو د تامين لپاره له قانون سره سم دبې وسلې غونډو او مظاهرې کولو حق

(c) ketabton.com: The Digital Library

لري)). د مظاهرينو لپاره اړينه ده، چې غوښتنې يې قانوني وي، هېڅکله له قانوني لارو غېر قانوني غوښتنې قانوني نه شي ګرځېدلی. دويم دا چې د مظاهره کوونکو کړنې بايد په کرکه او نفرت نه وي ولاړې، بلکې مظاهرې بايد د قانون په چوکاټ کې تر سره کړي.

په هغو هېوادونو کې بايد مظاهره کولو ته ډېره پاملرنه وشي، چې تازه له ناورين څخه راوتلي وي او يا اوس هم په کې ناورين روان وي. که پاملرنه ونه شي، نو په دغه ډول ټولنو کې مظاهرې په تاوتريخوالي اوړي، په ولسي مبارزه کې مظاهره کول يو قوي تاکتيک دی، خو د مظاهرې کولو لپاره بايد ځانګړي شرايط په پام کې ونيول شي.

تر هر څه وړاندې اړينه ده، چې د مظاهرې کولو موخه مالومه وي، ټول مظاهره کوونکې بايد د مظاهرې د موخو په اړه يوه خوله وي، که د مظاهرينو موخې سره توپير ولري، نو د مظاهرې په جريان کې ستونزې راولاړېږي او د مظاهرې اصلي موخې نه تر لاسه کېږي. د مظاهرې موخه د ستونزې بربنډول وي.

چې ستونزه بربنډه شي، ولس ترې خبر شي، رسنۍ يې په ملي او نړيواله کچه منعکس کړي او د چارواکو غوږونو ته ورسېږي، نو لازمه ده چې مظاهره په داسې يوځای کې تر سره شي، چې پورته

(c) ketabton.com: The Digital Library

يادې شوې موخې ترې لاس ته راشي، که مظاهره په داسې ځای کې وشي، چې څوک نه شي ورتلای او رسنۍ ورته لاسرسی نه لري، دغه ډول مظاهره کومه پايله نه لري.

د مظاهرې له ترسره کولو وړاندې بايد مظاهرين چمتوالی ونيسي او دحالاتو کره جاج واخلي. امنيتي حالات بايد وارزول شي، مظاهره بايد په داسې يو ځای کې ترسره شي چې په امنيتي لحاظ خوندي وي، د مظاهره کوونکو امنيت ډېر مهم دی او له بلې خوا مظاهره کوونکي هم بايد د نورو خلکو امنيت په پام کې ونيسي. د چا پر مال او ځان ونه بلوسي، د افغانستان په شان ټولنو کې د مظاهرو په تړاو د دې قوي امکان موجود دی، چې مظاهرې ته اخلال ګر او ورانکاري ورننوځي او سوله ييزه مظاهره په تاوتريخوالي بدله کړي، نو ځکه اړينه ده، چې د مظاهرې لپاره داسې يو ځای وټاکل شي، چې امنيتي ځواکونه په اسانه د مظاهره کوونکو امنيت خوندي کړای شي.

مظاهره کوونکي بايد مخکې تر دې چې مظاهره وکړي، له امنيتي ځواکونو سره د مظاهرې د مسير او وخت په اړه توافق وکړي، که چېرې د مظاهرې وخت او مسير بدلېږي بايد امنيتي ځواکونو ته خبر ورکړل شي. مظاهره د يو شخص کار نه دی. ټول خلک او يا لږ تر لږه هغه اشخاص چې په مشرتابه کې دي، بايد د مظاهرې په ترسره کولو

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې له یوه بل سره مسولیتونه وویشي. هغه اشخاص باید په ګوته شي، چې له رسنیو سره خبرې کوي، هر سړی باید په خپل سر له رسنیو سره ونه غږېږي. د مظاهرې د جریان د عکاسۍ او ثبت لپاره باید ځانګړي کسان وي او همدارنګه ټولنیزو رسنیو ته د مالوماتو د لېږد اشخاص هم باید مشخص وي، دغه ډلې ته د رسنیو ډله هم ویلی شو.

بله ډله کسان باید له پولیسو سره په اړیکه کې وي، چې د پولیسو سره د اړیکو ګروپ یا د اړیکو ډله هم ورته ویل کېږي. دوی باید وخت پر وخت له پولیسو سره په اړیکه کې وي چې د ناوړه پېښو مخه ونیول شي. د اړیکو د مرستیال ګروپ په نوم باید یوه بله ډله هم موجوده وي، په دغه ډله کې داسې اشخاص شامل وي، چې د مظاهرې داخلي حالت کنټرولوي، دوی ټول جریان څاري چې څه روان دي، که په هر چایې شک راځي چې مظاهره اخلالوي، د اړیکو ډلې ته باید راپور ورکوي.

داسې یو کس یا د کسانو یوه ډله باید وي، چې ټول حالات ارزوي، د سیمې نقشه جوړوي او که لازمه وګڼي مظاهره معطل او یا لغوه کړي. د بینرونو او شعارونو د لېږد لپاره هم د یوې ډلې موجودیت اړین دی، جلسې ته د خبرو کولو لپاره باید ځانګړي کسان ټاکل شوي وي. طبي ګروپ هم باید مالوم وي، که هوا توده وي نو د ځوانانو یوه داسې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډله دې وي، چې خلکو ته سرې اوبه برابرې کړي. د مظاهرې لپاره اړين وسايل لکه مايکروفون، لاوډسپيکر، بېټرۍ او نور توکي بايد مخکې تر مخکې چمتو شي، هغه لاره هم بايد وکتل شي، چې مظاهره ترې تېرېږي. ټول خلک بايد په څلور کسيزو او يا شپږ کسيزو وړو وړو ټوليو وويشل شي، چې هر يو په نورو نظر وساتي.

که د مظاهرې پر مهال د تخريب رامنځته کېدو امکان را پيدا شي، مظاهره بايد پای ته ورسول شي. که امکان ولري نو د مظاهرې ټولو خواوو ته دې د مالومو کسانو د لاسونو زنځير رامنځته شي، چې نور خلک مظاهرې ته له ورننوتلو منع کړي. د مظاهرې پر مهال له مظاهره کوونکو سره بايد په دوامداره توګه خبرې وشي، وخت پر وخت بايد د مظاهرې د تېريدو لار وڅارل شي او که په کوم ځا شک پيدا کېږي، بايد د مظاهرې امنيتي مسؤل ته خبر ورکړل شي. د مبارزې د مشرتابه ټول کسان بايد په مظاهره کې نه وي.

بايد يادونه وکړو، چې عموماً د دريېمې نړۍ او تازه په ولسواکۍ کې داخل شويو ټولنو کې د مظاهرو په تړاو درې سترې ستونزې موجودې وي، دغه ستونزې د دې لامل ګرځي، چې سوله ييزې مظاهرې په تاوتريخوالي واړوي. لومړۍ ستونزه د مظاهره کوونکو او پوليسو د يو بل په اړه منفي ذهنيت دی، دواړه غاړې يو او بل خپل دښمن ګڼي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

پولیس مظاهره چیانو ته د سیستم د مخالفانو په سترګه ګوري او له دې امله د دوی د ځپلو هڅه کوي، مظاهره کوونکي هم پولیسو ته د دښمن په سترګه ګوري او څومره چې یې توان وي، هغومره د پولیسو د راپارولو هڅه کوي. په دغه ډول ټولنو کې د مظاهرو کلتور ډېر عام نه وي.

نو ځکه دواړه (امنیتي ځواکونه او مظاهره کوونکي) د مظاهرې د زغم او په سم ډول د مظاهرې کولو وړتیا نه لري، دویمه ستونزه د مظاهرې لپاره په دغه ډول ټولنو کې داړینې زېربنا نشتوالی (د مظاهرې د کلتوری سره نابلدتیا) دی. چې مظاهره کوونکي په ډېره اسانۍ د مغرضو او ځینې وختونه ان د هېواد د مخالفینو او یا نورو ګاونډیو هېوادونو له خوا په غیر شعوري توګه د هیواد د ملي ګټو پر خلاف مظاهرې کوي، د خلکو جایدادونو ته زیان رسوي او ډېر وختونه مرګ ژوبله رامنځته کوي. مظاهره کوونکي په دغه ډول ټولنو کې اړین سیاسي پوهاوی نه لري او د نورو له خوا په اسانۍ سره کارول کېږي، پولیس هم له مظاهرینو سره د چلند وسایل او مسلکي وړتیا نه لري.

دریمه ستونزه د مظاهره کوونکو ترمنځ د نظم او دسپلین نه موجودیت دی چې له دې امله نامطلوب اشخاص هم په مظاهره کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

شاملېږي او د خپلو ځانګړو موخو لپاره له مظاهرې ناوړه ګټه کوي.
مظاهره چېان معمولاً د مظاهرې په پای کې خپلې غوښتنې دیو پرېکړه لیک په بڼه د رسنیو په موجودیت کې مطرح کوي او یا یې هم اړونده مرجع او ځینې وخت نړیوالې ټولنې ته په لیکلې بڼه ور کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ستراتیژیکه کړنه:

د مبارزې پر مهال مبارزین د نورمالو ورځنیو کړنو بر خلاف ځینې وختونه داسې کړنې ترسره کوي، چې که حکومت د مبارزینو ځپل تر سره کوي هم مبارزه قوي کېږي او که مبارزین د کړنې ترسره کولو ته پرېښودل کېږي بیا هم مبارزه قوي کېږي. دېر وختونه د ستراتیژیکې کړنې پایله کې د ولسي مبارزینو غوښتنې منل کېږي او یا د ولس په منځ کې د حکومت حیثیت زیانمنوي.

په ولسي مبارزو کې ستراتیژیک افعال دوړو وړو لاسته راوړنو لامل گرځي، چې د تحریک د عمومي اهدافو په لاس ته راوړنو کې مرسته کوي. ستراتیژیکې کړنې باید داسې طرحه شي، چې په لویه کچه په کې ولسي خلک گډون وکړي.

د ستراتیژیکې کړنې موخې باید وار له مخه تعین او د هغوی د لاسته راوړلو لپاره هڅه وشي. د ستراتیژیکې کړنې لپاره باید یوه دقیقه کړنلاره جوړه شي او ستراتیژیکې کړنه یو تصادف نه وي، بلکې د دغه ډول کار د سرته رسولو لارې چارې، موخې او نور باید مخکې ورته وټاکل شي. د ستراتیژیکې کړنې موخه دا ده؛ چې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

مخالف لپاره داسې يو حالت رامنځته کړای شي، ، چې که قدم پورته کوي او يا غلې پاتې کېږي په دواړو حالاتو کې زيانمنېږي. په ستراتيژيکې کړنه کې بايد مبارزين داسې ستونزه په ګوته کړي، چې ولس ته ارزښت ولري او ملاتړ ترې وکړي. تر ټولو ګټور موضوعات هغه دي چې په کې د حکومت له کوم بنديز څخه سرغړونه کېږي.

که څه هم ستراتيژيکه کړنه يوه لنډمهالې اقدام دی، خو بيا هم ژور تحقيق او فکر کولو ته اړتيا لري. ستراتيژيکې کړنې لپاره بايد ستونزه مالومه شي، موخې، وسايل، تاکتيکونه، اړونده خواوې، وخت او پلان سره ترلې ټولې خواوې بايد ورته روښانه شي. کله چې ورته دغه ټول شيان په ګوته شي له هغې وروسته بايد ستراتيژيکې کړنې ترسره کولو لپاره ميدان ته ور ودانګل شي.

د ستراتيژيکې کړنې ښه بېلګه د ګاندي د مالګې مارش دی، په دغه مارش کې ګاندي داسې يوه موضوع خوښه کړه، چې پراخ ولسي ملاتړ يې درلود. مالګه د هر چا لپاره مهمه وه، د برطانوي هند حکومت د مالګې له درکه هر کال په لکونو روپۍ ماليه راټوله. هندي ولس حق نه درلود چې په خپله د سمندر له اوبو مالګه جوړه کړي، دغه کار له قانونه سرغړاوی ګڼل کېده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کله چې ګاندي د مالګې مارش پیل کړ، نو بریتانوي هند حکومت له ستونزې سره مخ شو، که د مارش پر خلاف یې اقدام کولای دغه د بې وسلې او خالي لاس خلکو پر خلاف یوه کړنه ګڼل کېده، چې د حکومت سیاسي حیثیت ته یې ضربه رسوله او له ټولو مهمه دا چې غه کار ولسي غبرګون لاپسې غښتلی کولو، چې په پایله کې مبارزه لاپسې قوي کېده. که چوپ پاتې کېدای، نو قانون ماتېده او د حکومت بودیجې ته زیان رسېده، دواړه حالته د حکومت لپاره ښه نه وو او په دواړو حالاتو کې له زیان سره مخ کېدو.

د ستراتیژیکي کړنې بله بېلګه د ایراني مبارزینو له خوا په ۱۹۹۰یمو په وروستیو کلونو کې د حکومت پر خلاف د مبارزې پر مهال د مبارزینو له خوا د شپې پر وخت منسجم او منظم ډول د الله اکبر نعرې وهل وو. د مبارزینو دغه کړنې حکومت په لویه ستونزه کې اچولی و. له یوې خوا د مبارزینو پر وړاندې د حکومت اقدام نه کولو د حکومت ناتواني ښودله او د مبارزینو پر خلاف حکومت اقدام کولو بیا حکومت له داسې یو حالت سره مخ کولو چې شاید خلکو د حکومت کړنه د اسلام او اسلامي انقلاب د روح سره ټکر ګڼلې وای. چې دغه کار به مبارزه نوره هم پیاوړې کړې وای. په یو ټاکلي وخت کې د مبارزینو له خوا په منظم او مسنجم ډول الله اکبر نعرو وهلو حکومت له داسې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ستونزمن حالت سره مخ کړو، چې اقدام کول او اقدام نه کول دواړه د حکومت په زیان او دمبارزط په ګټه تماميدل.

ستراتيژيکي کړنې بايد په تدريجي توګه سر ته ورسيږي، د لومړۍ مرحلې په توګه د حکومت هغه تګلارې بايد وارزول شي، چې د ولس په ورځني ژوند کې ستونزې پيدا کوي. څومره چې ستونزه لويه وي، په هماغه اندازه به د دښمن لپاره اقدام حيرانوونکې وي.

په دويمه مرحله کې هغه تګلارې بايد په ګوته شي کومې چې د موجوده حالت پر خلاف يو نوی حالت رامنځته کوي. دريمه مرحله دهغه کړنو په ګوته کول دي، چې په سر ته رسولو سره يې مخالف داسې يوه حالت کې واقع کيږي، چې که اقدام کوي او يا چوپ پاتې کيږي په دواړو حالتونو کې ور ته زيان رسيږي.

ورستنۍ مرحلې په توګه د ستراتيژيکي کړنې پر وړاندې د مخالف له غبرګون څخه ګټه اخيستل او د توان تر کچه ور ته پراخه تبليغ کول دي. ددغه تبليغ موخه داوي، چې د ولسي مبارزې ملاتړ زيات او له مخالف څخه ملاتړ راکم شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځم څپرکې

په اسلامي نړۍ کې ولسي مبارزې:

موږ ولسي مبارزې سره د مبارزې کولو دیوې وسیلې په توګه چلند کوو او له دې امله زموږ لپاره هرګز ولسي مبارزه دیوې ایډیالوژۍ په توګه مطرح نه ده. دغه ډول مبارزه په هر ډول ټولنو کې د رامنځته کېدو امکان لري. د فلسطینیانوله خوا انتفاضه، په ۱۹۹۰یمي کې د اربکان پر خلاف د ترکانو ولسي مبارزه، عربو پسرلی، د خمیني په مشرۍ د ایران انقلاب او د باچا خان له خوا د فیرنګیانو پر خلاف د خدای خدمتګار تحریک په اسلامي ټولنو کې د ولسي مبارزو یو څو بېلګې دي. دې کتاب کې د دغو ټولو مبارزو په اړه خبرې کول د کتاب د وس خبره نه ده، نوځکه دلته یوازې د عربو پسرلي او خداي خد متګارو تحریک په اړه لنډې خبرې کوو.

د عربوپسرلي:

په ۲۰۱۱ کال کې عربي نړۍ دیو لړ سترو، چې د ډېرو عربي هېوادونو واکمن په کې له واکه ګوښه شول، اوښتونو شاهده وه. دغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوښتونونه د سوله ييزو ولسي مبارزو په پايله کې رامنځته شول او ولسواکه نظامونو په کې د ديکتاتوري رژيمونو ځای ونيولو. د اوښتونونو دغه لړۍ د عربو د پسرلي په نوم يادېږي.

په اوسني بحث کې زه يوازې په مصر کې د عربو د پسرلي د څپې په اړه خبرې کوم. په مصر کې د عربو پسرلی وروسته له هغه پيل شو، چې په تيونس کې يو ځوان محمد بوعزيزي چې په يو ګاډۍ يې سبزي خرڅوله د پوليسو له خوا ورسره د خراب چلند له امله ځان ته اور واچولو. د نوموړي ځان ته اور اچونه په تيونس او وروسته په عربې نړۍ کې د عربو د پسرلي لپاره د کتلست رول ولوبولو. محمد بو عزيزي وروسته د خپلو ټپونو له امله په شفا خانه کې ساه ورکړه. پراخه غبرګونونه راوپارول، چې له امله يې د دغه هېواد واکمن زين العابدين له واکه ګوښه کړای شو. په تيونس کې د عربو د پسرلي د لومړنۍ څپې بريا نورو عربو په ځانګړې ډول مصري فعالانو ته دولسي مبارزې د ترسره کولو ته وهڅول، مصريانو؛ چې له حالاتو تنګ وو، دغه وخت يې د مبارزې لپاره وړ وګڼلو او ميدان ته يې ور ودانګل.

دا هغه وخت و چې حُسني مبارک پر مصر درې لسيزې واکمني پوره کړې وه او غوښتل يې خپل زوی ته داسې قانوني لارې چارې برابرې

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړي، چې د ده له واکه تر لرې کېدو وروسته یې زوی ځای ناستی شي. د مصر خلک د حُسني مبارک له دغه ډول پرېکړو سره موافق نه وو او د نوموړي د ګوښه کېدو لپاره یې پراخه ولسي مبارزه پیل کړه. د مبارک پر خلاف مبارزه کې ټولنیزو رسنیو لکه فېسبوک، ټوېټر او ګرځنده تلیفون پرېکنده رول ولوباوه. حکومت له دوامداره هڅو سره ونه توانېد چې ټولنیزې رسنۍ د ډېر وخت لپاره غېر فعالې کړي. همدغه ټولنیزې رسنۍ د دې لامل شوې، چې په لویه کچه عام ولس او په ځانګړي توګه ځوانان مبارزې ته وهڅول شي او ګډون په کې وکړي.

د عربو د پسرلي په دغه څپه کې په مصر کې داسې پراخه، خو له تاو تریخوالي پرته لاریونونه وشول، چې له ۱۹۷۷ کال راپه دېخوا یې د دغه هېواد په تاریخ کې ساری نه لیدل کېږي. په ۱۹۷۷م کال کې د انوار سادات د واکمنۍ پر مهال هم د خوراکي توکو د کمښت پر مهال ورته لاریونونه تر سره شوي وو. د حسني مبارک پر خلاف مظاهره کوونکو پر خلاف د اوښکې بهوونکي ګاز په ګډون، د دوی د ځپلو لپاره ډول ډول تاکتیکونه وکارول شول. د مظاهره چیانو له خوا هم ډول ډول تاکتیکونه وکارول شول، چې یو یې هم پر دوی د تودو اوبو د تویولو او د وهلو پر مهال په لمانځه درېدل او لمونځ کول وو. کله به چې مظاهره کوونکي په لمانځه ودرېدل، نو پولیسو به پر دوی زور

(c) ketabton.com: The Digital Library

زياتي بس کړ. مظاهره چيانو خپلو کړنو ته دوام ورکړ او د حکومت زور ته تسليم نه شول.
يو بل تاکتيک چې مظاهره کوونکو وکاراوه، دا و چې دوی وسله وال ځواک ته بلنه ورکوله او ورته ويل يې چې له دوی څخه بايد ملاتړ وکړي. دوی به نعرې وهلې. ((پوځ چېرته دی؟ راشئ او وګورئ چې پوليس له موږ سره څه کوي.)) دوی زياتره تمرکز په عامو عسکرو کاوه، ځکه چې لوړ پوړې چارواکي د مبارک پاخه ملاتړي وو.
که څه هم مبارزين عام خلک وو، خو ځينو سياسي ګوندونو لکه اخوان المسلمين او نورو هم په کې ګډون درلود. د مبارک قابو درې لسيزو مستحکم واک د کوشو د ۱۸ ورځنيو مظاهرو په ترڅ کې ولړزيد او نوموړی اړ شو، چې واک پرېږدي. همدغه ولسي مبارزه وه چې د هېواد په مړ ژوانده سياسي ګوندونو کې يې ساه پو کړه او هغوی ته يې د سياسي مبارزې وړتيا وروبخښله. دغه مبارزه د دې لامل شوه چې لس ګونه کلونه وروسته مصريان حس کړي، چې دوی د مصر يوه برخه دي او د هېواد په راتلونکې کې رول لوبولی شي. د مبارزې په پايله کې مبارک زندان ته ولېږل شو او واک په موقتي توګه پوځ ته وسپارل شو. پوځ ژمنه وکړه چې ټول ټاکنو او يو منتخب حکومت ته به لار اواروي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خدايي خدمتګار

په ۱۹۰۱م کال کې چې د هند وایسرای د صوبه سرحد په نوم یو نوی ایالت جوړ کړ، نو ورسره سم یې د دغه ایالت د ځینو ولسوالیو لپاره ځانګړي قوانین جوړ کړل، چې د (ایف سي آر)

جنایي جرمونو فدرالي قوانینو تر مخې یوه ولسوالی یا ایجنسي مستقیماً د والی او په لویه کې د ولسمشر د استازي ،سیاسي استازي (پولیټیکل ایجنټ) له خوا اداره کېږي. که څه هم دغه سیمې په اوسنی خیبر پښتونخوا کې دي، ولې دوی د پاکستان د مرکزي ادارې د لاس لاندې دي. د نوي وېش له مخې د صوبې شپږ ولسوالی (باجوړ، مومند، خیبر، ملاکنډ، کورمه، اورکزی) او ورسره څلور نورې سیمې د افغانستان او د صوبه سرحد د نورو ولسوالیو تر منځ یو حایل و ګرځېدې. ایف سي آر قانون یوازې په همدغو قبایلي سیمو کې نافذ و .

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ایف سي آر قانون له مخې خلک پر ته له دې چې محاکمه شي، د مرګ په سزا محکومېدل. د ایف سي آر د قانون له مخې د سیمې له خلکو سره به ډېر ظالمانه چلند کېده او ډېر ځل به د صوبې د نورو سیمو خلکو ته قبایلي سیمو ته د ورتګ اجازه نه ورکول کېده. د ایف سي ار له مخې پر ته له دې چې محاکمه تر سره شي؛ حکومت تورن افراد اعدامول. د ایف سي آر قانون له مخې به د جرګې په نوم یوازې انګریز پلوی ځکمه وال او کاروباریان را ټولېدل، چې د مجرم په اړه پرېکړه وکړي. ایف سي ار اوس هم د پښتونخوا په ځینو سیمو کې حاکم دی. د دوی جرګه به د کمېشنر له خوا (که ورسره موافق به وو تایید او نافذېدله). مجرم به د استیناف غوښتنې حق نه درلود.

بریتانوي حکومت په ۱۹۰۹م کال کې په ټول هند کې منټو مارلي او ۱۹۱۹م کال کې د چېمفورډ په نوم سمونونه رامنځته کړل. د دغو قوانینو له مخې یې د هند خلکو ته ځینې سیاسي او ټولنیز حقونه ورکړل، خو په صوبه سرحد کې د انګریزي واکمنو له خوا هېڅ ډول سمونونه رامنځته نه شول او په ارادي توګه خیبر پښتونخوا له دغو سمونونو مستثنی وګرځول شوه. له دې وروسته په ۱۹۱۹م کې د راولټ د قانون په نوم یو بل قانون نافذ شو، چې له مخې یې په سیاسي فعالیتونو بندیز ولګېد. خیبر پښتونخوا سره چې مطلق اکثریت یې

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتانه وو، د مور مېرې دغه سلوک پښتانه له سختو ننګونو سره مخامخ کړل. له يوې خوا د پښتنو ځينو ناوړه دودونو پښتانه په سياسي لحاظ له ورکېدو سره مخ کړي وو او له بلې خوا انګريزي راج هم د پښتنو د ځپلو لپاره له هرې حربې کار اخيست. د هند دوو ستر سياسي ګوندونه (کانګرس او مسلم ليګ) هم لاس تر زنې ناست او د پښتنو د بدې ورځې تماشه يې کوله .

د پښتونخوا ايالت پښتانه، وروسته له هغه چې د هند له نورو ګوندونو په تېره بيا د مسلم ليګ څخه ناهيلې شول، د عبدالغفار خان تر مشرۍ لاندې را ټول او د خپلو حقونو څخه د دفاع په موخه يې مبارزه پيل کړه. د عبدالغفار خان (پاچاخان) سره په دغه مبارزه کې يو شمېر نورې وتلي مذهبي او سياسي څېرې لکه د ترنګزو حاجي صيب هم ملګرې و. پاچا خان له ديني عالمانو سره د مشورې په موخه وخت پر وخت د هند له ديني مرکزونو لکه ديوبند څخه هم ليدنه کوله او د هغه ځای له مشرانو يې مشورې اخيستې.

عبدالغفار خان له مولانا محمود الحسن او مولانا عبيد الله سندهي سره هم وخت پر وخت مشورې کولې. د دغه تحريک موخه د پښتنو ټولنيز سمون و، تحريک پښتانه يووالي ته رابلل، هغوی ته يې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

وروروګلوۍ توصیه کوله او له یوه بل سره یې د جګړو او د دښمنیو د نه کولو تلقین ورکاوه.

پښتانه یې د خانانو د بې ځایه او ناروا تسلط څخه د ځان خلاصون ته هڅول او د خانانو له خوا د پښتنو د ځپلو او استحصال پر خلاف یې مبارزه کوله. د دغه تحریک عالمانو د دیني خرافاتو پر خلاف هم مبارزه کوله، هڅه یې کوله چې پښتانه د دین په نوم له لوټمارو څخه نجات پیدا کړي، د پیرانو او خانانو له ظلم زور څخه خلاص شي.

تحریک همدارنګه پښتانه هڅول، چې خپل بچې ښوونځیو ته ولېږي او له حکومت څخه یې پښتنو ته په پښتو ژبه د زده کړو د برابرولو غوښتنه کوله. د پښتنو د سمون لپاره عبدالغفار خان په ۱۹۲۸م کې د پښتون په نوم میاشتنۍ چاپي خپرونه هم پیل کړه. دغه ژورنال په سیمه کې د پښتو ژبې لومړنی ژورنال و.

باچا خان د پښتنو په سیمه کې د ازادو مدرسو په نوم د پښتنو د بچو (انجونو او هلکانو) لپاره په ټوله پښتونخوا کې ۸۷ ښوونځي جوړ کړل. په دغه ښوونځیو کې د دیني زده کړو سره عصري علوم په پښتو ژبه تدریسېدل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

عبدالغفار خان د دې لپاره چې کارونه يې ډېر ګټور شي، مبارزه نوره هم منسجمه کړه. نوموړي د هر کلي په کچه يوه کمېټه جوړه کړه. له دې وروسته يې د څو کليو په کچه کمېټې جوړې کړې، د کليو کميټې د تحصيل او ولسوالۍ په کچه له کمېټو سره منسجمې شوې، د دې ټولو په سر کې د ولايت جرګه وه، چې د پښتنو د پارلمان په نوم يادېده. دا ټولې جرګې انتخابي وې.

د جرګو مشر په خپله د عبدالغفار خان له خوا ټاکل کېده، د جرګو مشر (سالار اعظم) به بيا د چارو د سمون په خاطر د لاس لاندې افسران غوره کول، چې دا ټول افسران رضا کار وو او د کار په بدل کې يې هېڅ پيسې نه اخيستې، همدا کسان وو، چې تحريک ته يې لورى ورکاوه او د تحريک کارونه به يې په سلا مشوره پرمخ بېول. په تحريک کې ټول ۵۱۳ کلي وو، د سرحد له ۲۶ لکه نفوس څخه يې ۳ لکه همدغه خدايي خدمتګاران وو، خو حکومت هم په ارامه نه و، وخت پر وخت به يې د خدايي خدمتګارو تحريک ځپلو، غړي به يې نېول او تل به يې ازارول.

د شلمې پېړۍ په لومړيو کې نه يوازې دا چې پښتانه په تعليمي ډګر کې د هند د نورو برخو له ولسونو وروسته پاتې وو او يوازې دوه سلنه پښتانه لوستي وو، بلکې دوى پاشل شوي وو، په صنعتي او اقتصادي

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډګرونو کې هم له نورو قومونو څخه ډېر شاته پاتې وو. دوی په دوکانداری، سوداګرۍ او صنعت کې برخه اخیستل د خپل ځان سپکاوی ګاڼه. پاچاخان فکر کاوه چې دغه انګېرنې د پښتنو د مخالفینو له خوا د پښتنو د وروسته والي په موخه مشهورې شوي او باید له منځه لاړې شي.

په صنعت، تعلیم او اقتصادي ډګرونو کې وروسته والی د دې لامل شو، چې پښتانه په سیاسي ډګر کې هم وروسته پاتې شي. خدایي خدمتګارو غورځنګ موخه پښتنو ته د صنعت، اقتصاد او نورو ساحو کې پرمختګ او پر خپل ځان تکیه کول وو او د تحریک اساسي هدف له الله(ج) څخه د خلکو په وېرولو او د عزت نفس په تلقین ورکولو ولاړ و.

د انګریز د ظلمونو د غبرګون په پایله کې د خدایي خدمتګار ټولنیز تحریک په یو سیاسي تحریک واوښت او د پښتنو د سیاسي حقونو د لاسته راوړنو لپاره یې مبارزه پیل کړه. دغه تحریک د پښتنو لپاره وپښتابه او په اقتصادي، ټولنیز او سیاسي ډګرونو کې د پښتنو لپاره سترې لاسته راوړنې درلودې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوهان باوري دي، چې ډسپلین او یووالی، د تاوتریخوالي نه کولو ته ژمنتیا او وېرې ته په زړه کې ځای نه ورکولو د ولسي مبارزې د بریا له پاره اړین شرایط دي. که د خدایي خدمتګارو تحریک په غور مطالعه شي، دغه ټول شرایط په کې لیدل کېږي.

مخکې له دې چې مبارزین عملاً په خدایي خدمتګار تحریک کې په کار پیل وکړي، دوی اړ وو چې د تحریک د موخو او پروګرامونو په باره کې روزنه تر لاسه کړي. د دغه کار لپاره دوی ته عملاً په روزنیزو کمپونو کې روزنه ورکول کېده. په لومړي سر کې دغه روزنه یو څه غیر منظمه وه، خو د وخت په تېرېدو سره د خدایي خدمتګارو په لیکو کې د نویو شاملو شویو اشخاصو لپاره د روزنې هر اړخیز پروګرام رامنځته شو. په دغه پروګرامونو کې خدایي خدمتګارو ته د ځان او د کورونو د پاکۍ، د نورو خلکو (چې د تحریک غړي نه وو) د کورونو د پاکولو، د ځرخي د ګرځولو او له تاوتریخوالي څخه د ځان د ساتلو په اړه پوهاوی ورکول کېده.

د خدایي خدمتګارو روزنه د دې لامل وګرځېده، چې برخه وال د رضا کارانو په توګه په راتلونکي کې د تحریک مسوولیتونو ته داوړه ورکولو لپاره چمتو کړي. سربېره پر دې په رواني لحاظ دغه روزنیز پروګرامونه د دې لامل وګرځېدل، چې د مبارزینو تر منځ نظم او

(c) ketabton.com: The Digital Library

یو والی رامنځته کړي او په راتلونکي کې دوی د تاوتریخوالي نه کولو ته ژمن پاتې شي.

د پښتنو په اړه مشهوره شوې وه، چې په دوی کې نظم راوستل یو ستونزمن کار دی. خدایي خدمتګارو تحریک دغه خبره ناسمه ثابته کړه. خدایي خدمتګارو تحریک د تحریک د غړو تر منځ له نورو سره کار کولو (Team Work) ته وده ورکړه او د تحریک غړي یې داسې منظم کړل، چې د دوی تر منځ یې د نظامي ځواک په څېر د بریدمن، ډګروال، جنرال او نورې رتبې رامنځته کړې. د دې سربېره د تحریک غړي په ټولیو، کنډکونو او نورو نظامي واحدونو ووېشل شول.

د خدایي خدمتګارو په تحریک کې د تاوتریخوالي نه کولو ته ژمنتیا یو اړین شرط وو. هر غړی اړ و چې ځان له تاوتریخوالي وساتي، دې موخې ته د رسېدو لپاره هر خدایي خدمتګار په تحریک کې د شاملېدو پر مهال اړ و، چې د تاوتریخوالي د نه کولو لوړه وکړي.
د خدایي خدمتګارو په تحریک کې د ګډون لپاره اړینه وه، چې هر شخص پر لاندې مواردو لوړه وکړي:

- زه یو خدایي خدمتګار یم او لکه څنګه چې خدای (ج) خدمت ته هېڅ اړتیا نه لري، زه به په سر ښېندونکې توګه د هغه د مخلوق په خدمت کولو سره د هغه خدمت وکړم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- ❖ زه باید له تشدده کار وانه خلم، زه باید بدل او انتقام وانخلم او زه باید هر هغه څوک وبخښم چې پر ما ظلم کوي.
- ❖ زه باید د کومې دسیسې او کورنۍ یا شخصي کینې او دښمنۍ برخه وانه اوسم او زه باید له هر پښتون سره دیوه ورور او ملګري په توګه چلند وکړم.
- ❖ زه به ناوړه دودونه او اعمال پرېږدم، ساده ژوند به غوره کوم او له بدو کارونو به ډډه کوم.
- ❖ زه باید ښه کرکټر او ښو خویونو ته پراختیا ورکړم.
- ❖ زه باید د خپل خدمت په مقابل کې هېڅ ډول توقع ونه لرم.
- ❖ زه باید له هېچا ونه وېرېږم او هر ډول سرښندنې ته چمتو یم.

پر دې سربېره د خدايي خدمتګارو تحریک یوه هراړخیزه ستراتیژي درلوده. د تحریک لید، موخې او موخو ته د رسېدو لارې چارې ټولې په پلان کې په ګوته شوې وې.له پیر روښان وروسته خداي خدمتګار تحریک د پښتنو د ویښتابه لپاره دویم ستر تحریک وو، دغه تحریک پښتنو ته د سیاسي، اقتصادي، ټولنیزو او تعلیمي ډګرونو کې د پرمختګ لارې پرانیستې. خدايي خدمتګار تحریک عموماً په سیمه او په ځانګړې ډول د پښتنو په ژوند داسې ژور خاپونه پرېښودل، چې د پښتون قام په ژوند به یې اغېزې تر پېړیو پاتې شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

References

Bartkowski,Maciej(۲۰۱۳):*Recovering Nonviolent History;Civil Resistance in Liberation Struggle*,LynneRienner Publication ,London.

Beyerle, Shaazka(۲۰۱۴): *Curtailing Corruption People Power for Accountability and Justice*,LynneRienner, London.

Brumberg, DanielandShehata, Dina(۲۰۰۹):*Conflict, Identity and Reform in the Muslim World: challenge for US Engagement*. Washington DC. United States Institute of Peace Press.

Canvas Core Curriculum: *A Guide to Effective Nonviolent Struggle* (۲۰۰۷) Serbia.

Chanda, Arthur(۲۰۱۳): *Bacha Khan and the Struggle for Freedoom*, Danish Publication Peshawar.

Chenoweth, Erica and Stephan,Maria (۲۰۱۱):*Why Civil Resistance Works:The Strategic Logic Of Nonviolent Conflict*. Columbia University Press, New York.

Constitution of Afghanistan, Official Gazette ۸۱۸, Directorate of Publication, ۲۰۰۳.

Easwaran,Eknath(۱۹۹۹),*Nonviolent Soldier of Islam;Badshah Khan ,A Man to Match His Mountains*,The Blue Mountain Center of Mediation,California.

(c) ketabton.com: The Digital Library

Mischnick, Ruth, Nonviolent Conflict Transformation, Training Manual of Trainer Course, Center for Training \and Networking in Nonviolent Action-Kurve Wustrow

Betts, Christpher, The social contract, Ooxford university press, London.

Sharp, Gene(۲۰۰۵):Waging Nonviolent Struggle: ۲۰^Th^ *Century practices and* ۲۱^St^ *Century Potential*, Expanding Horizons Books, Boston.

Sharp, Gene(۲۰۰۳):There are Realistic Alternatives, The Albert Einstein Institution, Bostan.

Stephan, Maria (۲۰۰۹): Civilian Jihad, Nonviolence Struggle, Democratization and Governance in the Middle East, The Palgrave Macmillan Series on Civil Resistance, New York.

The Constitution of Afghanistan: A Collection of Articles (۲۰۰۳):Official Gazette, Department of Publication, Kabul.

ځاپی، مبارز(۲۰۱۳): عدم تشدد د انسانیت په لمن کې.

اشفاق، ملک (۲۰۱۵): سقراط حیات، فلسفه اور نظریات، حاجی حنیف پرنٹرز، لاهور.

اشفاق، ملک (۲۰۱۵): افلاطون حیات، فلسفه اور نظریات، حاجی حنیف پرنٹرز، لاهور.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مننه او کور ودانی

د افغانستان ملي تحریک له هېواد پال او فرهنګپال شخصیت ښاغلي (انجنیر میرحاتم فضلي) څخه د زړه له تله مننه کوي چې د دې اثر چاپ ته یې اوږه ورکړه. ملي تحریک ویاړي چې د علمي اثارو د چاپ لړۍ یې پیل کړې ده. دا لړۍ به دوام لري. موږ له ټولو درنو هېوادوالو څخه په خورا درنښت هیله کوو چې په خپل معنوي او مادي وس د کتابونو د چاپ دا لړۍ لا پسې وغځوي.

یو ځل بیا د دې اثر له لیکوال او چاپوونکي څخه د زړه له تله مننه کوو چې د دې اثر د لیکلو او چاپولو جوګه شول.

په فرهنګي مینه

د افغانستان ملي تحریک

(c) ketabton.com: The Digital Library

Nonviolent Civic Mobilization

By: Ahmadullah Archiwal

2016

د افغانستان ملي تحریک
www.melitahrik.com

د خپرونو لړ: ۸۵

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library